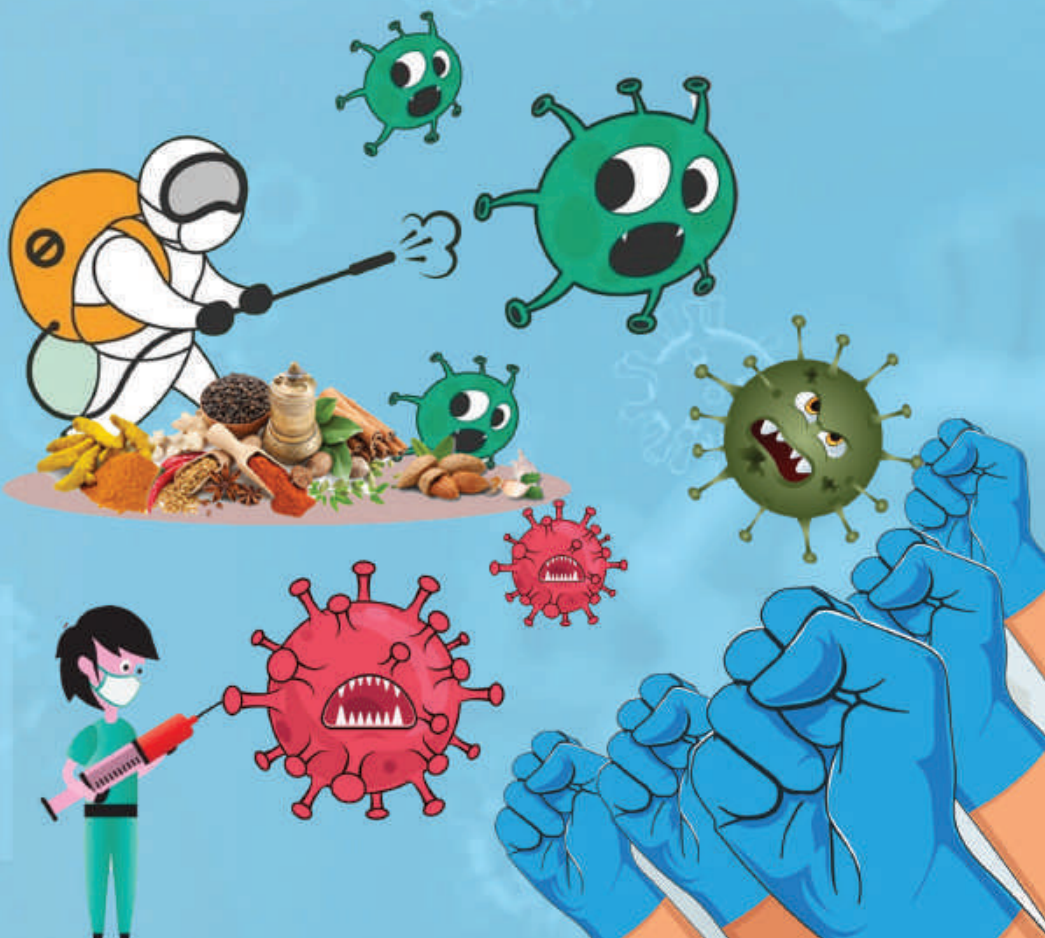

कोरोनाविरुद्ध सचेतना अड्क

भ्रमर ज्याति

साहित्यिक त्रैमासिक

विद्युतीय सुरक्षा, चुहावट नियन्त्रण र किफायती उपयोग
विकास तथा समृद्धिको लागि विद्युतको उत्पादनशील प्रयोग

जानकारी तथा अनुरोध

१. ऊर्जा दक्ष बल्व, चुल्हो, फ्यान तथा मोटरहरू प्रयोग गरौं ।
२. विद्युत् चोरी गर्नेलाई सामाजिक बहिस्कार गरौं ।
३. विद्युत् चोरी नगरौं : दुर्घटनाबाट बर्चौं ।
४. विद्युत् दुर्घटना संयोग होइन, सुरक्षाप्रतिको बेवास्ता हो ।
५. दक्ष प्राविधिकहरूबाट मात्र वायरिङ गराऔं ।
६. सर्भिल केवल कपडा सुकाउनका लागि प्रयोग नगरौं ।
७. बिजुलीको तार नजिक कुनै पनि घर संरचनाहरू नबनाऔं ।
८. विद्युतीय सामग्रीमा अर्थिडको व्यवस्था गरौं ।
९. विद्युत्सम्बन्धी कुनै समस्या देखिएमा तत्काल नजिकको विद्युत् कार्यालयमा खबर गरौं ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरण

अमर ज्योति

साहित्यिक
त्रैमासिक

संरक्षक

कुलमान घिसिङ

प्रधान सम्पादक

कृष्णदेव रिमाल 'शब्दसेना'

कार्यकारी सम्पादक

विष्णुप्रसाद आचार्य 'अतृप्त'

सम्पादक समिति

रमेश सागर

आविष्कार कला

रीता चालिसे

यादवराज घले

व्यवस्थापक

सङ्गीता अधिकारी

शारदा पोखरेल

बलराम पुडासैनी

आवरण कला

उपेन्द्र शिवाकोटी

सल्लाहकार

मातृका पोखरेल

कुलप्रसाद पराजुली

विष्णुबहादुर सिंह

पुण्य घिमिरे

रामेश्वर राउत मातृदास

स्थानीय प्रतिनिधिहरू

बद्री न्यौपाने, विराटनगर

आर.आर. चौलागाईं, हेटौंडा

नवराज भट्ट, नेपालगञ्ज

राजनप्रसाद प्याकुरेल, नुवाकोट

रामकुमार न्यौपाने, सिन्धुपाल्चोक

सि.बि.गर्तीला, इटहरी

मातृकाप्रसाद सङ्ग्रीला, भ्र्पापा

संस्थागत मूल्य : २००.००

व्यक्तिगत मूल्य : ५०.००

प्रकाशक

विद्युतकर्मी साहित्यिक समाज

नेपाल विद्युत प्राधिकरण

सम्पर्क

रत्नपार्क, काठमाडौं, नेपाल

विद्युतीय ठेगाना: amarjyoti@nea.org.np

फोन नं. : ०१-४१५३०८९

शब्दघर छापाखाना, बागबजार, काठमाडौं ०१-४२४४५९७ द्वारा मुद्रित

महामारीको हुरीमाफ दियो जगाउने प्रयास

पारिस्थितिक प्रणालीलाई सन्तुलित तुल्याउन वनस्पति, प्राणी र जीवाणु/विषाणुको समान एवम् संयोजनकारी भूमिका हुन्छ । यिनीहरूबीचको अन्तर्सम्बन्ध खजमजियो भने कुनै पनि बेला कुनै पनि रूपमा संसारमा महामारी फैलिन सक्छ । प्रकृति र पर्यावरणप्रति मानवीय अहङ्कारको परिणामका रूपमा यस्ता महामारीहरू बेलाबेलामा देखा पर्दै आएका छन् ।

वैश्विक महामारीको इतिहास निकै लामो छ । प्लेग, स्पेनिस फ्लु, एड्स, स्वाइनफ्लु, इबोला, सार्स, जिका भाइरसजस्ता महामारीहरूले बेलाबेलामा सुन्दर मानव बस्तीलाई चिहानमा परिणत गर्दै आएका छन् । महामारीको पछिल्लो संस्करणका रूपमा डिसेम्बर २०१९ मा चीनको वुहान शहरबाट कोभिड १९ को महामारी सुरु भई हालसम्म १२० भन्दा बढी देशमा यस रोगको सङ्क्रमण फैलिइसकेको छ ।

कोभिड १९ अर्थात् कोरोना भाइरसको बढ्दो सङ्क्रमणले सिङ्गो विश्वमा बहुआयामिक प्रभावहरू देखा पर्दै छन् । यसले विकासोन्मुख मुलुकहरूको आर्थिक, सामाजिक, शैक्षिक, सांस्कृतिक, प्राविधिक, पर्यटकीयआदि सबै क्षेत्रलाई लामो समयसम्म उठ्नै नसक्ने गरी थला पारेको छ भने विकसित मुलुकहरूलाई पनि कोभिड सङ्क्रमणपूर्वको समृद्ध हैसियत आर्जन गर्न दशकौं लाग्न सक्ने अवस्थामा पुऱ्याएको छ ।

यसरी विश्व नै गम्भीर मानवीय स्वास्थ्य समस्यामा जकडिइरहेको अवस्थामा हामीले पर्याप्त धैर्य र सावधानी अपनाउनु जरुरी छ । कोरोना विरुद्धको औषधि पत्ता लागिनसकेको वर्तमान सन्दर्भमा उच्च मनोवल, स्वास्थ्य सावधानी र जनचेतनामात्र सङ्क्रमण कम गर्ने

निर्विकल्प औषधिका रूपमा प्रयोग हुन सक्ने देखिएका छन् । यस प्रयोजनका लागि साहित्यले चिकित्सकले भैँ प्रत्यक्ष कार्यकारी भूमिका निर्वाह गर्न नसके पनि कुनै न कुनै रूपमा परोक्ष योगदान गर्न सक्छ भन्ने ठहरका साथ हामीले यस अङ्कलाई 'कोरोना विरुद्धको सचेतना अङ्क'का रूपमा प्रस्तुत गरेका छौँ ।

कोरोनाको महामारीले मच्चाएको विश्वव्यापी आतङ्कका कारण सर्जक मनमा परेको तात्क्षणिक प्रभावका बारेमा जान्न र बुझ्न खोज्ने जोसुकैका लागि उपयोगी हुन सकोस् भन्ने हेतुले हामीले यस अङ्क तयार गर्ने जमर्को गरेका हौँ । यस अङ्कमा समावेश भएका जनस्वास्थ्यविद् तथा वातावरणविद्हरूको आलेखले कोभिड १९ का बारेमा केही तथ्यपरक सूचना प्रदान गर्ने र बाँकी साहित्यिक मूल्ययुक्त रचनाहरूले पाठकहरूमा कोरोना विरुद्ध भावमय ढङ्गले चेतनाको सञ्चार गर्ने कुरामा हामी विश्वस्त छौँ ।

पर्यावरण र अर्थतन्त्रको समानान्तर विकासबाट मात्र हरित अर्थतन्त्रको आधुनिक अवधारणाले मूर्त रूप लिन सक्छ । हरित अर्थतन्त्रको अवधारणा कार्यान्वयन भई दिगो विकासको मान्यताले गति समात्यो र मानव-जातिमा पनि प्राकृतिक जीवनशैलीलाई दैनिक आचरणमा रूपान्तरण गर्ने विवेक पलायो भने यस्ता खालका प्रकोपहरू क्रमशः न्यूनीकरण हुदै जाने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

र अन्त्यमा, बन्दाबन्दीको यो प्रतिकूल मनोसामाजिक परिवेशमा पनि यस अङ्कका लागि सामग्री उपलब्ध गराउनुहुने महानुभावहरूप्रति श्रद्धाले शिर निहुराउँदै यति भन्छौँ— केही गर्न सकेका छैनौँ, महामारीको हुरीमाभ्र दियो जगाउने रहर पूरा गरेका छौँ ।

— अतृप्त

यस अङ्कमा

कविता :

■ अनिलकिशोर घिमिरे	५
■ धर्म पोखरेल	८
■ कृष्णदेव रिमाल	९
■ रामप्रसाद रिमाल	१५
■ गोविन्द पौडल	१७
■ प्रभाती किरण	१८
■ साम्ब ढकाल	२०
■ छिरिड शेर्पा अविरेल	२२
■ प्रकाश आचार्य	४०
■ राधिका कल्पित	४१
■ विष्णुप्रसाद आचार्य 'अतृप्त'	४४
■ नारायणप्रसाद आचार्य	४६
■ मनु वि.क.	५३
■ शारदादवी पोखरेल भट्टराई	५७
■ रामेश्वर राउत 'मातृदास'	५९
■ रञ्जुश्री पराजुली	६७
■ राजनप्रसाद प्याकुरेल	६८

गजल / मुक्तक

■ ध्रुवराज न्यौपाने	२४
■ आविष्कार कला	५६
■ मनोज्ञन मल्ल ठकुरी	७०

लेख / निबन्ध

■ डा. रवीन्द्र पाण्डे	१०
■ नवराज पोखरेल	३३
■ उद्धव प्र. भट्टराई (चैतन्यदीप)	७२
■ सीताराम उप्रेती	७६

कथा / लघुकथा

■ प्रकाश थापा मगर	२५
■ टीकाराम खनाल	४९
■ रासा	५८
■ हरिप्रसाद अधिकारी	६१

सायद, उराठलाग्दो पुरानो बगरतिर
बग्रेल्टी माछाहरू पनि यस्तै छटपटाइरहेका होलान् ।
निर्मल भरनाहरू पनि एकलै सुसाइरहेका होलान्
गन्तव्य पर्खेका यात्रीहरू निस्सासिरहेका होलान्
भरिया र मजदुरहरू
भोक-प्यासले कहालिएका होलान् ।

आज नीलो आकाश उघ्रिएको छ
घामले पनि त उज्यालै खोज्छ
राति उसलाई पनि कर्फ्यू लागेको छ ।

घरको तप्केनीबाट
एउटै सौन्दर्य कति पटक हेरिरहूँ
संसार काँपिरहेको कसरी देखिरहूँ
भावुक बनेर सन्तुलन गुमाउनु पनि त भएन
यसबेला
बलिदान र समर्पण पनि उताउलो बन्दोरहेछ
संसार उडाउने शस्त्रअस्त्र पनि फिका बन्दोरहेछ ।

यसबेला
कुरूप राज्यसत्ता
हिंसाको समुन्द्र
जालीभेलेली शाषक
भ्रष्ट, लुटेरा, देशद्रोहीहरू
र, उनका स्वार्थका
सत्ता पल्टाउने कुराहरू
कहाँ सोचिरहनु !
अहिले त कोभिड १९, कोरोना, किट, पिपिई
क्वारेन्टाइन, आइसोलेसन, सङ्क्रमण र मृत्यु शब्द
गुञ्जायमान भएको छ

खै ! निर्जीव कलाको यो अनन्त बन्धनबाट
मुक्ति कहिले पाइने हो !

जे होस् मान्छे हार्न चाहँदैन
उकालो चढ्न सक्नेहरू
ओरालो पक्कै भर्नेछन्
आज मानव संवेदनामाथि
शीतल पङ्खा हम्किनुपर्नेछ
समयसँग जिस्कने बेला पटकै छैन
बतासे अभियानले विपत्तिको सामना गर्दैन
सेकेन्डमै आफ्नो योग्यता प्रस्तुत गर्ने समय हो यो
बाध्यताको कर्पूरुमा हामीले रोपेका
फलहरू मीठै हुनेछन्
अभावमा पनि जसोतसो सारेका
फूलका बिरुवाहरूले
सुमधुर सुगन्ध छर्नेछन्
म सहजता पाउने आशामा
भोलिको घाम कुरिरहेको छु ।

समयले सूर्यकिरणको बाटो भएर
प्रकाश दिन आउनेछ
चैत-वैशाखको हावाहुरीको भोक्काले
विपत्तिहरूलाई बढार्नेछ
फेरि मानवजीवन उत्साहित बन्नेछ
घमण्डहरू बिलाउनेछन्
षड्यन्त्रका पटाक्षेपहरू ध्वस्त हुनेछन्
अविवेकी हूलहरू लालसा बिर्सनेछन्
दूषित सत्ता ढल्नेछ
सुनौलो बिहानी उदाउनेछ ।

डा. रवीन्द्र पाण्डे

कोरोना सङ्क्रमणजन्य

चिन्ता कसरी न्यूनीकरण गर्ने ?

विश्वव्यापी महामारीको रूपमा फैलिएको कोभिड १९ को कारण मनोसामाजिक समस्या देखा पर्दै छन् । लामो समयको लकडाउन, लकडाउनको कारण सिर्जित आर्थिक नोक्सानी, बेरोजगारी, क्यारियरको अनिश्चितता, एकाङ्की जीवन तथा नयाँ परिवेशसँग घुलमिल हुन भएको अफ्यारोको कारण मानसिक चिन्ता, तनाव तथा असुरक्षाबोध बढेको छ । दैनिक सुन्नुपर्ने सङ्क्रमित तथा मृतकको सङ्ख्याले पनि हाम्रो अवचेतन मनमा चिन्ताको स्तर घनीभूत भइरहेको छ । कोभिड १९ को प्रभावकारी औषधि तथा खोप पत्ता नलागेको तथा यो रोग कहिलेसम्म जाने हो भन्ने एकिन नभएको हुँदा मनोसामाजिक असर बढिरहेको छ ।

धेरै व्यक्तिले लाखौँ भाडा तिरेर, करोडौँको सामान राखेर, दर्जनौँ स्टाफ राखेर तथा बैङ्कबाट ऋण लिएर व्यवसाय गरेका थिए । हजारौँ व्यक्तिले ऋण लिएर वा आफ्नो सम्पत्ति बेचेर शेयरमा लगानी गरेका थिए । ठूलो ऋणमा उद्योग तथा कलकारखाना चलेका थिए । पर्यटन क्षेत्रमा खरबौँ लगानी थियो । यातायातको क्षेत्रमा पनि अरबौँ लगानी थियो । एजुकेसन कन्सल्टेन्सी, म्यान पावर, भाषा कक्षा, चलचित्रदेखि हरेक क्षेत्र जोखिममा परेको छ । लामो समयको लकडाउन, जनतामा घटेको क्रयशक्ति तथा असुरक्षाबोधको कारण धेरै व्यवसाय पूर्ववत् चल्न असम्भवप्रायः छ । सीमित आम्दानीको कारण जनताले खर्च गर्ने क्षेत्र खाद्य र औषधिमा सीमित हुने देखिएको छ ।

व्यवसाय सञ्चालन गर्न सामाजिक दूरी, मास्क, सरसफाइ आदिको लागि अतिरिक्त खर्च हुनेछ । सबै क्षेत्र दैनिक पटकपटक सङ्क्रमणरहित बनाउनुपर्ने भन्फट छ । एक व्यक्तिले अर्को व्यक्तिलाई विश्वास गर्ने वातावरण बन्न धेरै समय लाग्नेछ । डर, त्रास र असुरक्षा बोकेर हिँड्ने नागरिकले रेस्टुरेन्ट, बजार तथा विलासी जीवनशैली अपनाउन धेरै समय लाग्नेछ ।

लकडाउन खुकुलो भएपछि पनि खर्च धान्ने गरी व्यवसाय चल्न कठिन

हुनेछ । त्यसले भनै निराश बनाउनेछ । सङ्क्रमितको सङ्ख्या आगामी ३ महिना बढ्दो गतिमा थपिनेछ । यसले गर्दा नागरिक थप सतर्क हुनेछन् । स्कुल, कलेज, सिनेमाघर, होटेललगायतका व्यवसाय खोल्न धेरै समय लाग्नेछ । यसले गर्दा बालबालिकादेखि हरेक उमेरका व्यक्तिलाई प्रभाव पार्नेछ ।

यी तमाम अवस्थालाई स्वीकार्नु, त्यसलाई आत्मसात् गर्नु तथा घाटा न्यूनीकरणका लागि योजना बनाउनुपर्ने अवस्था छ । कोरोनाजन्य नयाँ युगमा हामी पुरानो शैलीले चल्न असम्भव छ । तसर्थ, हाम्रा पेशा, व्यापार, सोच र जीवनशैली परिवर्तन गर्नु जरुरी छ । उत्पादन, त्यसको बजारीकरण, होम डेलिभरी तथा आयात विस्थापन गर्ने व्यवसायमा लाग्नु फाइदाजनक हुनेछ । त्यस्तै डिजिटल व्यापार, प्रविधिको अधिकतम प्रयोग तथा आइटी क्षेत्रमा फड्को मार्नु जरुरी छ । महँगो भाडा, ठूलो लगानी तथा ऋणलाई घटाएर आफूलाई तनावरहित बनाउने प्रयास गर्नुपर्दछ ।

यो महामारीमा बाँच्नु सबैभन्दा ठूलो कुरा हो । अबका २-३ वर्ष हामीलाई बाँच्न पुग्ने व्यवस्था गर्नु ठूलो उपलब्धि मान्नुपर्ने हुन्छ । नाफा गर्ने, कमाउने तथा लगानी गर्ने महत्त्वाकाङ्क्षा २-३ वर्ष स्थगित गर्नु नै सुखी जीवनको सूत्र हुनेछ ।

विदेश घुम्न जाने, रेस्टुरेन्टमा खाना खाने, भोजभतेर गर्ने, जमघट गर्ने तथा उल्लासमय वातावरणमा चाडपर्व मनाउने गतिविधि ओभेलमा पर्नेछन् । बैठक, साधारण-सभालगायतका कार्यक्रम जुम वा अन्य प्रविधिमाफत सञ्चालन हुनेछन् । यो 'न्यु नर्मल' अवस्थासँग हामी अभ्यस्त हुनुको विकल्प छैन ।

हामीले नयाँ युगको सिस्टमलाई आत्मसात् गर्न सक्थौं भने मानसिक तनाव हुनेछैन । अन्यथा, हामीलाई चिन्ता, तनाव, डिप्रेसनलगायतका मानसिक समस्या देखापर्नेछन् । हरेक प्राकृतिक विपत्ति र महामारीले अवसरसँगै चुनौती पनि खडा गर्छन् । ती चुनौतीसँग जुध्नका लागि हाम्रो मानसिक स्वास्थ्य बलियो हुनु जरुरी छ । यसका लागि तलका केही उपाय अवलम्बन गर्नु र यी उपायलाई जीवनमार्ग बनाउनु श्रेयष्कर हुनेछ —

- स्वस्थ आहारको सेवन गर्ने तथा पर्याप्त सुत्ने गर्नाले मस्तिष्कको क्रियाकलापलाई पोषित गर्दछ । प्रशोधन गरिएको तथा चिनीको मात्रा बढी भएको खानाले मस्तिष्कमा रक्तप्रवाहलाई कम गर्दछ ।
- तनाव हुने कारण घटाउने प्रयास गर्नु आवश्यक छ । आफ्नो आवश्यकता र क्षमताको विश्लेषण गर्ने, धेरै महत्त्वाकाङ्क्षी नहुने, आफ्नो साधनस्रोत तथा क्षमताप्रति सन्तुष्ट हुने, आफ्ना प्राथमिक आवश्यकतामा ध्यान दिने

तथा आफ्नो हातमा नभएको कुरामा चिन्ता नलिनेजस्ता बानीको विकास गर्नुपर्दछ ।

- नियमित व्यायाम गर्ने तथा नाच्ने गर्नाले इन्डोसर्फिफिन नामक हर्मोन उत्पन्न हुन्छ, जसले आनन्द महसुस हुन्छ । सकारात्मक सोच वृद्धि गर्दछ एवम् शरीरको स्टामिना बढ्दछ ।
- मनोरञ्जनात्मक क्रियाकलाप गर्नाले तनाव र चिन्तालाई न्यून गर्न सकिन्छ ।
- आफ्नो वास्तविक धरातल बुझेर त्यहीअनुसारको अपेक्षा गर्ने र सानातिना प्राप्ति वा सफलतामा सन्तुष्ट हुने बानीको विकास गर्नुपर्दछ । हामीलाई थाहा छ— तृष्णा नै दुःखको जननी हो । आफ्नो प्राप्तिमा सन्तुष्ट हुने तथा त्यसलाई अधिकतम सदुपयोग गर्ने बानीले निश्चिन्त बनाउँछ ।
- आफूले अन्य व्यक्तिको महत्वाकाङ्क्षा पूरा गर्न नसक्ने अवस्थामा 'सकिदैन' अर्थात् 'नो' भन्न सक्नुपर्छ । हुन्छ, हेराँला जस्ता दोहोरो अर्थ लाग्ने सान्त्वना दिँदा सम्बन्धमा नकारात्मक असर पर्न सक्दछ ।
- धुम्रपान, मध्यपान तथा सुतीसेवन गर्नाले रोगप्रतिरोधात्मक क्षमता घट्दछ । अल्कोहल र निकोटिनले कुनै अर्थमा पनि फाइदा गर्दैन ।
- अत्यास लागेमा अनुलोम-विलोम गर्ने, ध्यान तथा योग गर्ने, व्यायाम गर्ने, सकारात्मक कल्पना गर्ने, गीत सुन्ने, नाच हेर्ने, आर्ट गर्ने तथा अन्य सिर्जनशील गतिविधि गर्दा तनावलाई विषयान्तर गर्न सकिन्छ ।
- सामान्य तरिकाले तनावको कारणलाई स्वीकार गर्ने तथा स्वागत गर्ने, उक्त तनावको सामना गर्न आफूलाई उत्साहित गर्ने एवम् आफ्ना भावनालाई माया गर्दै चुनौतीलाई अवसरमा बदल्न सक्नेछु भनेर आत्मविश्वास दृढो बनाउन सकिन्छ ।
- चिन्ता, तनाव तथा अधैर्य हुँदा विश्वासिलो र सकारात्मक सोचले भरपूर साथी वा आफन्तसँग कुराकानी गर्ने, समस्या सेयर गर्ने, समाधानको छलफल गर्ने तथा आफूलाई सहयोग प्राप्त हुने वातावरण सिर्जना गर्नुपर्दछ ।
- चिन्तालाई आफ्नो मनको अभिन्न अङ्गको रूपमा साधारणीकरण गर्नु जरुरी छ । फोक्सो तथा श्वासमार्गमा बाहिरी पदार्थ पुगेमा शरीरले खोकीको माध्यमबाट त्यसलाई निकाल्ने प्रयत्न गर्दछ । त्यस्तै मनमा कुनै कुरा बिभाएमा मनले त्यसलाई समाधान गर्न चिन्ता उत्पन्न हुन्छ ।

चिन्ताले चिन्तन हुँदै समाधानको बाटो निकाल्न सहयोग गर्छ ।

- सञ्चार-माध्यममा दैनिक देखिने बीभत्स दृश्य तथा सनसनीपूर्ण समाचारले हाम्रो मनमस्तिष्कमा गहिरो छाप पारेका छन् । ती दुःख र वियोगका समाचार हेर्दा र सुन्दा हामी दुःखी भइरहेका छौं । तसर्थ डिजिटल दूरी कायम गर्ने, मिडियालाई थोरै समय दिने गर्नुभने कोरोना सङ्क्रमणको मानसिक प्रभावबाट हामी बच्नेछौं ।
- आफ्नो परिवारजन, आफन्त तथा मित्रहरूलाई अप्ठ्यारो समयमा साथ तथा सान्त्वना दिने बानीले आफू स्वयम्लाई सकारात्मक प्रभाव पर्दछ । दुःख परेको व्यक्तिलाई सहयोग गर्दा प्राप्त हुने आनन्द अपरिमेय हुन्छ ।
- सरसफाइ तथा ड्रेसअप राम्रो गरेर टिपटप भएर बस्दा आत्मबल बढ्दछ । मास्कको सही प्रयोग, भौतिक दूरी तथा हात धोइरहने बानीलाई जीवनशैलीमा परिणत गर्नुपर्दछ ।
- आफूलाई लक्षण देखिएमा कहाँ जाँच गर्ने ? आवश्यक परे कुन एम्बुलेन्सलाई सम्पर्क गर्ने ? कुन चिकित्सकसँग परामर्श गर्ने ? कुन अस्पतालमा भर्ना हुने ? लगायतको योजना बनाउनु राम्रो हुन्छ । योजनाले व्यक्ति तथा परिवारलाई विकल्प दिन्छ, तनाव कम गर्दछ ।
- भावना र कारण, शरीर र दिमाग, परिवार र काम, चिन्ता र धैर्यता आदिको सन्तुलन मिलाउनु जरुरी हुन्छ । शरीर र मनको सन्तुलन नभएमा भ्रम उत्पन्न हुन्छ । भ्रमले मानसिक अस्थिरता निम्त्याउँछ । अस्थिरताले संवेदनशील बनाउँछ । तसर्थ, आफ्ना भावना र अनुभूतिलाई सन्तुलनमा राख्नुपर्दछ ।
- कोरोना सङ्क्रमणलाई मैले जित्न सक्छु, मेरो इम्युनिटी पावरले जित्न सक्छ भनेर आफ्नो क्षमताप्रति विश्वास गर्नुपर्दछ । त्यस्तै आफूलाई जोखिमबाट बचाउन सुरक्षाविधि अपनाउने अभ्यासलाई संस्कारमा विकास गर्नुपर्दछ ।
- यदि तपाईंको मनमस्तिष्कमा कोरोना सङ्क्रमणको डरले डेरा जमाएको छ भने आफ्नो ध्यान अन्यत्र मोड्ने कोसिस गर्नुपर्दछ । यसका लागि आधिकारिक सूचना लिने, भ्रम र हल्लालाई विश्वास नगर्ने, सामाजिक सञ्जाल तथा डरलाग्दा समाचारबाट पृथक् रहने एवम् यो विश्वव्यापी महामारीको अवस्थालाई आत्मसात् गर्ने प्रयास गर्नुपर्दछ ।
- सङ्क्रमित तथा मृतकको सङ्ख्या हेरेर चिन्ता लिनुपर्दैन । कोभिड १९

बाट निको भएको सङ्ख्या हेर्ने तथा निको भएका व्यक्तिको अनुभव सुन्ने बानी गर्नाले आत्मबल बढ्दछ । कोभिड सङ्क्रमणबाट मृत्यु हुनेभन्दा निको हुनेको सङ्ख्या १० गुणाभन्दा धेरै छ । सङ्क्रमितमध्ये ९८ प्रतिशत सामान्य अवस्थामा छन् भने जम्मा २ प्रतिशत मात्र गम्भीर अवस्थामा छन् ।

— कोभिड १९ बाट ८० वर्षभन्दा धेरै उमेरका व्यक्तिको मृत्युदर १४.८ प्रतिशत; ७०-७९ वर्षका सङ्क्रमितको ८ प्रतिशत छ भने अन्य उमेरका व्यक्तिको मृत्युदर अत्यन्त कम छ । यो मृत्युदर आफैँमा धेरै हैन । त्यस्तै सङ्क्रमितमध्ये मुटुका दीर्घरोगीको मृत्युदर १३.२ प्रतिशत, दीर्घ मधुमेहका बिरामी (अनियन्त्रित मधुमेह तथा मधुमेहले किड्नीमा समस्या भएका) को मृत्युदर ९.२ प्रतिशत, दीर्घ श्वासप्रश्वासका बिरामीको मृत्युदर ८ प्रतिशत र अनियन्त्रित उच्च रक्तचापका दीर्घरोगीको मृत्युदर ८.४ प्रतिशत छ भने क्यान्सरका दीर्घरोगीको मृत्युदर ७.६ प्रतिशत छ । अन्य दीर्घरोगीको मृत्युदर कम छ । सङ्क्रमित महिलाको मृत्युदर पुरुषको भन्दा भन्डै आधा छ ।

— ध्यान, योग, प्राणायाम, प्रवचन, सत्सङ्ग, अध्ययन, लेखन, पेन्टिङ्ग, सङ्गीत, हास्य-कार्यक्रमलगायत मनोविनोदमा आफूलाई अभ्यस्त राख्यौं भने सकारात्मक सोचको विकास हुन्छ ।

— हरेक जीवन, पदार्थ तथा महामारीको आयु हुन्छ । यो महामारी पनि आफ्नो आयु लिएर जन्मिएको छ । तसर्थ केही समयपछि हामीले यो समस्याबाट मुक्ति पाउनेछौं भनेर आशावादी हुनु जरुरी छ ।

अन्त्यमा, हामीले के कुरा आत्मसात् गर्नुपर्छ भने नेपालमा कोरोना सङ्क्रमणको मृत्युदर जम्मा ०.२ प्रतिशत छ । यदि कोरोना सङ्क्रमण नआएको भए पनि तीमध्येका आधा व्यक्ति मृत्यु हुने अवस्थाका थिए । त्यस्तै, क्वारेन्टाइन र आइसोलेसन केन्द्रलाई व्यवस्थित बनाएको भए तथा समयमै परीक्षण गरेको भए केही मृत्युलाई टार्न सकिन्थ्यो । यो डाटा हेर्दा नेपालमा कोरोना सङ्क्रमणको जोखिम निकै कम छ । हामीहरू मानसिक रूपमा बलियो भएर तथा सुरक्षाको विधिहरू अपनाएर आफ्नो काम गर्नु आवश्यक छ ।

हाँसेकै छैन वसन्त...
थर्थराइरहेछन् मनहरू
निस्काम भएका छन् तनहरू
सुनिँदैन् उत्साहका वचनहरू
सुनसान भएका छन् कर्मथलोहरू

हाँसेकै छैन वसन्त...
पृथ्वी पनि चिन्तित भएकी छन् अरे
कोरोने-ताण्डवले शशीले रङ्ग फेरिन् अरे
शनी, मङ्गल र गुरुको जमघट भयो अरे
हाँसेकै छैन वसन्त...
अब के हुने हो, हरे !
...अब के हुने हो, हरे !

तारकेश्वर गा.पा.-६, नुवाकोट
हाल टोखा-११, काठमाडौँ

छाए त्रास सयौँ महाप्रलयका हारेन मान्छे तर
मान्छे ज्ञान र बुद्धिले हरघडी बन्दै गयो ईश्वर ।
बाँचौँ धैर्य धरी अवश्य खतरा टार्नेछ मान्छे अनि
कोरोना अब जान्छ ज्ञानबलले हाँस्नेछ धर्ती पनि ।

सारा विश्व नचाउने बल हुने साम्राज्य सुस्ताउँदै
रोक्ने दाउ नपाउँदा दिनदिनै रोगी बढेका बढ्यै ।
पैसाको पदको रहेन महिमा मान्छे बचे आखिर
मान्छे हार्न कदापि हुन्न जगमा मान्छे बनोस् ईश्वर ।

कोरोनामा धेरै 'सदा'हरू भोकैले राख भए
कुनै सडक-पेटीमा
सूर्य तामाडलाई आफ्नै नाम्लोले शिकार बनायो
भोकको भार थग्न नसकेका
अनगन्ती पाइलाले गाउँ पछ्याइरहेकाहरूलाई
राज्य भनै टीठ लाग्न थालेको छ ।

को टाढा ? को नजिक ? को नयाँ भाष्यमा
कोरोनाकहर हामीमाथि हावी हुँदो छ
सबै एकान्तहरू आफन्त हुन थालेका छन्
अनेकान्तमा अब मान्छेहरू अभ्यस्त नहुने पो हुन कि ?

अब मानव-सभ्यताका लागि चुनौती—
के कोरोनाकहर हामीसँगै रहन्छ ?
कोरोनाकहरले मानव सभ्यतालाई
जोगाउँछ कि नास गर्छ ?
के कोरोनाकहर मानिसले पृथ्वीमाथि
गरेको अन्यायको सजाय हो ?
कि मानिस असभ्य हुँदै गएको प्रमाण ?
कोरोनाकहर
कहरकोरोना
को
रो
ना
क
ह
र

■ ■

'गन्तव्य' हेटाँडा - ४
हुप्रचौर, चिल्ड्रेनपार्क सडक

लागछ—

कति सुगन्धित तिम्रो सास
नमिठो लाग्दै छ अचेल ।

मेरै सामुन्ने
तिमी उभिए पनि
तिमीलाई छुन सकिदैनँ
कोरोनाले सम्भेर पनि बिर्सिन सिकायो
बिर्सैर पनि बिर्सिन सकिदैनँ
घरमा थुनेका पलहरू ।

अब मैले
क्वारेन्टाइनमा राखेर जिन्दगी
अन्तिम पल
तिमीलाई भेटने मन छ
भोकै म बस्न सकिदैनँ अब घरभित्र
म मर्दै छु
कोरोनाले हैन; भोकले !

■ ■

लिख्नु, पिके-१, सोलुखुम्बु, हाल : टोखा ६, धापासी

ध्रुवराज न्यौपाने गजल

छोरो होस्, नमाने डर, बा भन्नुहुन्छ
परे तर्नुपर्छ सागर, बा भन्नुहुन्छ

म घोत्लिन्छु— कसरी धनी बन्न सकिन्छ
नपालेस् बेकारका रहर, बा भन्नुहुन्छ

बूढौलीमा पनि यस्तो हृष्टपुष्ट ? म सोध्छु
यही फरक छ गाउँ र शहर, बा भन्नुहुन्छ

दुःख त आउँछ—जान्छ, केवल सहनुपर्छ
पीडा सहेरै बनेको हो बगर, बा भन्नुहुन्छ

बारम्बार हात धुनु, मास्क लगाएर निस्कनु
जताततै कोरनाको छ कहर, बा भन्नुहुन्छ ।

■ ■

बुँदी, तनहुँ

प्रकाश थापा मगर नरमति

आफ्नै पटुकीको टुप्पोले आँखाको कुनो पुछिन् उनले । मनभित्र भक्कानो त बेस्सरी नै फुटिरहेको थियो । आफूले आफैँलाई सम्झाइन्— कति रुनु आवाज आउनेगरी ! जीवनमा कति रोइयो कति ! कुन प्रसङ्गमा, कतिखेर, कति पटक रोइन्; हिसाब राख्न सक्ने कुरो भएन उनले । आखिर जीवन न हो, गणितको सूत्र वा रसायनशास्त्रका नियममा जस्तै कहाँ चल्छ र !

मन र मुहारका माभ्र प्रत्यक्ष सम्बन्ध हुँदोरहेछ जस्तो लाग्न थालिरहेको छ उनलाई । मनभित्रको आँधीबेहरीमाथि बादलले बिको लगाएको छु भने पनि उनी अहिलेसम्म त्यसमा सफल भएकी छैनन् ।

कसै न कसैले कैयौँ पटक उनलाई सोधेकै हुन्छन्— “के सोचिरहेकी छ्या नरमति !” उनले यतिखेर मैले यही नै सोचिरहेकी छु भनेर त केही मान्छेलाई मात्र भनिन् होला । फेरि पनि यो सत्य हो जस्तो लागेको छ— उनले सोचेको कुरा अर्को मान्छेले दयाकै किटानी गर्न नसके पनि यो त किटानी गरेरै छाड्यो— नरमतिले यतिखेर केही न केही सोचिरहेकी पक्कै छे !

नरमतिलाई लागिरहेको छ— यो मन र मुहारको माभ्रमा दुश्मनी भइदिएको भए के हुँदो हो ? या, यी दुईका माभ्रमा भूमिगत सङ्गठनको जस्तो गोपनीयताको रक्षा गर्ने ग्यारेन्टी भइदिएको भए के हुन्थ्यो ? फेरि उनले आफूले आफैँलाई सम्झाइन्— यस्तो अर्थ न बर्थका कुरा म किन सोचिरहेकी छु ?

नरमतिले यताउति हेरिन् । मोबाइल फोन पटुकीमा नखस्ने गरी राखिन् । उनलाई यतिखेर केही समयका लागि एकान्त चाहिएको थियो । यस्तो एकान्त, जहाँ मन र मुटुको प्रतिक्रिया सार्वजनिक नहोस् । हँसिया उनले खुर्पेटोमा राखिसकेकी थिइन् । उनी अलि पर कुटमेरोको धोदो रूख भएको ठाउँनेर पुगिन् । त्यो ठाउँ केही एकान्त जस्तो लागिरहेको थियो उनलाई— कसैले चर्को स्वरमा बोलायो भने सुनिने तर त्यहाँसम्म आइपुग्न केही समय लाग्ने । डालेघाँसको थुप्रोलाई त्यहीं छाडेर उनी त्यहाँसम्म पुगिन् र आफ्नै चप्पल बिछ्याएर थपकै बसिन् ।

“कति कुरा बुभिदैनु आमा तिमी ! मलाई पनि त थाहा छ नि घरको व्यथा !” छोराले फोनमा भोक्किँदै भनेको आज बिहानै त हो । तर, नरमतिलाई छोरा भोक्किएकोमा नराम्रो लागेको होइन । कान्छो छोरा त्यसै पनि केही पुलपुलिएको त हुन्छ नै ! आमासित भोक्किनु कुन ठूलो कुरो भयो र ! सायद अहिलेसम्म सयौं पटक आमासित भोक्किइसकेको थियो ऊ । आज उनलाई आँखै रसाउने गरी मनमा चोट पुगेको अर्कै कारणले थियो ।

बिहान धारामा पानी लिन जाँदा उनले बुहारीको छोरासितको कुराकानी सुनेकी थिइन् । त्यसो त छोराबुहारीको कुरा नसुन्नुपर्ने थियो उनले । तर, एक त पानीधारो बुहारीको कोठा नजिकै भएकाले र अर्कातिर, बुहारीले अलि चर्को स्वरमा कुरा गरेकाले नरमतिले त्यो कुराकानी सुन्न बाध्य हुनुपरेको थियो ।

बुहारीले भनेकी थिइन्, “कस्तो मक्खीचुस है यो मान्छे त ! जाबो एउटा टप्सका लागि पनि मैले यति रोइकराई गर्नुपर्ने !”

उताबाट छोराले के भन्यो कुन्नि ! बुहारी भन् चर्को स्वरमा कराइन्, “दश हजार .. के दश हजार ... जाबो दश हजारका लागि पनि... !”

त्यसपछि बुहारीले फोन काटेजस्तो लाग्यो । अब कोठा सुनसान थियो । बुहारी बाहिर पनि निस्कनन् । सायद रोइन् कि कपडा ओढेर ? या, रिसले गर्दा कपडा ओढेर फेरि ओछ्यानमा पल्टिइन् कि ? नरमति खालि अनुमानमात्र लगाउन सकिथन् ।

बुहारीको दुई पटकको छोटो कुराकानी सुनेपछि नरमतिले बुझिन्— बुहारीले टप्स भन्ने कपडा किन्नका लागि छोरासँग पैसा मागेकी रहिछन् । सायद त्यो कपडाको दाम दश हजार रुपैयाँ थियो । तर, छोराले दश हजार रुपैयाँ तत्कालै पठाउन खोजेको थिएन कि ? उनले त्यही अनुमान लगाइन् ।

नरमतिलाई न त बुहारीले कपडा किन्नका लागि पैसा मागेकोमा पीर लागेको थियो, न छोराले दश हजार पैसा दिन थालेकोमा । उनलाई पीर लागेको थियो— छोराले कुरा लुकाएकोमा । नौ महिनासम्म कोखमा राखेर, पाँच वर्षसम्म पनि दूध खुवाएर सानो कष्टले हुर्काएकी थिइन् उनले कान्छो छोरा सुरजलाई । आज त्यही छोराले आमासित कुरा लुकाएको थियो । छोराले आमासित किन कुरा लुकायो ? उनी मनमनै घोल्लिन थालिन् । आमालाई नै बुहारीका लागि कपडा किन्न भनेर पैसा पठाइदिएको भए हुन्थ्यो वा बुहारीलाई पैसा दिन थालेको भनेर छोराले बताएको भए पनि हुन्थ्यो । एकछिन पहिला ब्याज तिर्नका लागि पैसा

पटाइदे भन्दा छोरा भोक्किएको थियो । एकैछिनपछि बुहारीलाई पैसा पठाउन ऊ तयार भएको थियो । नरमतिलाई लागेको थियो— आमाछोराको माभ्रमा यसरी कुरा लुकाउनुपर्ने बेला भइसकेछ । छोराले आमासित एउटा कुरा, श्रीमतीसित अर्कै कुरा गर्न थालेछ । सम्भ्रनाले मात्र पनि मन गह्रुङ्गो भयो । ताता आँसुका थोपा गालामा खसेछन् । हतपत पटुकीले आँसु पुछिन् उनले । पछि उनलाई लाग्यो— नपोछेको भए पनि हुन्थ्यो । बगेर खोला बन्नेवाला थिएन !

नरमतिले आफ्नो लोग्नेको अन्तिम भनाइ सम्भ्रिन थालिन् । डालेघाँस भार्दा उनको लोग्ने लडेर मरेका थिए । गाउँलेले बोकेर घरसम्म ल्याएका थिए । बाहिर कुनै चोटपटक देखिएको थिएन । भित्री चोट लागेको थियो जस्तो लाग्यो । ओखतीमूलो गरियो गाउँकै जडिबुटीबाट । तर, अस्पतालमा उपचार गर्न लैजान पैसा थिएन । भोलिपल्टै उनले धर्ती छोडेर गए । प्राण जानुभन्दा पहिला नरमतितिर फर्केर उनले भनेका थिए, “आफ्नो हेरविचार आफैँ गर्नु, छोराहरूको माया त आफ्ना स्वास्नी, छोराछोरीहरूमाथि जान्छ ।”

त्यतिखेर त उनलाई लागेको थियो— यी छोराछोरीका लागि यति मरिहत्ते गरिएको छ, हामीलाई कसो माया नगर्लान् र !

तर, यतिखेर उनलाई लोग्नेको कुरा हो रै'छ जस्तो लागि रहेको छ ।

लोग्ने बित्दा जेठो छोरो नौ वर्षको थियो, कान्छो छ वर्षको । जेठो छोराभन्दा पहिला दुई वटी छोरीहरू बितिसकेका थिए । त्यही कारणले पनि नरमतिलाई छोराहरूप्रति आफूलाई भन्दा बढ्ता माया लाग्थ्यो । गाउँकै स्कुलमा दुवै छोराहरूले पढे तर एस.एल.सी. पास गर्न सकेनन् । दुवै छोरालाई ट्युसन पढाउन सकिएन । पुग-नपुग खेतीको आम्दानीबाट ट्युसनका लागि खर्च निकाल्न गाह्रै थियो । फेरि पनि छोराहरूले सम्भ्रिए । फेल भए पनि ट्युसन किन नपढाएको भनेर कहिल्यै भ्रगडा गरेनन् आमासित ।

एस.एल.सी. मा फेल भएको अर्को वर्ष ठूलो छोरा भारत गएको थियो, जागिरको खोजीमा । “यहाँ बसेर के हुन्छ र आमा ? बरु कमाउन सकिन्छ भने भाइलाई पढाउँला” भनेको थियो उसले । तर, आफैँ एस.एल.सी. फेल, उसलाई कस्तो जागिर मिल्थ्यो र ? राम्रो काम पाएन होला, पैसा पठाउन पनि सकेन । त्यसकारण कान्छो छोराले पनि एस.एल.सी. पास गर्न सकेन । ट्युसन पढाउन सकिएन । घरमा पढाउने कसले ? नरमतिलाई क, ख पनि राम्ररी नआउने । फेरि पनि छोराहरूले सम्भ्रिए । त्यसैमा खुसी लागेको छ नरमतिलाई ।

भारतबाट घर आएपछि जेठो छोराले विवाह गर्‍यो । अहिले एउटी छोरी पनि छ उसको । अर्को पटक आउँदा परिवार उतै लग्यो । “केही दिन घुमाएर ल्याउँछु आमा !” भनेर सल्लाहमै लागेको हो । तबसम्म कान्छो छोराले पनि विवाह गर्‍यो । अहिले नै विवाह नगर, दुई/चार पैसा जोडेपछि गर्लास् त भनेकै थिइन् नरमतिले । तर, मानेन । बजारको साहुकै छोरी ल्याएको थियो । सानैदेखि गोरो थियो, जीउडाल टम्म मिलेको । गोरे भन्नुभन्दा सूर्य वा सुरज नाम राख्न ठीक हुन्छ भने वरपरकाले । चिनाको नाम त अर्कै थियो । विवाह गरेको एक वर्षपछि ऊ पनि विदेश गयो । अहिलेसम्म उसको सन्तान भएको छैन ।

“ए नरमति ! भारी पुन्याइस् ?” पारिबाट जेठानीले आवाज लगाइन् । त्यो आवाजका कारण नरमति कल्पनालोकबाट धर्तीमा भरिन् ।

“पुग्यो । एक छिन पर्खनुस् है, म आइहालौं ।”

जेठानीले पर्खेकी रहिछन् । डाँडामा उनीसित भेट भइन् नरमति ।

“डालेघाँस भार्न पनि कति समय लगाएको ?” जेठानीले जवाफ मागिन् ।

“हो त नि, तर एक छिन घाम ताप्यै थिएँ” छोटो उत्तर फर्काइन् नरमतिले ।

जेठानी-देउरानी दुवै सँगै घरतिर लागे । उनी नरमतिकी साख्खै जेठानी थिइन् । उनको गोठ नरमतिको भन्दा चालीस-पचास पाइला पर थियो । उनी उतै गइन् । नरमतिले गोठमा घाँसको भारी बिसाइन् ।

घरमा बुहारीले खाना पकाएकी रहिछन् । उनी धारामा कपडा धुँदै रहिछिन् । नरमतिले बुहारीलाई खाना खाएको/नखाएको बारे सोधिन् । बुहारीले आफ्नो कपडा छोइसकेपछि खाना खाने भएकाले सासुलाई खाइहाल्न भनिन् । नरमतिले खाना खाइन् र एकछिन घाम ताप्ने निधो गरिन् ।

आज बाहिर जाने कुनै योजना थिएन नरमतिको । हिउँदको समय थियो । दिन भुल्किन नपाउँदै अस्ताइहाल्ने ! त्यसमाथि जाडोले बिहान-बेलुका विनाकामको बनाइदिने । यस्तोमा घाँसदाउरा दिउँसो नगरी नहुने । घरमा बुहारी भए पनि नरमतिले आफ्नो दिनचर्यामा कुनै परिवर्तन ल्याएकी थिइन् । उनलाई लाग्थ्यो— जुन दिन उनको सिउँदो पुछियो, त्यस दिनदेखि यता कसैको आशा गर्नु व्यर्थ छ । अझै आजभोलिका बुहारीको त के कुरा गर्नु ? दुवै बुहारीको चालचलनबाट उनले निष्कर्ष निकालेकी थिइन्— उनीहरूलाई कामकाजी बनाउने

एउटै तरिका हो— आफू काममा जोतिनु । त्यसो गर्दा लाजैले भए पनि बुहारीहरूले काम गर्नुपर्थ्यो । नरमतिको मनको योजनाले परिणाम पनि रात्रै ल्याएको थियो । बुहारीहरूले जाँगर चलेसम्म आफ्नै सूरले काम गरिरहेका हुन्थे ।

कान्छी बुहारी व्यापारीकी छोरी थिइन् । तर, त्यति ठूलो व्यापारी होइन; भन्न सकिन्छ— खुद्रा पसले । त्यसकारण सायदै उनको घरमा त्यति बढी सुख थियो होला । विवाहभन्दा पहिले कान्छो छोरा सुरजसँग सँगै पढेकी; छोराजस्तै छोरी अब नरमतिकी बुहारी बनेकी थिइन् । धेरै काम माइतमा गर्नुनपरे पनि कति पनि काम नगरेको अवस्था भने थिएन ।

छोरासित विवाह गर्ने नै भएपछि एक पटक छोरालाई विवाह नगर्न सम्झाएकी पनि थिइन् नरमतिले । उनलाई चिन्ता थियो— बजारमा हुर्किएकी यस्ती छोरीले गाउँमा दुःख काट्न सक्िन् ?

“सबैले तपाईंले जस्तै दुःख काट्ने पछि भन्ने छ र आमा ?” नरमतिलाई सम्झाएजस्तै गरी भनेको थियो कान्छो छोराले । त्यस दिन नरमतिले लागेको थियो— सानै देखिने छोरा अब ठूलो भइसकेछ । यत्तिको बुद्धिमान् छोरा भइसकेपछि आमाले किन बढी चिन्ता लिनुपन्थ्यो ? आजका छोराछोरीहरू आफूभन्दा धेरै नै बुद्धिमान् छन् भन्ने मानेर धेरै चिन्ता लिएकी थिइन् नरमतिले ।

“आमा, खान्की तपाईंले बनाउनुहुन्छ कि मैले बनाऊँ ?” कान्छी बुहारीले सोधिन् ।

“तिमीले नै बनाऊँ, आज मलाई जाँगर छैन ।” नरमतिले जवाफ दिइन् ।

बुहारीले खाना बनाउने तरखर गरिन् । नरमति घरभित्र पिँढीमा गुन्द्री बिछ्याएर पल्टिइन् । आज बिहानैदेखि उनको मनमा धेरै तर्कना आइरहेका थिए । मनले सोचिरहँदा शरीरले गल्ती गर्न सक्छ भन्ने उनलाई लाग्थ्यो । मनमा कुरा खेलाउँदै घाँस काट्दा उनले कैयौँ पटक हात काटेकी थिइन् । त्यही अनुभवलाई सम्झेर होला, उनले आज साँझको खाना बनाउने जाँगर गरेकी थिइन् । उनलाई यो पनि थाहा थियो— केही नगरी बस्दा पनि मनमा धेरै कुरा खेल्छन् । फेरि पनि मनमा कुरा खेलाउँदै काम गरेर गरिने गल्ती र मनमा कुरामात्र खेलाउँदा गरिने गल्तीमध्ये दोस्रो नै कम हानी-नोक्सानीपूर्ण हुन्छ होला भन्ने उनलाई लागिरहेको थियो ।

गुन्द्रीको कुनामा सिरानी राखी त्यसमा अडेस लगाएर नरमति पल्टिएकी थिइन् । थाकेको बेलामा यस्तो आसनमा छिट्टै निद्राले च्याप्न सक्थ्यो । तर, आज

एकातिर उनी थाकेकी थिइनन् भने अर्कातिर, मनमा धेरै कुराहरू खेलेका कारणले उनको आँखाबाट निद्रा कोशौं टाढा थियो ।

विवाहको छ महिनासम्म कान्छो छोरा र बुहारी खुशीसाथ रमाइरहेका हुन्थे । त्यसपछि उनीहरूले आफ्नो भविष्यबारे सोचन थालेको जस्तो लाग्न थालेको थियो । उनीहरू आपसमा कम बोल्न थालेका थिए । कहिलेकाहीँ चर्कोचर्को स्वरमा कराउँथे पनि उनीहरू । तर, नरमतिका अगाडि सकेसम्म चर्को स्वरमा कुराकानी गर्दैनथे । यसले गर्दा नरमतिलाई लाग्न थालेको थियो— छोराबुहारीहरू आफ्नो भविष्यप्रति गम्भीर छन् । त्यसका साथै उनलाई यो पनि लागेको थियो— कमाइ भरपर्दो भएपछि मात्रै उनीहरूले बच्चा जन्माउने योजना बनाएका थिए । त्यही भएर होला, छोराले एक दिन कमाउन विदेश जाने योजना नरमतिलाई सुनाएको थियो तर भारत होइन, तेस्रो मुलुक । छोराको योजनाले नरमतिलाई चिन्ता पनि परेको थियो ।

जेतो छोराको त्यति कमाइ थिएन । त्यसमाथि छोरी र बुहारी पनि उतै लगेकाले उसको कमाइबाट बचत हुने कुरै आउँदैनथ्यो । त्यही छोरालाई देखाएर ऋण खोज्नु सम्भव थिएन । अब ऋण खोज्न नरमति नै अगाडि अगाडि सर्नुपरेको थियो । समयमै ऋण तिर्न सकिएन भने बाँकी घरबारी पनि गुम्ने सम्भावना रहन्थ्यो ।

यस्तै चिन्तामा रुमल्लिइरहेको बेला कान्छो छोराले भनेको थियो— “आमा, तपाईंलाई छोराले कसरी ऋण तिर्ला ? समयमै ऋण तिर्ला कि नतिर्ला भन्ने चिन्ता होला । मलाई भन् ऋण तिरेर पनि बाँकी पैसाले भविष्य बनाउनु छ, तपाईंलाई पाल्नु छ ।” छोराको यस्तो जवाफबाट नरमति सन्तुष्ट भएकी थिइन् । त्यसपछि कम्मर कसेर ऋण खोजेकी थिइन् नरमतिले ।

बजारकै एक महाजनबाट नरमतिले ऋण पाएकी थिइन् । पासपोर्ट, अन्तरवार्ता, आवतजावत, खाना-नास्ता सबै मिलाउँदा मलेसिया जानका लागि डेढ लाख लागेको थियो । सयकडा दुई रुपैयाँका दरले एक वर्षमा ऋण तिर्ने उनले महाजनसित कागजपत्र गरेकी थिइन् । महाजनले कान्छो छोरा सुरजलाई होइन, नरमतिसित ऋण तिर्ने कागज गराएको थियो । कान्छो छोराले ऋण नतिरे परिवारकै जायजेथा गुम्ने खतरा भए पनि नरमतिलाई छोराप्रति विश्वास थियो । त्यही भएर उनले कान्छो छोरासित ऋण तिर्ने/नतिर्नेबारे कहिल्यै पनि सोधेकी थिइन् ।

“आमा, खाना खानुस् ।” गहुँको रोटी, आलुको तरकारी र मोही टकारिन् कान्छी बुहारीले ।

“ओछ्यान लगाइदिएकी छु, सुत्नुहोला । म पनि खाना खाएर सुत्छु ।” बुहारीले आजका लागि अन्तिम वाक्य बोलेकी थिइन् ।

मनमा कुराहरू खेले पनि नरमतिलाई भोक लागेको थियो । जेजस्तो स्वाद भए पनि कान्छी बुहारीको न्यानो आतिथ्यताले नरमतिको मन पग्लिएको थियो । उनले दिनभरिको कुरा मनमै थाती राखेर खाना खाइन् र ओछ्यानमा पल्टिइन् ।

“आमा ! म बजार जान्छु, दिउँसोतिर फर्कन्छु ।” कान्छी बुहारीको आवाज रहेछ । नरमतिलाई कतै टाढाबाट बोलाएजस्तो लाग्यो ।

कान्छी बुहारी गोठको काम सकेर बजारतिर हिँडेकी रहिछन् । उठेर गोठतिर जाँदा बल्ल उनलाई थाहा भएको थियो । उनी गोठबाट फर्किएर फेरि पिँडीमै आइन् । एकछिनपछि भैंसी दुहुनु थियो । खाना बुहारीले पकाइसकेकी थिइन् । जाँगर चलेसम्म खाना तताएर खान सकिन्थ्यो ।

पिँडीमा बसेर नरमतिले खुट्ट्याइन्— बुहारी सायद कपडा किन्नकै लागि बजार गएकी होलिन् । शायद छोराले आई.एम.ई. बाट पैसा पठायो होला । कपडा किन्नु त ठिकै हो, तर दश हजार रुपैयाँको ? नरमतिलाई रिस उठ्न थाल्यो । उनले मनमनै रिसाउँदै सोचन थालिन्— दश हजारमा त तीन महिनाभन्दा बढीको ब्याज फालिन्थ्यो । अब ब्याजको रकम भन् बढी हुनेभयो । कपडा आजै किन्नुपर्ने थियो र ? ऋण तिरेपछि किने हुँदैनथ्यो ? ऋण मैले खोज्नुपर्ने, यिनीहरूलाई ब्याजको के चिन्ता ? उनका मनमा रिसको बादल मडारिँदै थियो ।

नरमतिको रिसको पारा चढ्दै गयो । तर, जति रिस उठे पनि काम नछोड्ने बानी थियो उनको । रिसको भोकैमा उनले घरका बाँकी काम सिध्याइन् । नसोचे पनि हुने सबै खालका अर्थ न बर्थका कुरा उनको टाउकोभरि फन्किँदै रहे । रिसैरिसमा खाना पनि खाइन् उनले । जति रिस उठे पनि घाँसदाउरा गर्ने पर्ने थियो । मान्छेको रिसको भोकमा पशुहरू किन पर्नु ? घरपालुवा पशुहरू बाँचेकै मान्छेका लागि । नरमतिले नाम्लो र हँसिया पोको पारेर हिड्नै थालेकी थिइन्, तल्लोघरकी बुहारी टुप्लुक्क आँगनमा आइपुगी ।

“कान्छीले कति राम्रो टप्स किनेर ल्याएकी छे, तपाईंलाई थाहा छ आमा ? दश हजार रुपैयाँको हो रे !” तल्लोघरे बुहारी फुरुङ्ग हुँदै यी सबै

बताइरहेकी थिई । अरूको खुसीमा खुसी हुने उनको बानी कति राम्रो !

यता नरमतिलाई भने भन् बेस्सरी रिस उठिरहेको थियो । उनले सुस्तरी भनेकी थिइन्, तल्लोघरे बुहारीले नसुन्ने गरी— “किनोस्, त्यसको कात्रो !”

“राम राम राम !!! के भनेको आमा तपाईंले ? तपाईंकी बुहारी दश हजार रुपैयाँकी मात्र हो र ?”

तल्लोघरकी बुहारीले यति सुस्तरी भनेको पनि सुनिसकिछे । उसले तुरुन्तै जवाफ फर्काई ।

करेसाबारीतिर लाग्नै थालेकी नरमतिले तल्लोघरे बुहारीको जवाफ सुनिन् । तर, यतिखेर भने उनलाई आफैँप्रति नराम्रो लाग्यो । उनको कानमा तल्लोघरकी बुहारीको ती शब्द कानमा गुञ्जिरहे, “तपाईंकी बुहारी दश हजार रुपैयाँकी मात्र हो र ?”

अब भने नरमतिलाई आफूले अहिलेसम्म टप्स किने वापत रिस गरिरहेकोमा पश्चात्ताप लाग्न थाल्यो । छोराबुहारीको सफल दाम्पत्य जीवनका अगाडि दश हजार रुपैयाँको के मूल्य रहन्थ्यो र ! नरमतिले हिँड्दै गर्दा आफूले आफैँलाई सम्झाउन थालिन् । लोग्ने मरेपछि पनि दुई भाइ छोरा र बुहारीहरूले आफूप्रति गर्दै आएको आतिथ्यता उनले सम्झिँदै गइन् ।

जतिजति अगाडि बढ्दै गइन्, त्यतित्यति आफैँले देखाएको रिसप्रति उनलाई लाज लाग्न थाल्यो । मुहारले कतै फेरि त्यही लाज देखाइदिने त होइन ? उनलाई यस्तो डर पो लागिरहेको थियो अब । उनी दौडिँदै गएर डालेघाँस भार्नका लागि रूखमा चढिन् । अब उनको संवेदनशील मुहारबाट केही घण्टा अधिसम्म पाकिरहेको रिसको प्रतिविम्ब देखिन असम्भवजस्तै थियो ।

नवराज पोखरेल

इकोसिस्टममा कोभिड- १९ ले पढाएको पाठ

मानवीय सभ्यता सुरु हुनुभन्दा पहिलेको समयमा पनि प्रकृतिको दोहनको उपउत्पादन र त्यसको असरबारेका धेरै कथाहरू सुनिएको; पढिएको छ । मानव-सभ्यताको विकासक्रमले के भन्यो भने— नदीकिनारका सभ्यताहरूले नै धेरै छिटो विकासक्रमलाई समात्न सके । यसको मूल कारण केवाहिनै होला भने नदीकिनारमा प्राकृतिक स्रोतहरूलाई सजिलै दोहन वा उपयोग गर्न सकिन्छ । यही कारण पनि प्रकृतिप्रतिको आश्रितता मानवमा धेरै छ ।

कोरोना भाइरस चीनबाट सुरु भई सम्पूर्ण विश्वमा व्यापक रूपमा फैलिएको छ । तमाम मृत्युको कारक यो भाइरस, मृत्यु र महामारीलाई जोड्दै यसका उग्रतालाई वर्णन गर्न धेरै सिद्धान्तहरू व्याख्या गरिँदै छन् । तर, जे भए पनि वुहान शहरको समुद्री खानाको रूपमा बजारमा बेचेको जीवजन्तुबाट मानवमा सरेको विश्वास गरिएको छ ।

यो महामारीले पृथ्वीमा लाखौं मानिसहरूलाई सङ्क्रमित गरेको छ । तीमध्ये लाखौं बढीलाई मारिसकेको छ । सँगै यसको प्रभाव कति हुन सक्छ— केही अनुमान गर्न सकिएको छैन ।

विगतमा यस पृथ्वीमा यस्तैयस्तै ठूला-ठूला प्रकोपहरूले धेरै मानवीय तथा अन्य क्षतिहरू भैरहेका हुन्थे । विशाल प्रकोपहरूले ठूला-ठूला साम्राज्यहरूलाई तहसनहस पारे । जनविद्रोह सुरु गरे र व्यापक अनिकाल र भोकमरीको कारण बने । यो उथलपुथलले पनि ठूला-ठूला दुःखहरू पैदा गर्दछ र असङ्ख्य सरकारहरूको अस्तित्वलाई बाधा पुऱ्याउँछ । हुनसक्छ— हाम्रा पुर्खाहरूले त्यस्ता विपत्तिहरू देखेका थिए; जुन उनीहरूको ब्रह्माण्ड, प्राकृतिक संसारको लागि मानवले गरेको अनादर र दुर्व्यवहारको कारण उत्पन्न थियो । आज शिक्षित व्यक्तिहरूले सामान्यतया यस्ता धारणाहरूलाई मान्न तयार छैनन् । तर, वैज्ञानिकहरूले हालसालै पत्ता लगाएका छन् कि वातावरणमा मानव प्रभावहरू, विशेष गरी जीव र इन्धनको दोहनले प्रतिक्रियाहरू उत्पादन गर्दै छन्—विश्वभरिका समुदायहरूलाई

तीव्र हानिकारकको रूपमा, चरम आँधीको रूपमा, लगातार खडेरी, विशाल जङ्गली, आगो र कहिले महामारीको रूपमा त कहिले घातक तातो तरङ्गहरूको रूपमा ।

विश्वका ठूलाठूला महामारीहरूमा धेरैजसो त प्लेग छन्; त्योबाहेक अरू पनि शूक्ष्म जीवाणुबाट नै सरेका छन् । तिनीहरूको कारण पनि केवल मानवीय दोहन र अत्यधिक शोषण नै थियो ती कालखण्डमा ।

शीतयुद्ध युगको भनाइलाई अनुकूल बनाउन मानवताले के गर्नुपर्ने हुन सक्छ ? त्यो प्रकृतिको साथ 'शान्तिपूर्ण सहअस्तित्व' को नयाँ नीति थियो । यस दृष्टिकोणले यस पृथ्वीमा ठूलो सङ्ख्यामा मानिसहरूको निरन्तर उपस्थितिलाई वैधानिक बनाउँछ तर यसको इकोसिस्टमसँगको उनीहरूको अन्तरक्रियामा निश्चित सीमाको सम्मान गर्नु आवश्यक छ । हामी मानिसहरू हाम्रो प्रतिभा र प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्दछौं; जहाँ हामीले ओगटेको ठूलो क्षेत्रहरूमा सहज जीवनका लागि जोखिमपूर्ण कार्यहरू गरिरहेका छौं । त्यसकारण पनि आगामी दिनहरू यी र यस्तै प्रकोपहरू जस्तै: प्राकृतिक प्रकोप— बाढी, महामारी, ज्वालामुखी, भूकम्प र त्यस्तै अन्य घटनाहरू अवश्य पनि हुनेछन् । तर, हामीले अहिलेसम्म अनुभव गरेको भन्दा बढी ।

अब एक छिन पृथ्वीको प्रणालीलाई बुझौं— संसार एक समस्त इकोसिस्टमभित्र समाहित छ । यसभित्र विभिन्न फरकफरक इकोसिस्टमहरू छन् । जस्तै: समशीतोष्ण वन, उष्ण वर्षा वन, मरुभूमि, घाँसे मैदान, टुन्ड्रा र माइक्रोबायोम । माइक्रोबायोम जीवाणु, ढुसी, प्रोटोजोआ, ऐल्गी, अन्य एक सेल माइक्रोबहरू र भाइरसहरूको समुदाय हो; जुन एकअर्कासँग जटिल तरिकाले अन्तरक्रिया गर्दछन् । यसलाई सबैभन्दा सूक्ष्म पारिस्थितिक प्रणाली भनिन्छ भने समुद्री इकोसिस्टमहरू महासागर, कोरल रिफआदि हुन् । महासागरहरू विश्वको सबैभन्दा ठूलो इकोसिस्टम हो ।

इकोसिस्टम भौगोलिक क्षेत्र हो; जहाँ बोटबिरुवा, जनावरहरू र अन्य जीवहरू साथै मौसम र भूगोलसँगै मिलेर काम गर्दछन्— जसले जीवनको सञ्चालन गर्दछ । इकोसिस्टमले जैविक भागहरू, साथै अजैविक कारकहरू समावेश भई अन्तक्रिया गर्दछन् । जैविक कारकहरूमा बिरुवाहरू, जनावरहरू र सूक्ष्म जीवाणुहरू पर्दछन् । इकोसिस्टमका हरेक सदस्यहरूको भूमिका फरक-फरक तर उत्तिकै महत्त्वपूर्ण छ । सबै जैविक तथा अजैविक वस्तु, जीव, तथा अन्तक्रियाहरू इकोसिस्टमका सदस्यहरू हुन् । मानवीय गतिविधिहरू उल्लेखनीय

र द्रूत रूपमा पारिस्थितिक प्रणाली र कार्य परिवर्तन गर्दै छन् । उदाहरणका लागि— हामी वातावरणको रासायनिक संरचना परिवर्तन गर्दै छौं; प्राकृतिक परिदृश्यलाई शहरी क्षेत्रमा रूपान्तरण गर्दै छौं र पुष्प र जीवजन्तुहरू उनीहरूको प्राकृतिक सिमानाभन्दा टाढासम्म पुऱ्याइरहेका छौं ।

एक समाजको रूपमा सम्पूर्ण जगत् नै स्वस्थ इकोसिस्टममा निर्भर गर्दछ— हावालाई शुद्धीकरण गर्न, जलवायु नियमनका लागि, कार्बनलगायत अन्य भूगर्भिक चक्र, पौष्टिक तत्त्वहरू ता कि हामीसँग महँगो पूर्वाधारविना सफा पिउने पानीको पहुँच छ र हाम्रो बालीनासक परागकण हुन्छ; जसले गर्दा हामी भोकाउने छैनौं । अफ्न भनौं— कुनै पनि जीवन केवल इकोसिस्टमको कारण सम्भव छ ।

स्वस्थ इकोसिस्टमले हाम्रो पानी सफा गर्छ, हावालाई शुद्ध पार्छ, हाम्रो माटोलाई मर्मत गर्दछ, मौसमलाई नियमन गर्छ, पोषक तत्त्वहरूलाई रिसायकल गर्छ र हामीलाई खाना उपलब्ध गराउँछ । तिनीहरू औषधि र अन्य उद्देश्यका लागि कच्चा माल र स्रोतहरू प्रदान गर्दछन् । यो प्रकृतिले दिएको चक्र हो । यसमा हाम्रो भूमिका संरक्षण गर्नु र त्यो चक्रलाई नियमित गर्नु हो । समुन्द्रको पिँधदेखि सगरमाथाको टुप्पोसम्म रहँदा, बस्दा प्रकृतिको यो नियमलाई पालना गर्नुपर्दछ । सैद्धान्तिक रूपमा एउटा पारिस्थितिक प्रणालीमा हुने जीवित जीवलाई तीन फरकफरक कार्यहरूको आधारमा विभाजन गर्न सकिन्छ । उत्पादक, उपभोक्ता र विघटनकारी । तिनीहरू इकोसिस्टमको सबै महत्त्वपूर्ण अङ्गहरू हुन् । उत्पादकहरू हरियो बोटबिरुवा हुन् । तिनीहरूले आफ्नो खाना खाफैँ बनाउँछन् ।

सूक्ष्मजीवको इकोसिस्टममा धेरै महत्त्वपूर्ण भूमिका छ अपघटन, अक्सिजन उत्पादन, विकास, र सहजीवी सम्बन्धइत्यादि । विघटनको प्रक्रियाले पोषक तत्त्वहरू प्रदान गर्दछ; जुन बोटबिरुवा र जनावरहरूले पुनः प्रयोग गर्न सक्दछन् र माटोलाई अधिक उर्वर बनाउँछन् ।

सूक्ष्म जीवहरू धेरैजसो मानव संस्कृति र स्वास्थ्यमा महत्त्वपूर्ण छन्, आवश्यक पर्ने खानाका लागि सेवा, मलजलको उपचार, इन्धन, इन्जाइमहरू र अन्य जैवक्रियात्मक यौगिकहरू उत्पादन गर्छन् । तिनीहरू जीवविज्ञानको मोडल जीवहरूको रूपमा आवश्यक उपकरणहरू हुन् र जैविक युद्ध र जैविक प्रशोधनमा प्रयोगका लागि राखिएका छन् । सूक्ष्म जीवहरू जैविकक्षेत्रको जताततै हुन्छन् र तिनीहरूको उपस्थितिले सधैं उनीहरू बसिरहेको वातावरणलाई असर गर्छ ।

मानवको क्रियाकलापले ल्याएको वासस्थान विनासले विभिन्न प्रजाति र पारिस्थितिक प्रणालीलाई खतरामा पार्छ । जैविक विविधता र जङ्गल फडानीले

पारिस्थितिक प्रणालीलाई बदल्छ र वनविनासको असर पनि अत्यधिक हुने गर्दछ । यो पनि मौसम परिवर्तन र विलुप्त हुनमा परिणाम र यो एक पर्याप्त कारणले एक स्थान मरुभूमिसम्म बन्न सक्छ ।

पारिस्थितिक प्रणालीलाई असर गर्ने विभिन्न मानव गतिविधिहरू हुन् । ओभरहन्टिङ, स्रोतको उच्च दोहन र जेनेटिक संशोधनहरू (जेनेटिक मोडिफिकेसन) कृषि, प्लास्टिक उत्पादन, कार्बनडाइअक्साइड र अन्य हरितगृह ग्याँसहरूको उत्सर्जन, चट्टानको विनास, कालो कार्बनको उत्पादन, पानीका प्रवाहहरू, नदीहरू र महत्त्वपूर्ण ताजा पानी एक्विफर रिचार्ज क्षेत्रहरूको विनास इत्यादि हुन् । अरू क्रियाकलापहरूले भौतिक रूपमा प्रभाव पार्दछन् । तर, जेनेटिक मोडिफिकेसनले ससाना जीव र जीवात्माहरूलाई असर गर्दछ ।

सबै जीवहरूजस्तै मानवहरू एक इकोसिस्टममा आधारभूत आवश्यकताका लागि अन्य प्रजातिहरूसँग प्रतिस्पर्धा गर्छन् । मानिसहरू सामान्यतया सफल हुन्छन् किनकि उनीहरूले मद्दतका लागि प्रविधि विकास गरेका छन् । मानवले वातावरणीय प्रणालीमा नयाँ तत्वहरू ल्याएका छन्, जस्तै: प्रदूषण । प्रदूषणले इकोसिस्टममा सबै जीवहरूलाई असर गर्न सक्छ । वातावरणमा मानवप्रभाव अत्यधिक छ । मानवले भौतिक वातावरणलाई धेरै प्रकारले प्रभाव पार्छ— अत्याधिक जनसङ्ख्या, प्रदूषण, इन्धन, र वनफडानी यसका उदाहरण हुन् । यस्तै परिवर्तनहरूले मौसम परिवर्तन, माटोको क्षति, खराब हावाको गुणस्तर, भूमिगत जलइत्यादिलाई असर गर्दछ । विभिन्न कारणहरू छन्; जहाँ इकोसिस्टमा पर्ने प्रभावले गर्दा सङ्क्रामक रोगहरू आएका छन् । उदाहरणका लागि— हामी उष्ण प्रदेशीय जङ्गलहरूमा बढ्दो रूपले अतिक्रमण गर्दै छौं; जुन असङ्ख्य प्रजातिहरूका जनावरहरूको वासस्थान हो र त्यस जङ्गलभित्र र अभिलेखमा नआएका कैयौं नयाँ भाइरसहरू छन् । जब हामी यस्ता इकोसिस्टमहरू र त्यहाँ बस्ने प्रजातिहरूलाई अवरोध र तनावमा पार्छौं, हामी तिनीहरूको प्राकृतिक प्रजातिका होस्टबाट भाइरसहरू हटाउने प्रकृत्यामा खलल पुऱ्याउँछौं; जुन शृङ्खलाबद्ध रूपमा मानवसम्म पुग्छन् ।

उदाहरणका लागि— एच.आई.भी. सम्भवतः १९२० को दशकमा चिम्पान्जीबाट मानिसमा पुगेको थियो । त्यहाँ पनि अफ्रिकाका भाडीमा शिकार गर्नेहरूले ती चिम्पान्जी मारेर खाए । दक्षिणपूर्व एशियामा अत्यधिक सुँगुर पालिएको ठाउँमा भएका चमेरोहरू मारेर खाँदा निका भाइरस देखिएको थियो । निका भाइरसले पनि मानवीय क्षति गरेको थियो । अमेजनमा हुने ठूलो वन फँडानीमा करिब ५० प्रतिशत भन्दा बढी मलेरिया जन्माउने लामखुट्टेको विकास

भएको छ । यस्ता सूक्ष्म जीवाणुको कनेक्सन सम्पूर्ण रूपमा इकोसिस्टमसँग नै हुने गरेको देखिन्छ ।

प्राकृतिक रूपमा मानवहरू पृथ्वीका उपभोक्तामात्रै हुन् । उच्च दोहनको कारणले गर्दा विभिन्न प्रकारका उपउत्पादनहरूजस्तै तिनीहरूले ऊर्जा उत्पादन र कृषि, प्रदूषण, आवास विनाश, अधिक माछा र शिकार मार्फत खाद्य चैनहरूमा असर गर्छन् । साथै, जनसङ्ख्या वृद्धिको साथसाथै खाना र आश्रयका लागि उनीहरूको मागले माटो र जलीय पारिस्थितिक प्रणालीलाई प्रभावित गर्दछ । यो प्रभावले प्राकृतिक पारिस्थितिक प्रणालीलाई नै खलल बनाउन थाल्छ । विश्व आर्थिक मञ्चका अनुसार वायु प्रदूषण हाम्रो सार्वजनिक स्वास्थ्यको लागि सबैभन्दा ठूलो वातावरणीय खतरा रहेको पाइएको छ ।

यसरी मानव-इतिहासलाई विकासवादी प्रक्रियाको रूपमा हेर्ने हो भने यो सामान्य कुरा हो; जहाँ राजनीतिक रूपमा व्यापक परिवर्तन भई तमाम प्रकृयाहरू पश्चात यो समाजको विकसित समाजको यो रूप स्थापना भएको हो । यसको विकासक्रम अभै जारी छ । विज्ञानले प्रविधिलाई थपेर मानव-जीवन अत्यन्तै सहज र सजिलो बनाइदिएको छ । प्रकृतिलाई केवल मानवइच्छा पूर्तिका लागि साधन र स्रोतको खानीको रूपमा विकास गरेको छ । कल्पनामा भएका सबै वस्तुहरूलाई यथार्थ बनाएको केवल यो पृथ्वीभित्रका साधन र स्रोतको उपयोग गरेर सम्भव भएको हो ।

यो या त्यो रूपमा पृथ्वीका हरेक स्रोत र साधनको दोहन यति तीव्र रूपमा भयो कि मानिसहरूले पृथ्वीको एक अंश हो भन्ने बिर्सेर पृथ्वीभन्दा माथि रहेको अनुभूति हुने गरी सम्पूर्ण प्रकृतिलाई नै जितिसकेको छ । प्रविधि त माध्यममात्रै थियो तर यो लडाईं त केवल पृथ्वी र मानवको मात्रै थियो । जुन दिन प्रकृतिले मानवलाई साथ दिन छोड्छ, त्यो दिनदेखि प्रविधि स्वतः स्खलित हुन्छ । यो नियमलाई हरेक जीववैज्ञानिकहरूले प्रक्षेपण गरेको सत्य हो ।

कोभिड पनि चाइनाको सामुद्रिक बजारमा कुनै जनावरबाट निर्यात गरिएको सूक्ष्म जीवाणु हो । यो कसरी मानव जगत्मा सन्धो, सबै निक्कै नभए पनि यो यस्तो प्रकारको जीवाणु हो; जुन प्रकृतिमा गरेको अत्यधिक दोहनबाट सृजित हो ।

हालमा जनाइएअनुसार चमेरोको मासुबाट यो भाइरस मानिसमा आएको हो । सामान्यता मानिस चमेरोसम्म पुगेर मासु खाने भनेर प्रकृतिमा चिनिँदैन । चमेरोको मासु खाएर कुनै पनि खाद्य-शुद्धखलामा मानिस जोडिँदैन । यो कुनै पनि

इकोसिस्टममा चमेरोको मासु मानिसले खानु भन्ने सम्बन्ध देखिँदैन । कुनै पनि सम्बन्धमा भएको खाने र खुवाउने कुरामा चमेरो र मानिस देखिँदैन ।

मानव सभ्यता यति निरङ्कुश र लोभी भइसकेको छ कि त्यहाँ हरेक प्रकारका जीव र वातावरण केवल प्रयोग र उपयोगका लागि मात्रै छन् ।

हामी बाँचेको समाज प्रकृतिले कल्पना गरेको समाजभन्दा कैयौँ गुणा धेरै सु-सज्जित छ, होइन र ? प्रविधि एउटा साधनमात्रै भए पनि यो अब प्रकृतिको दोहनबाट मात्रै सम्भव भएको होइन र ?

हो, यत्रो दोहनका उपउत्पादन ननिस्कने सम्भावना छ र ?

हामी हालमा भोगिरहेको अवस्था कुनै विषभन्दा कुनै अर्थबाट पनि कम र थोरै छ र ?

पृथ्वी र यसको पारिस्थितिक प्रणाली विभिन्न प्रभावहरू छोड्दै, जलवायु परिवर्तन, हरित वातावरणमा अधिक हरितगृह ग्याँसहरू फ्याँक्ने, पृथ्वीको तापक्रममा वृद्धि तथा जेनेटिक मोडिफिकेसनले हुने जीवाणुजन्य परिवर्तन नै यो संसारमा विभिन्न प्रकारका विकारहरू पैदा गर्न काफी छन् । अझ बढी कार्बन डाइअक्साइड र अन्य ग्याँसहरूको उत्सर्जन गरेर, मानव मौलिक रूपमा पृथ्वीको कम्पोजिसनलाई नै परिवर्तन गरिरहेका हुन्छन् । प्राकृतिक पारिस्थितिक प्रणालीका लागि यो र यस्ता अकल्पनीय खतराहरू निरन्तर रूपमा पैदा गरिरहेका हुन्छन् । इकोसिस्टमको एउटा विशेषता के हो भने लामो खाद्य-शृङ्खला र इकोसिस्टमका सदस्यहरूमध्ये एउटा मात्रैलाई पनि असर गर्नेगरी केही काम गरेको खण्डमा सम्पूर्ण सदस्य तथा अन्तर्क्रियामा नै प्रभाव पर्दछ ।

मौसम परिवर्तनको मुख्य कारक हरितगृह प्रभाव हो । किनकि, विभिन्न प्रकारका हरितगृह ग्याँसहरू पृथ्वीको सतहबाट अझ विकृत सौर्यतापको पासोमा पर्दछन्; जसले विश्वव्यापी तापक्रम बढाउँछ र विश्वको मौसम ढाँचा परिवर्तन गर्दछ । मौसम ढाँचामा आउने परिवर्तन र तापक्रमको परिवर्तनले नयाँनयाँ जीवात्माको विकास अझ भनाँ, म्युटेसन गराउने गर्दछ । समग्र यो प्रकृतिका लागि तमाम कुराहरू कारक होलान् तर महत्त्वपूर्ण कुरा वा वस्तु तापक्रमको वृद्धि र मौसमीय परिवर्तन हो ।

आईपीसीसीले मानवीय महामारी सम्भावित जलवायु प्रेरित टिपिड पोइन्टहरूको बीचमा पहिचान गर्न सकेन तर यसले जलवायु परिवर्तनले त्यस्तो प्रकोपको जोखिम बढाउने प्रशस्त प्रमाण प्रदान गरेको छ । यी धेरै कारणहरूले गर्दा सत्य हो । सबैभन्दा पहिले तातो तापक्रम र अधिक ओसिलो लामखुट्टे,

जीका भाइरस र अन्य अत्यधिक सङ्क्रामक रोगहरूलगायत लामखुट्टेको प्रजनन उत्पादनका लागि अनुकूल छ । त्यस्ता अवस्थाहरू प्रायः उष्णक्षेत्रमा सीमित थिए तर बढ्दै गएको तापक्रमको कारण अन्य समशीतोष्ण क्षेत्रहरू अहिले अधिक तापक्रमको अवस्थामा छन् । जसको परिणामस्वरूप लामखुट्टेलगायत पहिले नै भनिएका सूक्ष्म जीवाणुको उत्पादन र तिनीहरूलाई आवश्यक पर्ने वातावरण बन्दै गएको छ । लामखुट्टेले सार्ने रोग र व्याधिबाट त हरेक वर्ष लाखौं मान्छे मरिरहेका नै थिए । तथापि, अहिले देखिएका भाइरसजन्य रोगका कारण पनि यही उच्च दोहन तथा तापक्रमको वृद्धि र मौसमीय परिवर्तनको सगोल परिणाम हो ।

वन्यजन्तु, रोग र मानिसहरूबीचको सम्बन्ध नयाँ होइन तर यी र यस्ता रोगहरूको बढोत्तरी अत्यधिक छ । जुन मुख्यतया वासस्थान विखण्डन, इकोसिस्टममा हुने परिवर्तन र जलवायु परिवर्तनका कारण हो । वुहानमा सुरु भएको यो कोभिड-१९ को कारक पनि अगाडि नै भनिएबमोजिम चमेरो र अन्य जङ्गली जीवजन्तु नै हो । प्रकृतिको संरक्षण र प्राकृतिक स्रोतहरूको दिगो प्रयोग सुनिश्चित गर्न सकियो भने अर्को महामारीलाई रोक्न सक्दछौं । प्रकृतिको संरक्षण, प्राकृतिक संसाधनको दिगो प्रयोग र स्थानीय समुदायलाई जेनेटिक रोगका खतराहरूबारे शिक्षा दिन सकियो भने दिगो विकासमा महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्छ मानिस, इकोसिस्टम जैविक विविधता र जलवायुका लागि महत्त्वपूर्ण सह-लाभहरूको साथ दिगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न सकिन्छ ।

सामाजिक विकास र प्रविधिगत विकासको जुनसुकै अवस्थामा पुगे पनि पृथ्वीको आफ्नो नियम र कानुन छ । इकोसिस्टमको नियम र कानुनभन्दा बाहिर कोही जानुहुँदैन । खाद्य-शृङ्खलाको शृङ्खला जब भत्किन थाल्छ, तब त्यसका विकारहरू उपउत्पादकको रूपमा उत्पत्ति हुन्छन् नै । त्यसका प्रभावहरू अरू जीवहरूले भन्दा पनि प्रगतिशील मानव जगत्ले नै भोग्नुपर्ने देखिन्छ । सहअस्तित्वको जीवनशैली नै अबको विकासको मोडेल हुन सक्छ । सम्पूर्ण १४ लाख अभिलेख गरिएका तथा अनुमान गरिएका लाखौं जीव र जगत्सँगको सहअस्तित्व अनुकूलन गरिएको जीवनशैली नै कोभिड भाइरसले पढाएको पाठ हो ।

(पोखरेल वातावरणविद् हुन् ।)

प्रकाश आचार्य कोरोनाका तीन फिङ्गल

१.

अदृष्य

भाइरसको चपेटामा

छटपटिएर लुकदै, भाग्दै

मुखमा बिको लगाई तसँदै परपर

सर्दैछ मानिस आफन्तसँगै, खैलाबैला छ साना-ठूला सबैको ।

२.

व्याप्त

कोलाहाल संसारभर

सास्ती दिँदै श्वासमा

बन्यो मुस्किल मानव सभ्यतालाई नै ।

३.

आउनोस्

नमस्कार गर्दै

जुटौं अस्तित्वको लडाइँमा

दूरी कायम गरौं मान्छेको मान्छेसँग

नआत्तिई सहयोग गरौं, सदभाव बढाऊँ, बाचौं र बचाऔं ।

राधिका कल्पित क्वारेन्टाइन क्यालेन्डर

संसारभरिका भित्ताहरूमा
अप्रकाशित एउटा नयाँ क्यालेन्डर छ
सबैको एकैखाले दिनचर्याहरू छन्
न 'अलार्म' लगाउनु छ फिक्समिसेमा
न त कुनै पुरुषलाई दाही काट्नु छ
न कुनै महिलालाई गर्नु छ 'मेकअप' हतारहतार
न त 'नोटप्याड'माझ 'रिमाइन्डर सेट' गर्नु छ
न कुद्नु छ रेलस्टेसनका साइरेनसँगै बिजुलीको गतिमा
न शुक्रबार पर्खनु छ 'गुडफ्राइडे' मनाउन
न त शनिबार कामको चाड र घुमघाम छ
न आउँछ आइतबार 'विक्ल प्लान' बोकेर
न कुनै म्यानेजरलाई 'टारगेट मिट' गर्ने प्रेसर छ
न ह्वाइट बोर्डमा कोर्नु छ 'वर्क प्लान'
न गर्नु छ साप्ताहिक समीक्षा बैठक ।

बल्ल आजकल
मानवजस्ता लाग्ने 'मेकानिकल रोबर्टहरू'
मान्छेमा परिणत भएका छन्
व्यस्तताले 'हाई गर्न' र कन्याउन पनि नभ्याउनेहरू
सजिलोसँग सास फेरिरहेछन्
सुत्न भ्याइएन भन्नेहरूलाई पनि
निद्रादेखि वाक्क लागेको छ
'रेस्ट' गर्न पाइएन भन्नेहरू
'टाइम वेस्ट' भन्दै दिक्क भएका छन्

बिदा मिलेन भनेर विद्रोह गर्नेहरू
'अनपेड होलिडे'जस्तै बिदा भारी भएको छ
'होमवर्कको ह्याडओभर'बाट बल्ल
बुँभेका छन् बचेराहरू
सारा सिस्टम गोलमाल छ
हो, यतिबेला भूगोल भुङ्गोल छ ।

बकिङ्गमदेखि बालुवाटारसम्म
न्युयोर्कदेखि न्युरोडसम्म
पेरिसदेखि प्योनयाडसम्म
लन्डनदेखि लिस्बनसम्म
म्याड्रिडदेखि मस्कोसम्म
सिनेटदेखि सिंहदरबारसम्म
एउटै एजेन्डा छ—
'कोविड-१९' ।

ट्रम्पदेखि टोपबहादुरसम्म
मार्केलदेखि मोदीसम्म
किमदेखि केपिसम्म
अलिबाबादेखि आलेमगरसम्म
पिडदेखि थिडसम्म
सबैको एउटै नारा छ
'आइसोलेसन' ।

न कालो; न गोरो
न नर्थन; न साउदर्न
न युरोपेली; न एसिएन
न अमेरिकन; न अफ्रिकन
एउटै थिम छ
'सोसल डिस्ट्यान्सिङ' ।

न मुस्लिम; न हिन्दू
न इसाई; न बुद्धिष्ट
न जैन; न शिख
सबैको समान धर्म छ
'बाँच र बचाऊँ' ।

डेमोकुर्याट या रिपब्लिक
सोसलिस्ट या क्यापिटलिस्ट
जि एट, या जि ट्वान्टी
सबैको साभ्ना 'मेनिफेस्टो' छ
'सेल्फ क्वारेन्टाइन' ।

हिजो मान्छेले
विज्ञानको अस्त्रले
पृथ्वीको परिधान खोस्दै गयो
आज प्रकृतिले
जीवाणुको सशस्त्रले
मान्छेलाई परास्त गर्दै छ
सायद मान्छेले बिर्सेको थियो
आफैँबाट प्रतिपादित सिद्धान्त ।

“एभ्री एकसन ह्याज
इक्वल एन्ड अपोजिट रिएक्सन” ।

■ ■

काठमाडौँ

विष्णुप्रसाद आचार्य 'अतृप्त' घर फर्कने तिर्खा

मैले पसिनाको मेची बगाएर
बनाएको हो
ऊ त्यो बतासे डाँडाँको भुइँतले घर
जहाँबाट
तनतनी पिउन सकिन्छ— नीलगिरिको सौन्दर्य
अनि,
ग्वाम्ल्याङ्ग अँगालो हाल्न मिल्छ
उदाउँदै गरेको रातो घामलाई ।
मानैँ मैले
नक्सा पास भएको छैन
स्वीकार्दछु
लालपुर्जा बनाउन पनि सकेको छैन
कोरोना सल्काउने कृत्रिम कागज छैन भन्दैमा
घरलाई घर होइन भन्न सक्छौ ?
घरलाई जिन्दगीको भर होइन भन्न सक्छौ ?
यही देशकै नक्साभिन्न छ
मेरो नक्सा नबनेको घर पनि
म आफैँले आफ्नो घरको नक्सा कोर्न खोज्दा
यो चैत; यो खड्गेरीमा
किन मुस्लिएर
बाटो छेक्दै छौ ए महाकाली ?
घर सबैलाई चाहिन्छ
तर, घरमै बसिरहने सम्भावना कसैको पनि हुँदैन
घरले नै मलाई
घर निखन्न
घरभन्दा पर सीमापारिको घरमा पठाएको हो

मैले पराईको घर छाइसकेपछि
 घरबेटीबाटै घर जाने अनुमति पाइसकेपछि
 मेरो आँगनमा तगारो हाल्ने ?
 मेरो पराले टौवामा आगो बाल्ने ?
 मलाई शङ्का छ तिम्रो नागरिकतामा
 तिमी देशकै पहरेदार त हौ ?
 त्यही घरमा
 मेरो माया बसेको छ
 त्यही घरमा मेरी
 माया पनि बसेकी छे
 उनैलाई लगिदिनु छ
 अलिकति खिचिडमिचिड
 जस्तै: २-४ थान डिटोल साबुन
 १-२ मुठा बेथेको साग
 अलिकति ज्वानो, धुलो नुन
 र
 मायाको सगुन
 उध्रिएको यो घाइते मुटु ।
 मलाई सम्भेर
 मभेरीमा टोलाउने सन्तानहरू
 आफैँलाई बिर्सेर
 फूलबारीमा लोलाउने गुराँसहरू
 यी सबैलाई समेट्नु छ छातीमा
 माउले चल्ला समेटेभैँ
 ए महाकाली !
 तिमी आफैँ सुक्छौ कि
 श्रीरामले भैँ
 बाँधिदिऊँ तिम्रो गहिराइमाथि शिला-सेतु ?

रत्नपार्क वितरण केन्द्र

(सम्भावित कोरोना सङ्क्रमणको जोखिमलाई मध्यनजर गर्दै नेपाल सरकारले सीमानाका बन्द गरेपछि भारतमा
 ज्याला मजदुरी गर्न गएका नेपालीहरू स्वदेश फिर्ता हुन नसकी बाध्य भएर महाकाली नदीमा पौडिएर नेपाल प्रवेश गरेका र
 प्रवेश गरेपछि प्रहरीले नियन्त्रणमा लिएका इन्द्रराज खत्री, रमेश विष्ट र धनबहादुर धामीलगायतको मनोविज्ञानमा आधारित)

नारायणप्रसाद आचार्य कोरोना परिसंवाद

नाम : कोरोना भाइरस
कसैकसैले कोभिड-१९ पनि भन्छन्
जन्म महादेश : एसिया
जन्म देश : चीन
जन्म स्थान : वुहान
उमेर : करिब ६ महिना
उद्देश्य : धेरै छन्
विश्व भ्रमण
माओको देशमा जन्मिएर
माक्सको देशहुँदै
पुँजीवादको मुटु छाम्नु
जरा खोतल्नु ॥

विज्ञानलाई चुनौती दिनु
ध्वस्त भएका प्रकृतिको संरक्षण गर्नु
विनास भएका वजन तह
पुनस्थापित गर्नु
यस धरालाई धारण योग्य बनाउनु
प्रकृति र पर्यावरणको संरक्षण गर्नु
मान्छेको मात्र होइन
अन्य जीवको पनि
अस्तित्व बचाइराख्नु
अझ मुख्य उद्देश्य त
मान्छेले भुल्दै गएको

मान्छेको वास्तविक धरातल देखाइदिनु
परजीवीजस्तै भएका मानवलाई
स्वजीवी बनाउनु
बाँझा जमिन फोर्नु
पिता-पुर्खाको धरोहर
जोगाएर राख्नु ।

कार्यक्षेत्र:

दिन-प्रतिदिन विस्तारित हुँदै
सीमारहित विश्वमा
एकछत्र राज ।

मनपर्ने खानेकुरा :

पहिले बाँदर, चमेरो, सर्प मन पथर्यो
अहिले ?
अहिले मान्छे र मानव बस्ती
मानव पनि केवल हठी र साहसी मानव
मलाई ट्रम्प मन पर्छ
ब्लेयर मन पर्छ
पुटिन, मिखेल, मिसुस्टिन
अनि, गुसेव कान्तेहरू मन पर्छ
ऐले आएर मोदी पनि मन पर्न थालेको छ
मन पर्दैन डरपोक र कायर मान्छेहरू
घृणा गर्छु घरमै लुकेर बस्नेलाई
मुख छोपीछोपी हिँड्नेहरूलाई
अभ्र सर्वाङ्ग ढाक्नेहरूलाई
छुनै मन लाग्दैन
कायरहरूको बस्तीलाई ॥

अन्तमा भन्नुपर्ने :

सूर्य उदाउन कहाँ रोकेको छु ?

चन्द्रमा मुस्कुराएकै छन्

रूखहरूले हालेकै छन् मुजुरा

फूलहरूले सुगन्ध छरेकै छन्

मुस्कुराउनुहोस् सबै जना

एउटा लामो अन्धकारपछि

पक्कै बिहानी आउने छ

छिट्टै विदा हुने चाहना छ

स-सम्मान

सम्पूर्ण जिम्मा मानव जातिलाई

नहारोस् विज्ञान

बाँचिरहोस् प्रकृति

बाँचिरहोस् पृथ्वी

भावी सन्ततीको लागि

आशालाग्दो गरी ॥

■ ■

उपनिर्देशक, प्रसारण निर्देशनालय

टीकाराम खनाल पेज नं. १५२

लकडाउन खुलेपछिको तेस्रो दिन आज, म आफ्नो स्टेसनरी पसल खोलेर चिया पिउँदै मोबाइलबाट राशिफल सुन्दै थिएँ— ‘नमस्कार, तपाईं सुन्दै हुनुहुन्छ आजको राशिफल । आज मिति २०१८ साल असार १६ गते तदनुसार २०४१, ३० जुन आइतबार । अब सुरु गरौं मेष राशिबाट...!’

त्यत्तिकैमा एउटा अधबैँसे उमेरजस्तो देखिने मानिस मेरै पसल अगाडि आएर “नमस्कार अड्डल” भन्दै टक्क अडिए । म पनि नमस्कार फर्काउँदै हार्दिकतापूर्वक कुरा गरे । म उसलाई को व्यक्ति भन्ने कुरा प्रष्ट हुन सकिनँ ।

मसँग केही काम भए जसरी ती व्यक्ति एक छिन कुरा गर्न खोजेजस्तो महसुस गरे ।

“अड्डलले मलाई चिन्नुभएन कि ?” उनले प्रश्न गरे ।

“अल्लि मुस्कल पन्यो बाबू ।” मैले पनि एक किसिमको उत्सुकता प्रकट गर्दै भने ।

“म शैलेश पोखरेल क्या अड्डल ! एभरेस्ट इन्टरनेसनल कलेजको विद्यार्थी । म जहिले पनि स्टेशनरीको सामानहरू चाहिँदा यहीँबाट लग्थे नि !” उनले अफ्र प्रष्ट पार्न खोजे, “अभै चिन्नुभएन भने तपाईंको खाता रजिष्टरको पेज नं. १५२ मा हेर्नुस् त ! अलिकति पैसा तिर्नुपर्ने थियो मैले । त्यति बेला स्नातक दोस्रो वर्ष पढ्दै थिएँ । अनि लकडाउन भैहाल्यो । जिल्लाभिन्न आन्तरिक रूपमा बेलाबेलामा खुले पनि जिल्ला बाहिरको आवागमन ठप्प भयो । त्यसैले अब त खुलेपछि त बाँकी पैसा तिर्नुपन्यो भनेर आएको ।”

अबचाहिँ मेरो मनमा त्यो अनुहार स्पष्ट भयो । कहाँको २०/२२ वर्षको लक्का जवान, कहाँको अधबैँसे उमेरको मानिस ! भन्यापै चिन्नु पनि कसरी ? म एक छिन अचम्म परे । कोरोना महामारीले मानिसलाई गर्नुसम्म गन्यो । अनि अचम्म यो कुरामा पनि कि २२ वर्ष पहिलाको आफूले उधारो लगेको खाताको पेज नम्बरसमेत याद गरेको !

यो बीचमा कोरोना महामारीले विश्वभरि व्यापक रूपमा प्रभाव पार्यो । कोरोना महामारीमा जनताको सुरक्षा गर्न नसकेको भनेर इटाली, अमेरिका, स्पेनजस्ता देशहरूका सरकार प्रमुखलाई असफल भनेर त्यहाँको सेनाले अपदस्थ गरेर सरकार हातमा लिइसकेको थियो । त्यसै गरी छिमेकी देश भारतको सरकार प्रमुखलाई पनि बेलाबेलामा कोरोना महामारीमा जनताको सुरक्षा गर्न नसकेको र छिमेकी देशहरूसँग राम्रो कूटनीतिक सम्बन्धमा असफल भएको भनेर जतिबेला पनि अपदस्थ गर्न सक्ने भनेर त्यहाँको सेना प्रमुखले बेलाबेलामा चेतावनी दिइरहेका थिए । अर्थतन्त्र पूरै विश्वमै धराशायी भएको थियो । तथ्याङ्क हेर्दा विदेशमा चानचुन बढीमा १०,००० युवाहरूमात्र विदेशमा रोजगारको सिलसिलामा रहेको भन्ने विवरण हालसालै श्रम मन्त्रालयबाट प्रकाशित भएको थियो । नेपालले कृषि उत्पादनमा व्यापक फड्को मार्न लागेको छ । वार्षिक ३.५ अरबको तरकारी तथा फलफूल विदेश निर्यात गरेको छ, यद्यपि अन्य क्षेत्रमा व्यापक प्रभाव परेको छ ।

शैलेशको हिसाब हेर्न एक छिन समय लाग्ने हुनाले मैले पसल बाहिर लगाइएको छेकबार (Entrance Barrier) को स्विच अफ गरे । छेकबार खोलिसकेपछि उनलाई मैले मेरो पसल भित्रपट्टि रहेको मेचमा बस्न अनुरोध गरे । त्यत्तिकैमा उनले भने “अङ्कल एक छिन समय लाग्ला जस्तो छ, प्रहरीले गस्ती गरिरहेको छ, मलाई एकछिनका लागि टाइम कार्ड दिनुस् न ।”

मैले पनि उनको अनुरोधलाई स्वीकार गरेर टेबुलमाथि रहेको डेली असिष्ट मेसिन (Daily Assist Machine) को स्विच अन गरेर २० मिनेटको टाइम कार्ड बनाएर प्रिन्ट गरेर हातमा थमाइदिए । अनि मैले खाता रजिष्ट्रर खोज्न थालें । न्याक बाट ‘उधारो खाता विवरण २०७६’ लेखिएको रजिष्ट्रर निकाली उनको हिसाब गर्न थाले । पेज नम्बर १५२ मा लेखिएको थियो— ‘शैलेश पोखरेल, एभरेस्ट इन्टरनेसनल कलेज ।’ उनको हिसाब जोड्दा जम्माजम्मी रु २६७५।— रहेछ । मैले उनलाई यो बताइसकेपछि उनले अलिक अप्ठ्यारो मान्दै “अङ्कल, के गरौं ? धेरै समय भयो !”

मैले “हैन बाबू, त्यस्तो सोच्नुपर्दैन । यो समयले बनाएको बाध्यता थियो । जति छ, त्यतिमात्र दिनुस्, अरू केही गर्नुपर्दैन,” भनिसकेपछि उनले आफ्नो पर्सबाट पैसा निकालेर दिए । मैले स्प्रे मेसिनबाट हातमा स्यानिटाइजर लगाइसकेर उनले दिएको पैसा लिएर फिर्ता गर्नुपर्ने रकम फिर्ता गरें । शैलेशले

पनि स्यानिटाइजर लगाइसकेपछि मैले दिएको रकम लिए ।

त्यसपछि मैले उनलाई चियाको प्रस्ताव गरे । सेली असिस्ट मेसिनमा सर्भिस भन्ने विकल्पमा गई डिङ्स भन्ने विकल्पमा थिचे । त्यसपछि चिसो र तातो, तातोमा थिचे । अनि चिया भन्ने विकल्पमा अनि क्रमशः दूध, कालो, लेमन चियामध्ये दूध चियाको विकल्पमा थिचें । त्यसपछि टाइम भन्ने विकल्पमा थिचेर आफ्टर ५ मिनेट भन्ने विकल्पमा थिचें अनि कुराकानीलाई निरन्तरता दियौं ।

मलाई शैलेशको बारेमा अफ बढी जान्ने इच्छा भयो । कुराकानीको क्रममा थाहा पाए कि लकडाउनकै समयमा २०७९ सालमा उनको बिहे भएको रहेछ । मानव सभ्यताका चालचलन पनि कति फेरिए कति ! बिहे गरेपछि बेहुला-बेहुलीलाई कम्युनिटी क्वारेन्टाइनमा छुट्टाछुट्टै १५ दिनसम्म राखिसकेपछि पिसिआर परीक्षण रिपोर्ट नेगेटिभ आएपछि मात्र सँगै बस्ने प्रचलन एउटा संस्कृति को रूपमा विकास भैसकेको थियो । अहिले पनि छ उनीहरू पनि त्यसै गर्नु परेछ । कुराकानी गर्दै गर्दा उनका २ वटा छोराछोरी भएर पनि १० र १२ कक्षामा पढ्ने भैसकेको कुरा थाहा पाएँ । त्यत्तिकैमा रोबोट ए.के. ७९ ले 'गुडमर्निङ' भन्दै दुई कप चिया लिएर आयो । वि.सं. २०७९ सालमा अर्घाखाँचीका एक युवाले बनाएको रोबोट हुनाले रोबोट ए.के. ७९ नाम दिइएको थियो । यो रोबोटको माग अहिले उपत्यका-लगायत अन्य जिल्लामा पनि व्यापक छ ।

चिया पिउँदै गर्दा हामीले थुप्रै कुराकानी गऱ्यौं । कुराकानी गर्दै गर्दा मेरो टेलिग्राममा ३-४ बज्यो । टेलिग्रामलाई डेली असिस्ट मेसिनसँग कनेक्ट गरेको हुनाले त्यहाँ भएको रिसिभ भन्ने विकल्पमा थिचेर रिसिभ गर्दा 'तपाईंलाई नमस्कार छ, नेपालको पुराना भूमिहरू टिष्टा र काङ्डा समेटिएको नयाँ नक्सा संसद्बाट पारित भएको अवसरमा आज दिउँसो ठिक १:०० बजे न्यालीमा सहभागी हुनको लागि माइतीघर मण्डलमा आउनुहोला, धन्यवाद' भन्ने आवाज आयो ।

त्यत्तिकैमा शैलेशले "म जान्छु अङ्कल, दिउँसो उतै माइतीघर मण्डलमा भेटौंला । म पनि आउनेछु," भनेर निस्किए । म एकछिन सोचमग्न भएँ । अँ साँच्च्यी ! १ गते आज त ! घरभेटीलाई तिर्नुपर्ने भाडाको हिसाब निकाल्न भनेको म हिसाब गर्न थालें ।

२०७६ चैतदेखि २०९८ जेठसम्मको भाडा-

२५५ x ९००० = रु. २२,९५०००।-

तीन वर्षको भाडा छूट = रु ३,२४,०००।-

जम्मा मैले तिर्नुपर्ने : रु १९७१०००।-

अहो तीन वर्षको भाडा छूट गर्दा पनि भण्डै बीस लाख त भाडामात्रै पुगेछ ! अब कसरी तिर्ने होला ? म एकदमै सोचमग्न भएँ । हुन त सरकारले आर्थिक अनुदान प्याकेजमा आवश्यक पर्ने व्यक्तिले स्पष्ट कागजातसहित आवेदन दिएमा पच्चीस लाख रुपैयाँसम्म पाउन सक्ने व्यवस्थाले केही आशा गर्ने ठाउँ थियो ।

यत्तिकैमा मेरो कुर्सीमाथि भएको स्यानिटाइजर स्प्रे मेसिन मेरो टाउकोमाथि खस्यो । “ऐया !” भनेर म चिच्याएँ ।

उता आमा “आज पनि के सपना देखेर भस्कियो !” भन्दै हुनुहुन्थ्यो ।

मनु वि.क. मान्छे उठ्छ

कोरोना आयो डर जगाई-जगाई
कोरोना पुग्यो सारा संसारै
कोभिड नाइन्टिन नाम कोरोना
भाइरसको डर सबैको मनमा ॥

भाइरस कडा कहिल्यै नभा'को
रोग हो नयाँ थाहा नभा'को
चीनबाट कोरोना फैलियो
संसारका धेरै जनालाई लग्दियो ॥

जहाँ पनि बाँच्ने कोरोना रै'छ
जहाँ छोए पनि कोरोना सछ
नदेख्न सकिने नछुन सकिने
देखिन्छ सन्चो कोरोना बोकिने ॥

कोरोनाले आफन्ती पनि चिनेन
कोरोनाले पराई पनि चिनेन
आप्नालाई कोरोना लागेछ भने
छुन र हेर्न केही गर्न नहुने ॥

रोगीलाई चाहिने माया र ममता
सबै नै पराई कोरोना लागे त
यसको त औषधि रहेनछ हेर
मान्छेको ज्ञान त भैदियो अधुरो ॥

यो थोरै बेरमा कोरोना फैलियो
डाक्टरलाई के गरौं भैदियो
कोरोना आज विश्वभरि डुल्यो
बल्ल पो जनको चेतना खुल्यो ॥

जोगाउँदा जोगाउँदै कैयौँ जन ढले
थाहा छैन रोग अकेला परे
पहिला त थियो एक ठाउँमा मात्रै
केही महिनापछि फैलियो सर्वत्रै ॥

मर्छु कि भन्ने चिन्तामात्रै धेरै
सर्छ कि भन्ने शङ्कामात्रै धेरै
जुन चीजमा पनि आँउछ रे कोरोना
कुरा सुन्दा हुन्छ हाँस्नु न रुनु ॥

बालबच्चा र दीर्घरोगीहरूलाई
च्याप्टो छ धेरै वृद्धवृद्धालाई
रोगसँग लड्ने छैन जसको शक्ति
सङ्क्रमण छ है भएको अति ॥

कोरोना फैलियो महामारी बनी
संसारका जन बनायो हैरानी
चिनेन यसले समुन्द्री दूरी
चिनेन क्यारे कसैको मजबुरी ॥

जहाँ भए पनि समायो यसले
पूरा फैलियो रोक्न सक्छ कसले !
मै हुँ भन्ने पनि भए थरथरी
मृत्युको घण्टी बज्यो हरघडी ॥

उड्ने र गुड्ने सबै बन्द भयो
जहाँ भए पनि त्यहीं बस्ने भयो
काम खोज्दै हिड्ने मजदुरहरू
विश्वमा घुम्ने श्रमजीविहरू ॥

विश्वमा पोखे पसिनाको धारा
बन्दले पाएनन् आउनलाई घर
घरको माया परिवारको माया
छटपटिनुपन्यो राखेर मुटुमा ॥

पुलिसले भन्छ बस्न घरघर
घरबाहिर जाँदा मनभरि डर
घरबाहिर नगए के खाने होला
आफ्नो घर नगए कहाँ जाने होला ॥

थुपारिराखेको छैन घरभित्र
भोकको पीडा रह्यो मनभित्र
हुनेले थुपारे घरभरि अन्न
गरिबलाई भयो अभिशाप बन्द ॥

कोरोना पुग्यो हावाभन्दा छिटो
कोरोना सल्लिक्यो आगोजस्तै चर्को
न थियो गोली, न त थियो बन्दुक
दुनियाँभरि भयो भागाभाग ॥

धेरैलाई सन्धो कोरोना आज
मनभरि हेर डरमात्रै भा'छ
रणभूमिजस्तै गाउँ र शहर
छैन रगत तर मृत्युको लहर ॥

लड्दै छ विश्व कोरोनासँग
चल्दै छ भगाउन कोरोना जङ्ग
मानवलाई धेरै ढाल्दै छ यहाँ
ढाले पनि मान्छे उठ्छ हेर यहाँ ॥

मान्छेले जित्यो कैयौँ रोग यहाँ
मान्छेले टान्यो कैयौँ प्रकोप यहाँ
प्राकृतिक र मानव निर्मितहरू
प्रकोपको चाड थपिँदै छ अरू ॥

मान्छे मर्दै छन् तर पनि आज
उठ्दै छन् मान्छे लिई सब साथ
सबै साथ लिई मान्छे उठ्छ-उठ्छ
पूर्वमा रातो घाम पक्कै भुल्किन्छ ॥

आविष्कार कला केही मुक्तक

हिमालको फेददेखि सागरको पारि
विश्वयुद्ध चलेको छ विना बमबारी
कति महिने यात्रालाई हिँडेकी तिमी
अब हामी सहँदैँनौ तिम्रो महामारी ।

■ ■

न रूप तिम्रो, न छ स्पर्श
मानव मार्दा तिम्रीलाई हर्ष
अति होइन, अत्याचार गन्यौ
कोरोनाको आयु छ कति वर्ष ?

■ ■

बढ्दै छ ढुकढुकी
हिँड्नुपर्ने लुकिलुकी
कोरोना दुष्टकै कारण
फेरियो जगत्कै दैनिकी ।

■ ■

थर्काउँदै विश्वलाई कोरोनाको भ्रमण
हिटलर र मुसोलिनीको भन्दा ठूलो प्रण
याद राख नै कोरोना होला तेरै क्षति
हामी नै हो विश्व जित्ने गोर्खालीको गण ।

■ ■

बाहिर निस्कँदैमा भईँदैन बहादुरी
६ फिटभन्दा कम नहोस् है दूरी
नियम मिचे कार्वाही अवश्य हुन्छ
नर्कको यात्रा हो हुँदैन स्वर्गपुरी ।

■ ■

शारदादेवी पोखरेल भट्टराई सावधान

कोरोनाको महामारी, फैलिँदै छ जताततै
नेपालमात्र के हुन्थ्यो, पूरै विश्व डराउँदै
वुहान चाइनाबाट यस्तो रोग भयो सुरु
रोगीलाई छुँदा सर्ने, पानी-साबुन रे गुरु ॥

पानी-साबुनले हात, बेलाबेला धुने गरौं
भीडभाड हुँदाखेरी, टाढाटाढा हुने गरौं
लगाऊँ मुखमा मास्क, बच्न खोकी-रुघा सरी
आँखा र नाकमा हात, नराखौं है घरीघरी ॥

कार्यस्थल र बाटोमा, छ फीटको दूरी गरौं
सङ्क्रमित भए क्षेत्र, तुरुन्त सिल नै गरौं
प्रयोग कम गर्दामा, पङ्खा एसी चलाउन
आहार स्वस्थ होस्, सकछौं भाइरस हराउन ॥

कोरोना सर्छ एघार दिनसम्म छुनेछ जो
किटाणु डुल्न सक्दैन बाह्रौं दिन कटेसि त्यो
सङ्क्रमित भएमा जो, क्वारेन्टाइनमा बसौं
कोरोनाको अस्पतालै विकास गर्नमा जुटौं ॥

रोग निको भयो भन्दै भेटघाट बढाउँदा
फेरि बल्किन सक्ने रे, अन्वेषण बताउँछा
मान्छेमा चेत फैलाई भोज-भतेर बन्द होस्
होशियार रहौं हामी, कोरोना अब अन्त होस् !!

■ ■

छन्द : अनुष्टुप

रासा अम्मल

आज । लकडाउनको बीसौँ दिन । घर बस्दाबस्दा वाक्कदिव्क भयो
ऊ । कार्यालय जानु छैन । अन्यत्र पनि कहीं जानु छैन । केही गर्नु छैन । खालि
घरमै बस्यो; खायो; पियो; सुत्यो । तास खेलका लागि पनि साथीभाइहरू छैनन् ।

उसकी श्रीमती उषा दिनभरि घरमै व्यस्त हुन्छे । घरधन्दांमै समय बिच्छ
उसको । छोराछोरी पनि रमाएकै छन् । विद्यालय जानुपर्दैन । मोबाइल चलायो ।
टिभी हेन्यो; बस्यो ।

ऊ घर बाहिर निस्क्यो । सडकमा ओर्ल्यो । यताउता नियाल्यो ।
चौबाटोतिर लाग्यो । त्यहीं ठिङ्ग उभियो । अनि, अगाडि लम्क्यो ।

बीचमा उसलाई प्रहरीले रोकेर सोध्यो “कता हो सर ?”

“औषधि पसलसम्म...” उसले जवाफ दियो ।

“ऊ त्यहीं छ नि पसल !” प्रहरी जवानको भनाइलाई बेवास्ता गर्दै उसले
भन्यो, “त्यहाँ पाइएन, अर्को पसलमा खोज्न हिँडेको ।”

“ल, छिटो गएर फर्किहाल्नोस् !” प्रहरीको आदेशमा उसले टाउको
हल्लायो मात्र ।

ऊ अझ अघि बढ्यो । र , एउटा गल्लीमा छिन्यो । एउटा भट्टी पसल
अलिकति खुलेको रहेछ । त्यहाँ पसेर उसले एक क्वाटर गोल्डेन ओक किन्यो ।
लगत्तै घर फर्क्यो । अनि, सन्तोषको सास फेन्यो ।

रामेश्वर राउत 'मातृदास' महाकाली कोरोना

भोक्किनुविधि भोक्कियौ महाकाली कोरोना
तिमी राँक्किनुविधि राँक्कियौ
खपिनसक्नु आँधीको मुस्लो बनेर
महाकाली कोरोना ! तिमी सर्वत्र हाँक्कियौ ।
॥१॥

सहाराविहीन हामी सबै
एकमुष्ठ पुकार गछौं
नेपाल त सृष्टिको गजुर
यो तिम्रै पावन मन्दिर हो
आततायी अत्याचारीको अत्याचार
सहिनसक्नु भएपछि
महाकाली कोरोना ! तिमी गर्दिगजबसँग गर्जियौ !
॥२॥

कहाँ लान्छ्यौ ? अब के गछ्यौं हामीलाई ?
महाकाली कोरोना हजुरकै मर्जी
लौ, लान्छ्यौ भने पनि लैलाऊ
खान्छ्यौ भने पनि मीठो र स्वादिष्ट मानेर खाऊ !
॥३॥

हाम्रो शरीरमा तिमीलाई मीठो लाग्ने
चखिलो मासु त केही पनि बाँकी छैन
भुस्याहा र घुस्याहा पनि नखाएर
जसोतसो बचेको यो थाङ्गनो हाडछाला छ

यही पनि स्वादिलो मान्छ्यौ भने
महाकाली कोरोना ! के भनौँ- अब दाँत जोगाएस् !

॥४॥

केही छैन कोरोना हामीसँग केही छैन !
बल्ल-तल्ल गोडासम्म टेकिटोपलेका छौ
आततायी, अत्याचारी, घुसखोर, भाषाघाती भ्रष्टहरूले
हजुरबाट जन्मजात प्रेमोपहार पाएको भाषा पनि
लथालिङ्ग, भताभुङ्ग भत्काएर
कटै ! शब्दहरूलाई मरणासन्न घाइते बनाएका छन्
हामी त यिनै घाइतेहरूको सेवा र उपचारमा
हरेकपल लखतरान छौँ कोरोना ! तोप हैरान छौँ !
कतै, केही बाँकी नभएका
यिनै लखतरान प्राण र एकुमठी सास
मात्र हजुरको छ आश र विश्वास
महाकाली कोरोना !
उप्रान्त, बाँकी बक्यौता हजुरकै अर्जी, हजुरकै मर्जी
जय जय कोरोना काली !
जय जय शिवगोरख माली !!

■ ■

रारामा, वशिष्ठधाम, निर्भर दिलचेत, सिन्धुबस्ती

हरिप्रसाद अधिकारी घरमा चार्ज नभएको मोबाइल

बती शुभारम्भको दिन मञ्चअगाडि बसेर आफ्नो कार्यथालनीको अनुभव सुनाउँदै थियो कमल—

भमक्क साँफ पन्यो, चिप्लेदुङ्गाको वरिपरि भ्याउँभ्याउँ आवाज आउन थाल्यो । उज्यालोको सङ्केत; भालेको डाक भनेभैँ अँध्यारोको सङ्केत भ्याउँकीरीको भ्याउँभ्याउँजस्तो लागिरहेथ्यो परिवेश । जूनको चहकिलो उज्यालोमा धपक्क बलेजस्तो देखिन्थ्यो गाउँ । दूध छरिएजस्तो थियो प्रकृति । भिँगटीको छाना भएका बाक्लै घर देखिन्थे बस्तीमा । कतै पिलपिल उज्यालो र कतै भुकभुक गर्दै भुकिरहेका कुकुरको आवाजले जागै रहेको बुझिन्थ्यो बस्तीभित्रको जीवन । दुङ्गामा एक क्षण सुस्ताउँदै नजिकैको घर ताकेर हानियाँ हामी । नटेकेको ठाउँ, नचिनेका मान्छे, रातको समय बास बस्ने चटारो थियो हामीलाई पनि ।

“को हुनुहुन्छ घरमा ?” दलान टेक्ता-नटेकतै बोलायो विमलले । चालचुल थिएन ।

“कोही हुनुहुन्छ कि ?” अलि पछि थपेँ मैले । भित्र उज्यालो हिँडेभैँ देखियो । घरक्क आवाज आयो, ढोका खुल्यो । एक हातले कुपी समाउँदै र अर्को हातले बलेको सलेदो हावाबाट जोगाउँदै धमिलो प्रकाशमा सँघारबाटै वृद्ध महिला बोलिन्- “कसले बोलाएको हो यो राति ? खबरै नगरी ठूले-साने आए कि कसो ?”

हामीले अनुमान लगायौँ— वृद्धा कसैको अधैर्य प्रतीक्षामा छिन् ।

“आमा हामी सदरमुकामबाट आएका, बिजुलीको सर्वे गर्न । जङ्गलमा गाडी बिग्रियो, आज एक रात बास पाइन्छ कि भनेर !” आमैको संशय त मत्थर भयो तर हुटहुटी भने बढेजस्तो देखियो ।

“बस्न त बस तर के खान्छौ ? पकाउने मान्छे छैनन्, पानी पनि पो छ कि छैन, हिउँदभरि त छोरीको पेवाजस्तै छ पानी ।” आमै ग्रयोतिर लम्किइन् । हामीले अनुमान लगायौँ— समृद्धिका जतिसुकै कुरा गरेर पनि अभैँ काकाकुल छ मान्छेले जीवन ।

“पर्देन आमा, पर्देन ! हामी भोकै छैनौ । बोतलमै भए पनि पानी बोकेका छौँ । एक रात बस्न पाए पुग्छ ।”

“आम्मे कहाँ हुन्छ ! साँभका पाहुना, देवता समान !” आमै छटपटाइन् ।

“अनि, कताबाट ल्याउँछौ बिजुली ?” अँगोनाको डिलमा हामीलाई बसाएर तावामा कोदोको रोटी सेकतै सोधिन् आमैले । उनको आँखामा उत्साह देखिन्थ्यो । आफ्ना भोलापोकामा रहेका नक्सा फाइलको सहारा लिँदै विमल बुझाउन थाल्यो, “सब्ल्याँटेमा सवस्टेशन छ । बिब्ल्याँटेसम्म तार र पोल पुगेका छन् । उल्टीमा एउटा र सुल्टीमा अर्को ट्रान्सफर्मर राख्नुपर्छ । बिब्ल्याँटेबाट तार तानेपछि यो गाउँमा बिजुली आइपुग्छ ।”

आमैमा उत्साह र नैराश्यताको समिश्रण देखियो, विश्वास र अविश्वासको दोधारमा परिन् आमै, “उल्टीदेखि सुल्टीसम्म त दारेभीर पर्छ, जङ्गल पनि धेरै छ । कुनै पनि बहानामा रूख काट्न पाइँदैन, कसरी ल्याउँछौ बिजुली ?” आफ्नु अनुभव सुनाइन् आमैले । आमैको अनुमान गलत थिएन । त्यो दिन दिनभरि त्यसैमा माथापच्ची भएको थियो हाम्रो ।

अनुभवीको अनुभव अनुमान गर्न उपयोगी हुन्छ भनेभैँ रुट निर्धारण र लागतअनुमान गर्न सजिलो हुने ठान्यौ हामीले ।

एक क्षण सुस्ताइन् र भन्न थालिन्, “उहिले शहर गएकी थिएँ । त्यहाँ त राती फिलिमिली बल्थ्यो बिजुली । अब त कोसित जाने शहर ? हातखुट्टा पनि चल्दैनन् ! सानेका बा खसेपछि त खाऊँखाऊँ पनि लाग्दैन; कतै जाऊँजाऊँ पनि लाग्दैन !”

लामो सास फेरिन् र भन्न थालिन्, “जे भए पनि राम्रो काममा हिँडेका रहेछौ । गर बाबू गर ! गाउँ उज्यालो बनाऊ । विकास गाउँमा पुग्यो भने गाउँका मान्छेले थातथलो छोड्दैनन् बरु शहरका मान्छे गाउँ पस्छन् ।”

“विकास भए गाउँ पनि शहर बन्छ होइन त आमा ?”

“गाउँका मान्छे गाउँमै बसिदिए र केही आधारभूत सुविधा आइदिए पुग्छ बाबू ।” जिजीविषा थियो, महत्त्वाकाङ्क्षा थिएन आमैमा ।

+ + +

आकाश थर्कियो । हेलिकप्टर देखियो । खाइलाग्दा मान्छे ओर्लिए र कुर्सीमा बसे । त्यो मध्येको एक जनाले स्विच थिच्यो । पिलिक्क बत्ती बल्यो । तल धूलोमा बसेका वृद्धवृद्धाले ताली बजाए । त्यो मान्छे भाषण गर्न थाल्यो, “मान्छेका हात ताली बजाउन र नमस्ते गर्न होइन ।”

किन हो कुन्नि आज विद्रोह ओकल्दै थियो त्यो मान्छे, “मान्छेका हात काम गर्न उठ्नुपर्छ ! मान्छेको शिर पौरखमा भुक्नुपर्छ ।” तर, उसको कुरा सुन्ने कोही थिएन ।

भीडमा भित्रभित्री खासखुस चल्यो । वृद्धवृद्धा खोक्तै र लौरो टेक्तै उठ्न थाले । मान्छे हिँड्न थालेको देखेर वक्ताले बस्न आग्रह गर्‍यो तर उसको कुरामा कसैले टेरपुच्छर लाएनन् । केही सीप नलागेपछि उसले कुरा छोड्‍यायो । जगत्‍मा जनता जर्नादन हुन्छन् भनेभैँ देखियो परिसर ।

हेलिकप्टरतिर गयो त्यो मान्छे । म पनि पछि लाग्‍दै थिएँ तर, कमलले मलाई जान दिएन । बरु आकाश थर्केदेखिको वृत्तान्त सुनाउँदै चिप्लेडुङ्गा नजिकैको घरमा पुर्‍यायो ।

वृद्ध महिला ओछ्यानमा लम्पसार थिइन् । सायद सन्सारी उल्भनबाट विश्राम लिँदै थिइन् तिनी । वृद्धवृद्धामा कोलाहल थियो । मृत्यु शाश्वत सत्य हो भन्ने बुभ्केका थिए सबैले । तापनि मृत्युपछिको संस्कार सम्पन्न गर्ने अनिवार्य तर कठोर सामाजिक दायित्व आइलागेछ तिनीहरूको काँधमा । जन्मसंस्कार अग्रजले र मृत्युसंस्कार सन्ततिले गर्नुपर्छ भन्ने बुभाइ रहेछ तिनीहरूको । टाढिँदै गएका सन्तति र निखिँदै गएका अग्रजको दूरीले एकल्याउँदै गरेको पीडा पनि रहेछ तिनीहरूको मुहारमा ।

“साने ठूले आएनन् ?” भीडसमक्ष जिज्ञासा राख्यो विमलले । चकित नजरले हेरे वृद्धवृद्धाले उसलाई । तीमध्ये कसैले फिनो स्वरमा जवाफ दियो, “बिदा मिलेन भन्थे ।”

नजिकैको मोबाइलमा घण्टी बज्यो । चार्ज सकिएछ, बज्दाबज्दै स्वीच अफ भयो । उठाइदिन खोजेको थिएँ, पुनः खोपामै राखिदिएँ मैले ।

हिँड्न नसक्ने बसे, हिँड्न सक्नेले कम्मर कसे । हामी पनि हिँड्यौँ । दर्जन कम मान्छेको सहभागितामा लास घाटमा पुग्यो ।

+ + +

“घरमा त कोही देखिनुहुन्न नि ! आमा, सुतिसक्नुभो कि के हो ?”

“को हुनु र खै ? छैन भन्यो सबै छन्, छन् भन्यो कोही छैनन् ! भएका गैगए, फर्केर आएनन् ! नभएका छँदै छैनन् । बस्ने बस्ते छौँ, पालैपालो कालले टिपेर लाँदै छ । एक दिन त गाउँमा मान्छे निखिएलान्जस्तो छ बाबू ! खै मलाई पनि लिन आउँछ कि भन्यो, त्यो पनि आएन ! बाटो बिराएछ कि क्या हो ! चालचुल गर्दैन ।” गहभरि आँसु पारिन् आमैले ।

छोराछोरी रहेछन् यी आमैका । बेलैमा बिहेदान पनि गरिदिएकी रहिछन् तिनले । नाति-नातिना पनि भएछन् ।

“छोरा पायो बुहारी धनी, छोरी पायो ज्वाइँ धनी,” आमै भन्न थालिन्, “छोरो विदेश गए वर्ष दिन नपुग्दै बुहारी पनि लग्यो । छोरी त भन् अर्काकै घर

जाने जात ! यता हुँदा त कहिले-कहिले आउंथी । अब त तिनीहरू पनि उतै भास्सिए !”

“कति घर होलान् आमा गाउँमा ?” प्रसङ्ग बदल्यो विमलले ।

लामो श्वास फेरिन् आमैले, “ठडिएकै धुरी त होलान् नि तीन बीस । तर, सबै धुरीमा मान्छे छैनन् ।” आमै अतीततिर डोहोरिइन्, “कस्तो राम्रो थियो यो ठाउँ । लटरम्म फल्थे अम्बा र नास्पाती । लचक्क निहुरिन्थे स्याउ र आरूका फलेका बोट । वल्लोपल्लो गाउँका गोठाला, खेताला आउंथे फल खान । काँचो कचिलो पनि बाँकी राख्नथे केटाकेटी । कतिपल्ट त लाठो लगाएर खेदनुपथ्यो चिचिला नखाऊ, मासी पर्छ भनेर !”

एक क्षण रोकिएर भन्न थालिन्, “खाइदिने भए पो मीठो हुँदोरहेछ फल, भँमरा बसिदिए पो सुन्दर देखिँदो रहेछ फूल । फलफूल छन् भनेर घरगाउँमा आउँदैन मन्दिर, आस्तिक छन् भनेर घरघरमा आउँदैनन् मूर्ति । मन्दिरमा लगेर चढाउने मान्छे छैनन् । भरेको फल र वैलिएको फूल हेरेर काटिरहेछौं जिन्दगी ।”

मान्छेविना मान्छे न्यासिन्छ भन्ने तीतो अनुभव रहेछ आमैसित ।

“गाउँ त अन्नको भण्डार छ बाबू ! मलिलो छ यहाँको माटो । हिउँदमा सुके पनि मूल फुट्छ वर्षे भरिमा । पुर्खाको पौरख, पुस्ताको गौरव, उब्जाउ छ भूमि, आज सन्तति परदेशीय पनि हिजो पूर्वजले यहीं पुस्ता बढाए, हामीले कर्म गन्यौं । बालबच्चा बढाउन पढाउन, विवाह व्रतबन्ध, ओखतीमूलो पुगेकै थियो ।”

तावा उठाइन्, रोटी उफारेर अर्कोपट्टि फर्काइन् र भन्न थालिन् “अब कोही बस्तैनन् । पहिले जङ्गल थियो, बाँदर कुदथे अब फेरि बाँदर बस्ने भए । प्रकृतिबाट पाएको उपहार मान्छेले जोगाउन सकेन । माटोसित खेलबाड गर्नुहुँदैनथ्यो, प्रकृतिमा पैदा भएका हामी, प्रकृतिमै जाने हो, मान्छेले कसै गरे प्रकृति जित्न सक्तैन ।”

लामो सास फेरिन् आमैले, “यहीं उब्जनी गरेर आम्दानी गर्न सकिन्थ्यो । यहाँ फलाएको फल, यहाँ फुलाएको फूल, यहाँ उब्जाएको अन्न, यहाँ लगाएको तरकारी, तल खोलाको पानी विदेश पठाएर पैसा तान्न सकिन्थ्यो । विदेशी पैसा लिन विदेश जानुपर्दैनथ्यो बाबू ! इलम उद्यम गरे यही आउंथे विदेशी पैसा बोकेर । विदेशमा गएर श्रम बेच्नुभन्दा देशमै श्रम गरेर फल बेच्नु राम्रो होइन त ?”

“कहिलेकाहीं आउंछन् छोराछोरी ? फोन गर्छन् होला,” मैले जान्न चाहें ।

“खै बाबू !” नैराश्यता देखिन्थ्यो आमैमा, “परा र बा बिते, कोही आएनन् । खर्च पठाए तर के काम हुँदो रहेछ र त्यो खोस्टाको पनि ! लाऊँलाऊँ गर्ने

मान्छे हुँदा पो लाइँदो रहेछ पहिरन, खाऊँखाऊँ गर्ने मान्छे हुँदा पो खाइँदो रहेछ मिष्ठान्न । लाऊँलाऊँ, खाऊँखाऊँ गर्ने नहुँदा किन पो चाहिँदोरहेछ र पैसा ! पैसाले सम्पत्ति पाइन्छ, सन्तति पाइँदैन । सन्ततिको बदला सम्पत्ति होइन बाबू !”

“आफू नआए पनि कुरा गर्न सजिलो हुन्छ भनेर यो पठाइदिए,” मोबाइल देखाउँदै भनिन्, “पहिले-पहिले त फोन आउँथ्यो, हिजोआज त फोन नआएको पनि धेरै भयो । तल्लो गाउँमा चार्ज गर्न पठाउँथे । चार्ज सकिएको पनि छैन । बिग्रियो कि जस्तो लाग्छ बरु हेरिदेऊ न !” आमैले मोबाइल दिइन् । विमलले उनको मोबाइलबाट आफ्नो नम्बर थिच्यो, घण्टी बज्यो । आफ्नुबाट उनको नम्बर थिच्यो, फेरि घण्टी बज्यो ।

“फोन त ठीक छ आमा !” उसले मोबाइल फिर्ता गर्‍या ।

“काम धेरै हुन्छ भन्थे, फोन गर्न भ्याएनन् होला ।”

सन्तानले सन्ताप दिए पनि माताको ममता मर्दैन भनेभैँ देखिन्थ्यो ।

“बिजुली आए त गाउँमै फर्केर मिल खोत्थेँ भन्थ्यो ठूले,” आमै भन्न थालिन्, “बिजुली भए त तल खोलाको पानी पनि आउँछ भन्थ्यो साने । जल भए जगत् हुन्छ भन्छन् । गाउँमै खेतीपाती र पशुपालन गर्ने थिएँ भन्थ्यो साने । साँच्चै छिट्टै ल्याऊ है बिजुली ! म पनि घरैमा नाति-नातिनीलाई चार्ज गर्न लगाउँथेँ मोबाइल ।” सुखद कल्पनामा अनुहारका मुजा तन्किए आमैका ।

एक क्षण रोकिइन् र भन्न थालिन्, “यही ठाउँ हो भ्याइँभ्याइँ बेठी लगाएर खेत रोपिन्थ्यो । ढकमक्क फुत्थे सयपत्री र बुकी फूल, फूलमा भुम्मिन्थे भँमरा र माहुरी । छोरी-चेली माला उन्थे । चाडपर्व, मेलापात, पर्व-उत्सवमा माला लगाएर गाउँथे भ्याउरे र दोहोरी । नौमती र पञ्चेबाजा बजाएर जन्तीको लर्को लिएर जान्थे दुलाहा । सिलोक र खाँडोले स्वागत गर्थे दुलहीपक्ष । रत्यौली खेलेर पर्खन्थे दुलहीलाई घरमा । मादल र सारङ्गी घन्काउँदै नाचगान गर्थे युवायुवती । खे के भयो भयो हिजोआज त !” लामो सास फेरिन् आमैले, “न गाउँमा युवायुवती छन्, न केटाकेटी ! बाजा बजेको नसुनेको पनि कति भो कति ! दुलाहा-दुलही भए पो हुँदो हो विवाह ! शुभकार्य भए पो बज्दो हो बाजा !”

आमै पग्लिँदै थिइन् । उनको पग्लावटबाट स्खलित हुँदै गएको बुझिन्थ्यो त्यो गाउँ ।

+ + +

“पराश शहरतिरका मान्छे आएका थिए, सुकिलामुकिला देखिन्थे ती । सबैलाई चौतारामा जम्मा हुने उर्दी गरे । हामीलाई मौका दिनुस्, हामी कसैले विदेश जानुनपर्ने बनाउँछौँ, गाउँमै कामको व्यवस्था मिलाउँछौँ भनेर गए । अलि

पछि फेरि अरू आए । ती पनि त्यस्तै-त्यस्तै भन्दै थिए ...हामीलाई अवसर दिनुस्, गाउँका मान्छे विदेश जानुपर्दैन, अब गाउँका मान्छे मालिक बन्छन्, काम गर्न विदेशका मान्छे आउँछन्..... । आशा लागेको थियो पत्याएका थियौं सबैले । ठूला मान्छे भन्थे तर ठूला मान्छेले भूटो बोल्दैनन् भन्ने होइन रहेछ । तिनीहरू त पिँध नभएका लोटा पो हुँदारहेछन् ।”

“हिजोआज त रेडियोमा अब विदेश जान सजिलो बनायौं, थोरै पैसामा जान सक्ने बनायौं, कसैले धेरै पैसा मागे उजुर गर्नु भन्छन् । गाउँका मान्छे काम गर्छन्, उजुरबाजुर गर्दैनन् । तर, बाबू हो...” एक छिन रोकिएर दह्रो स्वर पारेर भन्न थालिन्, “अब गाउँले ब्युँभिन्छन्, ठगी हिँड्नेलाई छोड्दैनन् ! बाँचीवर्ती भयो भने तिनलाई पनि सम्झाउनु छ । हैन सकेजति गर्छु भन्नु, भने जति गर्नु, नसक्ने कुरा किन कर्थुदै हिँड्नु ? हुइँया त स्यालले पनि लगाउँछ नि !”

गुन्द्रुकको अचार बनाउँदै थिइन्, हातमा खुर्सानी रहेछ, दह्रो मिचिन्, “विदेश पठाउन सजिलो पार्ने भन्दा देशमा कामको अवसर जुटाउने राम्रा होइन र ?” एक क्षण रोकिएर भन्न थालिन् “बरू तिमीहरू राम्रो कामका लागि आएछौ, देशका लागि गर्नुपर्छ, परिआए मर्नुपर्छ तर देश-दुनियाँसित सिल्ली कुरा गर्नुहुँदैन ।” हामी आमैलाई मौन समर्थन गरेभैं खामोस थियौं ।

“उहिले गाउँमा त्यत्रा मान्छे हुन्थे, मान्छे मर्दा यहाँदेखि खोलासम्म मलामीको लर्को लाग्थ्यो, ”आमै भन्न थालिन्, “हिजोआज त न जन्ती, न मलामी भयो गाउँ । मलामी छैनन् भनेर काल आउन छाड्दो रहेनछ ! आफन्त टाढा छन् भनेर भाखा दिएर जाँदोरहेनछ ! देखिने शरीर लिएर जाँदो पनि रहेनछ, खै के लिएर कता जान्छ ? कसैलाई पत्तो पनि हुदोरहेनछ । पोहोर हर्केका बा बिते मलामी नभएर तीन दिन लास उठेन । हर्के पनि आएन, फोन गरेछ बिदा मिलेन । खै आफ्नु पुर्पुरोमा पनि के लेखेको छ ! एक दिन मूढो हुने यो शरीरले कति दिन कसलाई कुरेर बासी बस्नुपर्ने हो !” लामो सास फेरिन आमैले ।

+ + +

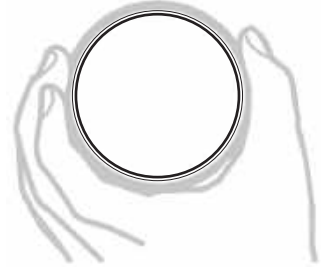
लास खरानी भयो । चिता पखालेर हामी चिप्लेढुङ्गातिर लाग्यौं ।

■ ■

विराटनगर

राजनप्रसाद प्याकुरेल स्मृति

बिर्सिदेऊ पुराना कथाहरू
मोडिदेऊ जीवन बाटाहरू
भन्छु तर पनि
संयोगको भेटाइमा
मुटु किन ढुकढुक गर्छ हँ ?

हररात तिम्रा यादहरू
सुकसुकाउँदै मेरो मनको दैलोमा
टक-टक गर्दै
किन आउने-जाने गर्छौं ?

बिर्सैर एक लासमा सोच्दै गर्दा
बज्ज थाल्छ एक प्रकारको धुन
त्यही धुनसँगै रेटिन्छ मुटु
र, पोल्न थाल्छ छाती
नियास्रेको मुहार सम्भेर
अत्तालिँदै हामफाल्छ स्मृति
केही क्षण सन्तुष्ट हुन्छ तर
फेरि गम्न थाल्छ
कल्पनाको महलभिन्न
एउटा तरङ्ग ।

भीडहरूमा एकलै बस्दा
आतिर मन उड्न खोज्छ
तर, मुक्ति पाउँदिनँ र
भन्न पुग्छु
फूलहरूको सम्भना-विना
भँवराहरूको जीवन अधुरो छ
र, अन्तमा भँवरा भन्छ
फूलहरूको माभमा एउटा फूल
भुल्न सकिन मैले ।

स. प्रशासकीय अधिकृत,
नुवाकोट वितरण केन्द्र

मनोरञ्जन मल्ल ठकुरी केही मुक्तक

जथाभावी हाँच्छिउ अनि खोकने गर्न हुन्न
जोखिम अनि भीडभाडमा कैले पर्न हुन्न
सहीसही सूचनाको सधैं भर परी
हात धुन, माक्स लाउन पर सर्न हुन्न ॥

■ ■

बाहिर हिँड्दा सधैंभरि राम्रो माक्स लगाऊ
साबुनले हात धोई कीटाणुलाई भगाऊ
आफू पनि सचेत बनी अरूलाई नि भन्नु
हातमा लाउनपर्छ हजुर स्यानिटाइजर, मगाऊ ॥

■ ■

बन्द गर ठट्टा, कोरोना फैलिँदै छ चाँडो
कोरोना बन्दै छ है संसारलाई घाँडो
रोकथामका विधिहरू अपनाउँदै गर
सुरक्षाका साधनहरू सबैलाई बाँडौं ॥

■ ■

कि खोपडीमा टन्न बुद्धि फलाउनुस्
कि आफ्नो आफ्नो अहङ्कारलाई ढलाउनुस्
कुनै उपाय त चाहियो हजुर सहमतिको
जोरबिजोरमा पालैपालो प्रम बनी चलाउनुस् ॥

■ ■

आलुबखडा, ओई आलुबखडा !
सत्ताको लागि सधैं कस्तो भगडा !!
समस्याको समाधान गर्न सक्ने
छैन रै'छन् यो देशमा कोही तगडा ??

■ ■

एक किलो सलहको बीस रुपियाँ भाउ
परिवारै मिलेर किलोकिलो ल्याऊ
प्रदेशको सरकारले क्या जुक्ति लाएछ
मौकामा चौका हानी करोड खाने दाउ ॥

■ ■

नेताको ताल देखेर मन भो कुटुक्क
के खाएर भुँडी त्यस्तो भा'को पुटुक्क
दिक्क लाग्छ आजभोलि अति मलाई
एमसीसी पास होला भनी सुटुक्क ॥

■ ■

लौ है अब लकडाउन पूरा खुल्छ होला
गल्लीगल्ली भाइरस नि डुल्छ होला
जो हिँड्छ विना-सुरक्षा बजार-बजारमा
उसैको घरमा कोरोनाले हूल हुल्छ होला ॥

■ ■

जुमुराए व्यवसायी अब हामी बोल्छौं भनी
उद्योग, धन्दा, पसलहरू जसरी नि खोल्छौं भनी
सडकमा नै आइसके हूल बाँधी ग्वारग्वार्ती
जसोजसो आई पर्छ सबै जोखिम मोल्छौं भनी ॥

■ ■

कालापानी, लिपुलेक, हाम्रो लिम्पियाधुरा
साँध मिची कसैले यसमा नचलाउनु छुरा
एउटा कुरा याद राख्नु वीर गोर्खाली हौं हामी
आफ्नो भूमि लिन्छौं-लिन्छौं, सुन्दैनाँ कसैको कुरा !!

■ ■

चिनियाँ मिडियाले भन्छ सगरमाथा चाइनामा पर्छ
लिपुलेकमा इन्डियाले रातारात कालोपत्रे गर्छ
कस्ता छिमेकी दियो नि हे दैव तिमीले हामीलाई
चुप लागे पेला, कराए मिलीमिली कुट्ला भन्ने डर छ ॥

■ ■

इन्जिनियरिङ सेवा निर्देशनालय

उद्धवप्रसाद भट्टराई (चैतन्यदीप) बुद्धका ज्ञानवर्द्धक एवम् रोचक प्रसङ्गहरू

भगवान् बुद्ध जन्मले बुद्ध होइनन् । यिनी सिद्धार्थ गौतम नामका राजकुमार थिए । यिनलाई जीवन र जीवनको अनेक परिवेश, अवस्था र स्वरूपले स्वबोधको मार्गतिर आकर्षित गरायो । जीवनको खोजसँगै उनी भिन्नभिन्न अत्यन्तै सूक्ष्म चिन्तनको गहिराइमा डुब्न पुगे । उनलाई भावरूपी देवत्वको समुद्रले बुद्धत्वमा पुऱ्यायो । तब उनी बुद्ध भएका हुन् जीवनसँग सम्बन्धित सूक्ष्म विषयप्रति सतर्क र सचेत व्यक्तिको नाम हो बुद्ध । जसको जीवन नै विद्रोह र जागृतिको अनौठो रूप थियो । उनका विचार सचेतनात्मक एवम् सन्देशमूलक चरित्रले भरिपूर्ण छन् । तिनै प्रतिभा सम्पन्न उच्च मानवीय सोचका प्रतिमूर्ति नै महात्मा गौतम बुद्ध हुन् । तिनै सिद्धार्थ गौतम बौद्ध धर्मका प्रणेता बने ।

बुद्धको यथार्थ अर्थ बुद्धि, ज्ञान र चिन्तनको उच्च अवस्था हो । अर्थात्, जीवनको ज्ञान र विज्ञानलाई यथार्थ रूपमा बोध गरेको व्यक्तिलाई बुद्ध भनिन्छ । बुद्धको अर्को अर्थ बोधिसत्व ज्ञानप्राप्त वा अन्तिम सत्यको साक्षात्कार गरेको व्यक्तित्व भन्ने बुझिन्छ । संसारमा सिद्धार्थ गौतम जन्मनुभन्दा अगाडि पनि धेरै बुद्धत्व प्राप्त गरेका महात्माहरू थिए । यिनै कारणहरूले पृथ्वीमा धेरै बुद्ध जन्मिएको कुरा विद्वान्हरू पुष्टि गर्दछन् । ती बुद्धहरूमध्ये सिद्धार्थ गौतम उच्चकोटिका सन्न्यासी गुरु हुन पुगे । किनकि, उनको त्याग, तपस्या र ज्ञानको अगाडि सबै शक्तिहरू झुक्न पुगे । उनी हालको लुम्बिनीको कपिलवस्तु जिल्लामा जन्मिएका थिए । यिनको जन्मको नाम सिद्धार्थ गौतम हो भने तपस्याको वावजुद बुद्ध भएका थिए । गौतम बुद्ध नेपाल धर्तीमा जन्मिएर आफ्नो त्याग, ज्ञान र तपस्याले विश्वमा महान् शान्तिदूतका रूपमा देखा परे ।

बुद्ध राजपरिवारमा जन्मे, हुर्के अनि ठूला भए । तर, उनी घर परिवार र राजसी जीवन त्यागेर एउटा भिखारीजस्तै भई सन्न्यासी रूपमा संसारमा विचरण गरे । अभ्यास, साधना र तपस्याले मात्र बुद्धत्व प्राप्त गरेका हुन् । अर्थात्, मानव

जीवनले पाउनुपर्ने उच्चतम् ज्ञानलाई प्राप्त गरे । यिनले सत्य, शान्ति, दया र अहिंसा परमोधर्मको सन्देश विश्वभर फैलाए । जसको कारण यिनको प्रसिद्धि संसारभरि फैलियो ।

बुद्धको प्रसङ्गमा एउटा प्रेरणादायी र जीवनपयोगी कथा आउँछ । एक दिनको कुरा महात्मा बुद्ध कुनै बगैँचामा डुल्दै गरिरहेका थिए । बगैँचामा फलहरूका अनेक रूखहरू थिए । त्यतिबेला केही बालकहरूको समूह त्यहाँ आए । बगैँचामा लटरम्म आँप, अम्बा, केरा, स्याउ तथा अनार फलेका थिए । बालकहरूले ती फलहरू भार्नको लागि रूखमा ढुङ्गा प्रहार गरे । रूखबाट पाकेका फलहरू बरर भरे । यसरी उनीहरूले पुनः ढुङ्गा बसाउँदै फलहरू भार्न थाले । यसै क्रममा एउटा ढुङ्गा बुद्धको टाउकोमा बज्रन आइपुग्यो । ढुङ्गाको प्रहारले बुद्धको टाउकोमा घाउ भयो । टाउकोमा चोट लागि रगताम्यै भयो । बुद्धको यस्तो अवस्था देखेर त्यहाँ आएका बालकहरू डराए, भयभित भए । ती बच्चाहरूले बुद्धसँग माफी माग्दै भने, “हामीबाट ठूलो गल्ती हुन गयो । हाम्रै कारण तपाईंको टाउकामा ढुङ्गा लाग्यो र घाउ भयो । जसको कारणले तपाईं दुःखी हुनुभयो ।”

बुद्धले उदास मान्दै जवाफ दिए, “बाबू हो ! यथार्थमा मचैँ दुःखी छु । कारण के भने, तिमीहरूले यी फलफूलका रूखहरूमा ढुङ्गा हान्यौं, त्यस रूखहरूले तिमीहरूलाई मीठो फल दियो ! अज्ञानमा भूलवश मलाई ढुङ्गा लाग्यो, तिमीहरूले मलाई नै भनेर ढुङ्गा हानेका थिएनौं । संयोगले मलाई चोट लाग्न पुगेको हो । जसको कारणले तिमीहरू मदेखि डरायौं, त्रसित भयौं । रूखले त फल दियो, तर मैले केही दिन सकिनँ । मैले तिमीहरूलाई रूखको फलजस्तै खुशी दिन सकेको भए कति सुन्दर हुन्थ्यो । उल्टो डर र त्रासको कारण तिमीहरूलाई रूखले दिएको फलको मीठासमा समेत कमी हुन गयो ।”

बुद्धले यसो भन्दा ती बालकहरू आश्चर्यचकित भए । बुद्धले गाली गर्लान्, पिट्लान् भन्ने बालकहरूमा भय थियो, तर त्यो भएन ।

महात्माहरू यस्तै त हुन्छन् । उनीहरू आफ्नु दुःखमा भन्दा अरूको दुःखमा दुःखी हुन्छन् ।

महात्मा बुद्धका यस्तै अर्को ज्ञानवर्द्धक कथा छ । एक दिन बुद्ध प्रवचनको लागि कुनै सभास्थलमा पुगे । प्रवचन-सभामा बसेर उनी ज्ञानको चर्चा गर्न थाले । त्यसबेला उनको हातमा एउटा डोरी थियो । बुद्धले केही नभनी हातमा भएको डोरी गाँठो पार्न थाले । त्यहाँ उनका थुप्रै शिष्य तथा भक्तहरू प्रवचनमा

बसेका थिए । बुद्धले आफूसँग भएको डोरीलाई सबै सामु देखाउँदै तीन गाँठो बनाए । यस्तो घटना देखेर जिज्ञासु भक्तहरूको मनमा बुद्ध के गर्दै छन् भन्ने भावना उदयो ।

बुद्धले सबैका सामु डोरी देखाउँदै यसो भने, “मैले यस डोरीमा तीन गाँठो बनाएको छु । अब भन्नुहोस् यो डोरीमा पहिला गाँठो थिएन र अहिले तीन गाँठो भएको छ । डोरी त पहिला र अहिले पनि त्यही नै डोरी हो । डोरी भन्नुमा कुनै परिवर्तन छैन । फरक यतिमात्र हो कि पहिला गाँठो थिएन, अहिले तीन गाँठो परेको छ ।”

त्यसपछि बुद्धले भने, “अब म यस गाँठोलाई बिस्तारै खोल्नेछु ।”

यति भनेर बुद्धले डोरीको दुवै छेउमा समातेर जोडले तान्न लागे । उनले सोधे, “तपाईंहरूलाई के लाग्छ, यस प्रकार डोरीलाई दुईतर्फबाट तान्दा गाँठो सहजै फुट्किएला ?”

उनको एक शिष्यले जवाफ दिँदै भने, “महात्मा ! त्यसो गर्नुभयो भने त त्यो गाँठो भन् थप कसिलो बन्दै जान्छ । उल्टो डोरीको गाँठो खोल्न मुस्किल पर्छ ।”

बुद्धले भने, “ठीक छ, तिम्रो उत्तर सही छ । यसैमा अब अर्को प्रश्न सोध्छु । ल भन त, डोरीका तीनै वटा गाँठोलाई खोल्नका लागि हामीले कुन उपाय गर्नुपर्ला ?”

अर्को शिष्यले उत्तर दिए, “भगवान्, यसमा हामीले गाँठो कसरी पारेका छौं, त्यसलाई राम्ररी विचार पुन्याएर हेर्नुपर्छ । डोरीलाई दुईतिरबाट तान्दा गाँठो भनै पर्छ । गाँडो खोल्नुपर्दा पहिले जसरी गाँठो पारिएको थियो, त्यसैगरी एक-एक गाँठोलाई खोल्दै जानुपर्छ तब समस्या समाधान हुन्छ ।”

बुद्धले भने “म यही कुरा तिमीहरूबाट सुन्न चाहन्थेँ । मूल कुरा यो हो कि, जुन समस्यामा तिमी-हामी फसेका हुन्छौं, त्यसको वास्तविक कारण पत्ता नलगाई त्यसको समाधानतिर लाग्यौं भने त्यो कुरा सम्भव हुँदैन । हामीले कुनै पनि समस्याको सत्य, तथ्य कुरा पत्ता लगाई ज्ञानपूर्वक र एकाग्र भई कार्य गर्नुपर्छ भने जीवनमा कुनै पनि समस्याको समाधान स्वतः हल हुनेछ ।”

त्यही कुरालाई लिएर बुद्धले पुनः भने, “मैले देखेको छु कि धेरैजसो मान्छे कुनै पनि समस्याको कारण नै नबुझी त्यसको समाधान खोजिरहेका हुन्छन् । कतिले मलाई सोध्छन् कि मलाई किन रिस उठ्छ ? त्यो क्रोधलाई कसरी काबुमा

राख्न सकिन्छ ? कोही यस्तो पनि सोध्छन् कि मभिन्न लोभ, लालच, राग, द्वेष र अहङ्कार कसरी उब्जिन्छ ? यस्ता प्रश्नहरूको उत्तर दिँदै जाँदा जसरी डोरीमा गाँठो पारेरमात्र त्यसको प्रकृति बदलिँदैन । त्यही प्रकार मनुष्यमा पनि विकारहरू आउँछन्, जान्छन्, तर ऊभिन्नको तत्त्वमा भने कुनै भिन्नता हुँदैन । बिस्तारै विकारहरूलाई नास गर्दै जानुपर्छ । बुद्धिपूर्वक कार्य गर्नुपर्छ । जबरजस्ती कुनै पनि समस्याको समाधानमा लाग्नुहुँदैन । क्रमिक अभ्यास गर्न सकेमात्र जीवनको विकार स्वतः खत्तम भई मूल तत्त्वलाई पाउन सकिन्छ । एकै पटक मूल कुरा पाउन कोसिस गरियो भने त्यो व्यर्थ हुन्छ । हामीले बुभनुपर्ने कुरा के हो भने, कुनै पनि समस्याको कारण राम्ररी नजानेसम्म, समस्याको जड फेला नपरेसम्म समाधान सहज हुँदैन । यही कुरा बुझाउनका लागि मैले डोरीको प्रसङ्ग ल्याएको हुँ ।”

यसरी बुद्धले सभामा रहेका अनेकौं जिज्ञासुहरूलाई चतुःन्याइँपूर्वक जीवनको समस्या समाधान गर्ने तरिका र सच्चा ज्ञानको चुरो कुरा सरलतापूर्वक बुझाइदिए ।

सीताराम उप्रेती एक सय रुपियाँको त्यो ऋण

२०३७ सालदेखि हामीहरू पढिरहेको आदर्श निम्न माध्यमिक विद्यालय आयाबारीलाई माध्यमिक विद्यालय बनाउनका लागि अभिभावक भेला बोलाउने काम भयो । अब हाम्रै स्कूल नै हाईस्कूल हुने भनेपछि हामीले धुलाबारीसम्मको चार किलोमिटर बाटो गाडी चढेर जानुपर्ने भयो । अनि, जाँदा-आउँदाको बीस पैसाको दैनिक खर्च पनि हाम्रा अभिभावकहरूको बचत हुने भयो ।

स्कूले केटाकेटीहरूले खाजा खाने भनेको चलन त त्यसबेला खासै चलेको थिएन भने पनि हुन्छ । अहिलेका बालबच्चाहरूलाई यो कुराले पक्कै पनि अचम्ममा पार्ने पक्कै छ ।

निम्न माध्यमिक विद्यालय रहेकै समयमा सञ्चालक समितिको अध्यक्ष हाम्रो क्षेत्रकै धनीमानी मान्छे भोगेन्द्रबहादुर थापा थिए । गाउँले सबैले उनलाई जिम्दार भन्थे । त्यस क्षेत्रको सबैभन्दा ठूलो उद्योग अर्जुन धन राइस मिल उनै थापा परिवारको थियो । त्यहीँ आसपासमा सयौँ बिगाह जमिन उनीहरूकै थियो । उनीहरूको जग्गा कमाएर बसेका धेरै मानिसहरू त्यहाँ थिए । आठ दाजुभाइ रहेका भोगेन्द्र जेठा थिए । उनीतिर शिर ठाडो पारेर हेर्न सक्ने मान्छे गाउँमा कमै थिए । मानौँ उनी हिँड्दा जमिन थर्किन्छ ।

मैले सम्भ्रमेसम्म त्यस समयमा उनी काकरभिट्टा गाउँ पञ्चायतका उपप्रधानपञ्च थिए । बालिक मताधिकारको समय खोसिएकाले गाउँफर्क राष्ट्रिय अभियानले मनोनित गरेपछि पुग्ने समय त्यो थियो । प्रधानपञ्च थिए ठाकुरप्रसाद शर्मा घिमिरे । एक समयका चर्चित गायक रवीन शर्मा ठाकुरप्रसाद शर्माका जेठा छोरा हुन् । उनै रवीन शर्मांले मलाई पाटन संयुक्त क्याम्पसमा आई.ए.मा अङ्ग्रेजी पढाएका थिए । उनी भर्खर एम.ए. सकेर पाटन संयुक्त क्याम्पसमा पढाउनका लागि आएका थिए । गाउँमा उनलाई ठाकुर बाजे भनेर नै सबैले जान्दथे । ईटाभट्टामा उनको पनि सानो टुकटुकै धान मिल थियो । उनी शिक्षित परिवारका

मानिस थिए र स्नातक थिए तर पनि खेतीपाती गरेर गाउँमै बसेका थिए । भोगेन्द्र थापा सामान्य साक्षरमात्र थिए । केही समय काकरभिट्टा गाउँ पञ्चायतका कर्मचारीका रूपमा रमण घिमिरे पनि कार्यरत थिए ।

ठाकुर घिमिरे र भोगेन्द्र थापाहरूले यो धरती छाडेको पनि दशकौं भैसकेको छ ।

स्कूललाई माध्यमिक तहमा स्तर उन्नति गर्ने समयको भाषणमा भोगेन्द्रबहादुर थापाले भनेका थिए, “हाम्रा सन्तानहरू त यहाँ पढ्ने होइनन्, दार्जीलिङ, कालेबुङ, धरानमा पढ्ने हुन् । र पनि म यो स्कूल हाईस्कूल बनोस् भन्ने चाहन्छु ।”

उनको भाषणमा सामन्तपन प्रष्टै भल्केको थियो । दुर्भाग्य नै भनौं, उनीहरूका दार्जीलिङ, कालेबुङ पढेका सन्तानहरूले कुनै उल्लेख्य प्रगति गर्न सकेनन् तर त्यही आदर्श माध्यमिक विद्यालयमा पढेर एस.एल.सी. पास गरेका केही जेहेनदार विद्यार्थीहरूले भने निजामती, चिकित्सा विज्ञान, नेपाल प्रहरी र बैङ्क तथा वित्तीय क्षेत्रमा सेवा गर्ने मौका पाए । अहिले पनि आदर्श माध्यमिक विद्यालय भ्रपा जिल्लाको अग्रणी विद्यालयमा गणना हुने गर्दछ । मलाई यस कुराले एकदम खुशी तुल्याउँछ ।

हामीहरूले कक्षा सात पास गरेपछि आठौं कक्षामा पढाउनका लागि नारायणप्रसाद भट्टराई र जगदीशप्रसाद वली आइपुगे । उनीहरू दुवै पहिले त्यही विद्यालयमा पढाएर अरू विद्यालयमा सुरुवा भएर गएका थिए । अङ्ग्रेजी केही समय जगदीश वलीले पढाए भने नेपाली विषय नारायण भट्टराईले पढाउन थाले । त्यस समयमा भर्खर-भर्खर निजी स्कूल खुल्न थालेका थिए । केही समय पढाएपछि जगदीश निजी स्कूल खोल्नका लागि इटहरीतिर लागे । नेपाली पढाउने नारायण अङ्ग्रेजी पढाउन सक्थे, उनैले जिम्मा लिए । अरू विषय जेनतेन निम्न माध्यमिकका सरहरूले काम चलाउँथे भने गणित र विज्ञान पढाउने शिक्षक थिएनन् ।

पूर्वी सिमानाको महेन्द्र राजमार्गसँगै जोडिएको थियो अर्जुन धन राइस मिल । मिलका मालिक सञ्चालक समितिका अध्यक्ष । त्यही मिलका मुनिम थिए विश्वनाथ मल्लिक । उनका मालिकलगायत सबैले उनलाई मल्लिकजी भनेर नै भन्थे । धार्मिक प्रवृत्तिका उनी मिलको मन्दिरमा नित्य पूजापाठ पनि गर्थे ।

बिरामीलाई सुई लगाउने मान्छे त्यसबेला आयाबारीमा कोही पनि

थिएनन् । गाउँघरका मानिसलाई उनी साँभ-बिहान नभनीकन सुई लगाइदिन्थे । विद्यालयमा विज्ञान र गणितको शिक्षकको अभाव भएको कुरा उनका मालिक भोगेन्द्र थापाबाट थाहा पाएर हुन सक्छ, उनले आफ्ना भतिज प्रदीपकुमार मल्लिक, जसले भर्खरै विज्ञानमा स्नातक (बी.एस्सी.) गरेका थिए, उनको नाम सिफारिस गरेछन् क्यार ! एक दिन भोगेन्द्र थापाले विद्यालयमा तिनलाई साथमा लिएर आए । अध्यक्षले प्रदीपलाई शिक्षकमा अस्थायी नियुक्ति गरिदिए । जुन कुरा अतिआवश्यक थियो ।

ती २० वर्षजतिका लक्का जवान थिए । तिनको कपालको ढाँचा ठयाक्कै अमिताभ बच्चनसँग मिल्ने किसिमको थियो । उनले त्यसै दिनदेखि हामीहरूलाई विज्ञान र गणित पढाउन सुरु गरिहाले । नयाँ र हाम्रो उमेरभन्दा अलिकतिमात्रै उमेर बढीजस्ता देखिने सर पाएपछि हामीहरू पनि दडदास पन्यौं । केही समय भोगेन्द्र थापाकै मिलको मेसमा खान बस्न गरेका उनी छोटो समय इँटाभट्टामा डेरा गरेर पनि बसेका थिए । तर, घर कसको थियो ? त्यो सम्झना अहिले मलाई हुन सकेन । केही समयपछि उनी हाम्रा छिमेकी छविलाल मैनालीको घरमा बस्न आइपुगे । त्यसबेला शिक्षकहरूलाई खान र बस्नका लागि पैसा लाग्दैनथ्यो । खाए बसेवापत त्यस घरका भुरभुरीलाई पढाइदिए पुग्थ्यो । त्यहाँ रहुन्जेल उनको बासस्थान छविलाल मैनालीकै घरमा रह्यो । अन्य कुरा पछि विस्तारमा आउने नै छ ।

आठ कक्षामा विद्यार्थीको सङ्ख्या पनि कमै थियो । कक्षा आठदेखि अङ्ग्रेजीमा ग्रामर पढ्नुपर्ने रहेछ । सात कक्षासम्म ग्रामर के हो ? हामीलाई पत्तै भएन । केही दिन हामीलाई जगदीश वलीले ग्रामर लेखाएका थिए । पछि उनी हिँडेपछि नारायण भट्टराईले पढाउन थाले ।

हामीलाई ग्रामर किताब किन्नुपर्छ भनेर सरहरूले भन्न थाले । भर्खर भर्खर चूडामणि गौतमको अङ्ग्रेजी ग्रामर किताबको विज्ञापन रेडियो नेपालमा बज्नु थालेको पनि थियो । सायद ग्रामर किताबको मूल्य बीस या पच्चीस रुपियाँ थियो होला ! किताब किन्नका लागि पैसा चाहिने भयो । सँगै पढ्ने मेरो साथी भीष्म कार्कीले “किताब त किन्नुपर्छ, म पछि तिरौँला । अहिले बी.एस्सी. सरसँग सापटी माग” भनेर मलाई अरायो । ऊ काकरभिट्टाको धनीमानी परिवारको मानिस, पढाइ उसको सामान्य थियो । उसैको आडभरोसमा लागेर मैले बी.एस्सी. सरसँग रु. एक सय सापटी मागें ।

उनले खुरुक्क मलाई सय रुपियाँ दिए । पैसा पाएपछि हामी दुई भाइ धुलाबारीमा रहेको एकमात्र पुस्तक पसल युनिभर्सल स्टोरमा गएर किताब किनेर ल्यायौं । बाँकी पैसा भीष्मले नै चलायो ।

किताब किन्नेबित्तिकै किताबमा नाम लेख्ने रहरले पहिले उसले आफ्नो नाम भीष्म कार्की लेख्यो । त्यसपछि मैले मेरो नाम सीताराम उप्रेती लेखें । हामी साथीभाइहरू पालैपालो ग्रामर किताब पढ्थ्यौं । पछि त जसजसले पढ्न भनेर किताब लगे, सबैले पो आआफ्नो नाम लेखेर किताबको पहिलो पानाभरि नामै नामले भरिदिए ।

त्यो एक सयको ऋणको भारले म भने किचिएको थिएँ । किनकि, म जमानी बसेर त्यो पैसा लिइदिएको थिएँ । घरमा कसैलाई थाहा थिएन । भन्ने कुरा पनि भएन । चालीस रुपियाँ मन धानको भाउ भएको समयको कुरा ।

सरले पनि पैसा मागिहालेका थिएनन् । एक दिन भीष्मले पैसाको जोगाड गरेर ल्याएको रहेछ । दुर्भाग्य ! त्यस बेला सर भने उनको घर बिहार गएका थिए, तिर्ने मेसो जुरेन ।

पछि एक दिन सरले मसँग पैसाको कुरो गरे । मसँग हुने कुरो थिएन । वास्तविक ऋणी साथी भीष्म थियो । म जमानी बसेको कुरा बिचरा सरलाई कहाँ थाहा हुनु !

सेन्ट अप परीक्षा चलिरहेको हिउँदको पारिलो समयमा परीक्षा हलमा एक्कासी हल्ला भयो— “हाम्रो साथी पुण्य मैनाली र बीएस्सी सरका बीचमा चर्काचर्की परिरहेको छ !”

भण्डै हात हालाहाल नै भएछ । कुरो राम्ररी बुझ्न सकिएन । एकै छिनमा हेडसर सूर्यप्रसाद शर्मा आइपुगे । अरू सरहरू पनि आए । तुरुन्तै बैठक बसेर भोलिदेखि पुण्यलाई स्कूलबाट निष्कासन गरिएको सूचना आयो । पुण्य त्यसपछि घर छाडेर भारतका विभिन्न शहर हुँदै कञ्चनपुर महेन्द्रनगरमा समेत केही समय बसेर हाल भापामा पुगेर अडिएको छ । उसको पढाइमा त्यसरी ठेस लागेको थियो ।

स्कूलको अतिरिक्त क्रियाकलापमा एक दिन पुण्यले पुष्पाञ्जली नामको कथा लेखेर वाचन गरेको थियो । उसको त्यो कथा सबैले मन पराएका थिए । कृष्ण वली सर भन्नु खुशी भएका थिए । तर, अर्को महिनाको कार्यक्रममा पुण्यले केही पनि लेखेर ल्याएन । त्यसपछि कृष्ण वलीको पारो तातिहाल्यो, “देशमा

गुरुप्रसाद मैनालीपछि कथामा अर्को मैनालीको उदय हुन्छ कि ! भन्ने लागेको थियो, अस्ति कसको कथा चोरिस्, भन् !” भनेर पुण्यको धुलाई गरे । ऊ नाजवाफ भयो । अहिले सम्झँदा मलाई लाग्छ, एउटा उदाउन लागेको प्रतिभा त्यस दिनदेखि अलप भयो । अहिले सम्झन्छु, उसलाई त्यो कथा कसरी फुरेर लेख्यो होला ?

हामीहरूलाई पढाउँदै गर्दा प्रदीप सर घर बिहार आउजाउ गरिरहन्थे । कक्षा दशको आधाआधी पढाउँदा नै उनले भारतीय स्टेट बैङ्कमा क्यासियरमा नाम निकालेछन् । उता सरकारी बैङ्कको स्थायी नोकरी भएपछि नेपालमा शिक्षकको जागिरको औचित्य उनलाई हुने कुरै भएन । विहारको बेगुसरायमा जागिर खानका लागि उनी गए । यता मेरा थाप्लामा एक सय रुपियाँको ऋणको बोझ भने रहिरहेको थियो । म बडो बिलखबन्दमा थिएँ ।

ती साहित्यप्रेमी व्यक्ति थिए । त्यहीं रहेको समयमा उनले ‘हिलकोर’ नामको मैथिली साहित्यिक पत्रिकाको सम्पादनसमेत गरेका थिए । त्यसका केही अङ्क उनले भद्रपुरको लेटरप्रेसमा लगेर छपाएका थिए । उनको ‘हीरामुनी’ नामको कथा त्यही पत्रिकाको कुनै एउटा अङ्कमा छापिएको थियो । धेरै अङ्क त त्यो पत्रिका छापिएन पनि ।

साहित्यका प्रेमी उनी वास्तविक जीवनमा पनि प्रेमी नै रहेछन् । कुरो के परेछ भने उनी छविलाल मैनालीका घरमा बस्थे । मैनालीकै आफन्तकी छोरी मेनुका रिजाल हाँफ्रे सहपाठी थिइन् र त्यही घरमा बस्थिन् । उनलाई पनि प्रदीप सर पढाउँथे । उनै मेनुकासँग सरको मायापिरती बसेछ । उनीहरूले सँगै बाँच्ने र सँगै मर्ने कसम खाएछन् ।

आफू जागिर खान बिहार जाँदा मेनुकालाई पनि विवाह गरेर लगेछन् । गाउँघरमा भने धेरै पछि मात्र यस कुराको भेद खुलेको थियो । मलाई त्यही एक सय रुपियाँ ऋणको पीरलो थियो, अब ढुक्क भयो ! एक दिन न एक दिन सरको एक सय रुपियाँको कर्जा चुत्ता अवश्य गरिनेछ ! म एक किसिमले ढुक्क भएँ ।

एस.एल.सी. परीक्षा पास गरेपछि मेरो जिन्दगीको पनि बाटो मोडिन पुग्यो । अध्ययन र अवसरका लागि म राजधानी काठमाडौँतिर लागें । पाटन संयुक्त क्याम्पसमा आई.ए.को पढाइसँगै राष्ट्रिय वाणिज्य बैङ्कमा नोकरी गर्न थालिसकेको थिएँ । भन्नुपर्दा म आफ्नो खुट्टामा उभिन सक्ने भएको थिएँ ।

त्यही पुरानो एक सय रुपियाँको ऋणको धडधगीले मलाई छाडेको भने थिएन । जति सक्दो छिटो त्यो ऋण तिरेर म ऋणमुक्त हुन खोजिरहेको थिएँ तर मेरो मेलोमेसो भने मिलिरहेको थिएन । म घर गएको समयमा उनी ससुराली आएका हुँदैनथे भने उनी ससुराल आएका बेला म घर पुगेको हुन्नथेँ । यस्तै लुकामारी चलिरहेको थियो ।

अजिङ्गरको आहारा दैवले पुन्याउँछ भन्छन् नि ! पचासको दशकको एउटा दशैँमा उनका जेठान दाइ पुण्यप्रसाद रिजालको इँटाभट्टा घरमा प्रदीप सरको र मेरो भेटको साइत जुर्न पुग्यो । भण्डै डेढ दशकपछि हाम्रो भेट भएको थियो । मैले पुराना सबै कुराको बेलीविस्तार लगाएपछि उनले सम्झिए । एक सय रुपियाँ तिर्न खोज्दा उनले लिन पटककै मानिरहेका थिएनन् । उनका सर्टको गोजीमा मैले जबरजस्ती पैसा राखिदिँ । यसरी मैले आफ्नो टाउको धेरै वर्षपछि हलुको बनाएँ ।

प्रदीप बिहारी मैथिली साहित्यका जानेमाने साहित्यकार हुन् । हाल उनी बिहारको बेगुसरायमा आफ्नो परिवारसहित स्थायी रूपले बसोबास गर्दछन् । जागिरको धेरै कालखण्ड उनले बिहार प्रान्तमा नै गुजारे । हाल पटनामा सेवारत छन् । मैथिली साहित्यमा गहकिलो योगदान गरेका उनले अझै धेरै योगदान पक्का गर्नेछन् ।

विद्युत्कर्म साहित्यिक समाज

संस्थापक कार्यसमिति - २०५६

- अध्यक्ष - कुलप्रसाद पराजुली
उपाध्यक्ष - केशवप्रसाद रूपाखेती
सचिव - कृष्णमोहन जोशी
सहसचिव - पुण्यप्रसाद धिमिरे
कोषाध्यक्ष - कमला श्रेष्ठ
सदस्यहरू - गङ्गा अधिकारी, भगवती प्रसाईं, मातृका पोखरेल, रमेशप्रसाद तिमल्सिना, रमेशप्रसाद न्यौपाने, रामेश्वर राउत 'मातृदास'

प्रथम कार्यसमिति - २०६२

- अध्यक्ष - केशवप्रसाद रूपाखेती
उपाध्यक्ष - मातृका पोखरेल
सचिव - कृष्णमोहन जोशी
सहसचिव - कुसुम ज्ञवाली
कोषाध्यक्ष - राजु शर्मा
सदस्यहरू - कृष्णदेव रिमाल, चण्डिका रायमाझी, दण्डपाणि बस्याल, मञ्जुलाल श्रेष्ठ, मोहनकृष्ण उप्रेती, सरिता शर्मा

दोस्रो कार्यसमिति २०६४

- अध्यक्ष - विष्णुबहादुर सिंह
उपाध्यक्ष - रामेश्वर राउत 'मातृदास'
सचिव - पुण्यप्रसाद धिमिरे
सहसचिव - मञ्जुलाल श्रेष्ठ
कोषाध्यक्ष - राजु शर्मा
सदस्यहरू - कृष्णदेव रिमाल, कुसुम ज्ञवाली, भगवती प्रसाईं, मातृका पोखरेल, विन्दु शर्मा, यादवराज घले

तेस्रो कार्यसमिति २०६७

- अध्यक्ष - वीरेन्द्रकुमार पाठक
उपाध्यक्ष - गोसाईं के.सी.
सचिव - पुण्यप्रसाद धिमिरे
सहसचिव - कृष्णदेव रिमाल
कोषाध्यक्ष - राजु शर्मा
सदस्यहरू - मातृका पोखरेल, भगवती प्रसाईं, विन्दु शर्मा, मञ्जुलाल श्रेष्ठ, दीपक दहाल, कौशल भट्टराई, ओमप्रकाश धिमिरे

चौथो कार्यसमिति २०७०

- अध्यक्ष - पुण्यप्रसाद धिमिरे
उपाध्यक्ष - रामेश्वर राउत 'मातृदास'
सचिव - कृष्णदेव रिमाल
सहसचिव - मञ्जुलाल श्रेष्ठ
कोषाध्यक्ष - राजु शर्मा
सदस्यहरू - मातृका पोखरेल, विन्दु शर्मा, कौशल भट्टराई, यादवराज घले, चण्डिका रायमाझी, शिशिर थापा, कोमलनाथ आत्रेय, शारदा पराजुली

पाँचौं निर्वाचित कार्यसमिति २०७३

- अध्यक्ष - रामेश्वर राउत मातृदास
उपाध्यक्ष - कृष्णदेव रिमाल
सचिव - मञ्जुलाल श्रेष्ठ
सहसचिव - प्रकाश आचार्य
कोषाध्यक्ष - राजु शर्मा
सदस्यहरू - शिशिर थापा, कोमल कौशिक, मुकुन्दप्रसाद भट्टराई, सङ्गीता अधिकारी, शारदादेवी भट्टराई, माधव अधिकारी प्रसून, शारदा पराजुली, दीपा खकुरेल

छैटौं एवम् वर्तमान कार्यसमिति २०७६

- अध्यक्ष - कृष्णदेव रिमाल ९८४१९६८८८
उपाध्यक्ष - राजु शर्मा ९८४१४२६४६२
सचिव - प्रकाश आचार्य ९८४१३५४९७२
सहसचिव - यादवराज घले ९८४१३६१६९६
कोषाध्यक्ष - शारदा पराजुली ९८४१३६३३२५
सदस्यहरू:
सङ्गीता अधिकारी ९८४१८२७८३६
विष्णुप्रसाद आचार्य ९८४१५४८४२५
आविष्कार कला ९८५७०३७५८३
बलराम पुडासैनी ९८४१४०५००७
रीता खनाल ९८४१६०२१७२
शारदादेवी भट्टराई ९८४४७८८३२

विद्युतकर्मी साहित्यिक समाज आजीवन सदस्यहरूको नामावली

संरक्षक:

कुलमान घिसिङ
(कार्यकारी निर्देशक, नेविप्रा)

सहसंरक्षक:

मोहनबहादुर कायस्थ १८५१०१५०३५
विष्णुबहादुर सिंह १८५१०२१८०९
डम्बरबहादुर नेपाली १८५१०३५०९४
गोविन्दकुमार के.सी.
बद्रीविनोद ढुङ्गाना
रत्नकाजी तुलाधर
डा. लक्ष्मीभक्त शिल्पकार
लोकमान मास्के
शम्भुप्रसाद उपाध्याय
रामचन्द्र पाण्डेय १८५१०७२०४८
हरिबहादुर ग.सी १८४१५९२३१८
शेरसिंह भाट १८५१०३८५४०

संस्थापक आजीवन सदस्यहरू:

कुलप्रसाद पराजुली १८४१६९५०१८
केशवप्रसाद रूपाखेती १८४१५०३४९७
कृष्णमोहन जोशी १८४१७१९१४९
पुण्य घिमिरे १८४१३९०३३३
कमला श्रेष्ठ १८४१२८९९१८
गङ्गा अधिकारी १८४६१९९०७
भगवती प्रसाई १८६५२२६९
मातृका पोखरेल १८४१२८१७०५
रमेशप्रसाद तिमिल्सिना १८४१३९६६६९
रमेशप्रसाद न्यौपाने १८५१०७२०४८
रामेश्वर राउत 'मातृदास' १८४१५३८०८०

आजीवन सदस्यहरू

- विष्णुप्रसाद उपाध्याय-
- रमा पोखरेल-
- रम्भा शर्मा अधिकारी- १८४१६८१४७५
- शान्ता सुवेदी- ०२१-४६०६८८
- कुमारप्रसाद ओझा- १८५१०९५३६५
- चक्रवर्ती गङ्गतौला- १८५१९६८७६१
- चिरन्तनविक्रम राणा- १८५१०१८८४४
- देवराज प्रसाई- १८५१०८५६५१
- मोहनकृष्ण उप्रेती- १८५१०००७२२
- उत्तमकुमार घिमिरे- १८४१२८६२६७
- भुवनचन्द्र ठकुरी- १८०१००२००२
- रामप्रसाद अधिकारी-
- अच्युत नेपाल- १८४१३४४३२०
- अर्जुनकुमार चौहान- १८५११०६१०७
- कौशल भट्टराई- १८४१४४७१९०
- दण्डपाणि बस्याल- १८५१०१८२४३
- डिल्लीरमण दाहाल- १८४१३४९८५४
- गौरीमान कडरिया-
- बद्रीनाथ रोक्का-
- बेलप्रसाद शर्मा- १८४१४११६४४
- मातृका बजिमय- १८४३६६९०५१
- सरिता शर्मा-
- काशिराम शर्मा- १८५१०६१३२७
- नगेन्द्रमणि ढकाल-
- विष्णुप्रसाद आचार्य- १८४१५४८४२५
- कुसुम ज्ञवाली-
- केशवराज पन्त-
- चिरञ्जीवी शर्मा-
- टङ्क श्रेष्ठ- १८५११२३३९३
- ध्रुवराज भट्टराई-
- रमापति पराजुली- १८४२०२७७५६
- विन्दु शर्मा- १८४१८८०२२३
- शान्ति लक्ष्मी शाक्य- १८५१०५४३६०

३४. हरिहरमान पालिखे-
 ३५. प्रकाशजङ्ग राणा-
 ३६. राष्ट्रभूषण प्रधान- १८५१०८५१६४
 ३७. कृष्णदेव रिमाल- १८४११९६८८८
 ३८. कौशिला देवान- १८४१७९१०७९
 ३९. वीरेन्द्र पाठक- १८४१२७८६५८
 ४०. सरोज अर्याल- १८४६०८८२३१
 ४१. यादवराज घले- १८४१३६१६९६
 ४२. उषा सिंह- १८४१३४२७७७
 ४३. मञ्जुलाल श्रेष्ठ- १८०३०३०३८६
 ४४. देवेन्द्रकुमार अधिकारी- १८४६११९१७४
 ४५. कृष्णप्रसाद पौडेल- १८४१८३५६८५
 ४६. राजु शर्मा- १८४१४२६४६२
 ४७. रीता खनाल- १८४१६०२१७२
 ४८. भानुभक्त भट्टराई- १८४१३६५९९७
 ४९. सुभाष दाहाल- १७५१००८२२६
 ५०. सिन्धु यादव-
 ५१. नवराज भट्ट-
 ५२. रङ्गराज सिंखडा-
 ५३. भोजराज पौडेल-
 ५४. अनिरुदप्रसाद यादव- १८४१५०२३५८
 ५५. हरिकृष्ण शाह- १८४१३०३४२२
 ५६. कोमलनाथ आत्रेय- १८४१३९०९९३
 ५७. दीपक दाहाल- १८४१७४७९९
 ५८. आर.आर. चौलागाई- १८४५३५१०००
 ५९. कृष्णहरि दाहाल- १८५११९१००२
 ६०. गोसाई के.सी.- १८५१०१२२५३
 ६१. मधुकर थापा-
 ६२. ओमप्रकाश घिमिरे- १८४१६३५९१९
 ६३. सुजाता थापा- १८४१३८९४३१
 ६४. दीपकराज आचार्य-
 ६५. गङ्गालाल श्रेष्ठ-
 ६६. राजकुमार रमण- १८४१२३४३५३
 ६७. उमा घिमिरे- १८४१३२५४२
 ६८. रीता खनाल- १८४१६०२१७२
 ६९. समीरा नेपाल-
 ७०. दीपक ढकाल- १८४३८४८८९५
 ७१. शङ्कर खड्का- १८४१४४९८५३
 ७२. कालिकाप्रसाद पने रु- १८४१८१८२५७

७३. प्यारु राणा- १८४१२१६५४९
 ७४. बन्दी प्र. न्यौपाने १८४२०३३५८६
 ७५. वसन्तप्रसाद पन्थी १८४९१०५३३३
 ७६. वसन्तकुमार द्विवेदी- १८४१३१५४५३
 ७७. मञ्जिलमान श्रेष्ठ- १८०८३४९४६४
 ७८. गोविन्दप्रसाद पौडेल- १८५११०६७५
 ७९. कोमल कौशिक- १८४१४८९०५५
 ८०. इन्द्रप्रसाद न्यौपाने- १७५१००२४१६
 ८१. विश्वम्भर भण्डारी- १८४१५३५५१२
 ८२. दुर्गा प्रसाद पोखरेल- १८४१४०६४६७
 ८३. जुजुकाजी रज्जित- १८५११०४५६७
 ८४. केशवराज वाग्ले-
 ८५. राजु के.सी.- १८४१४०२७३५
 ८६. चण्डिका रायमाफी- १७४१०१८८३४
 ८७. मनोरञ्जन मल्लठकुरी- १८४१४०२८३६
 ८८. तारादत्त भट्ट- १८५११३५३९२
 ८९. शारदा पराजुली- १८४१३६३३२५
 ९०. ओमप्रकाश भट्ट- १८४८०२४९६५
 ९१. कपिलदेव महतो- १८४१२७२७६६
 ९२. थर्कबहादुर थापा- १८४१२२४९३९
 ९३. इन्दिरा पौडेल-
 ९४. शारदादेवी भट्टराई- १८४४४७८८३२
 ९५. तुलसीमेहर श्रेष्ठ- १८१०३६३९३०
 ९६. टीकाराज कार्की- १८५१०६९५६८
 ९७. प्रकाश आचार्य- १८४१३५४९७२
 ९८. पूर्ण कुमार चौहान- १८४१७३७००४
 ९९. पुष्प ढुङ्गाना- १८४१४२४३७०
 १००. उत्तमप्रसाद रिमाल- १८४१५४८३९३
 १०१. शिव राई- १८५१२३१३८१
 १०२. सङ्गीता अधिकारी- १८४१२७८३६
 १०३. सुदर्शन भट्टराई- १८४१२२८४५९
 १०४. सुशीला लामा- १८४१४२५७३४
 १०५. रीता श्रेष्ठ- १८१८२५६८४६
 १०६. ध्रुवकुमार उप्रेती- १८५१०३६७७६
 १०७. चूडामणि आचार्य- १८४१६०२४९६
 १०८. चतुर्भुज गौतम- १८५८४२६८८
 १०९. इन्दिरादेवी दाहाल- १८४१४०४७४७
 ११०. अङ्ग खड्का 'अनुप'- १८४९४४७४८९
 १११. बलराम पुडासैनी- १८४१४०५००७

११२. केदारराज सिलवाल- १८५१०९४४५९
 ११३. भरतकुमार खड्का- १८५१०३४६७५
 ११४. भोला शर्मा- १८४१३३७७७२
 ११५. उर्मिला शर्मा- १८४१०५५९५८
 ११६. चैवन काफ्ले-
 ११७. मुकुन्दप्रसाद प्रसाई- १८४३०५१४५०
 ११८. बलराम चौलागाई- १८४९२३५४९६
 ११९. मनोज सिंह- १८०३७६७०१३
 १२०. सम्पूर्णा खनाल- १८४९९२८४१७
 १२१. कैलाशमान श्रेष्ठ-
 १२२. कृष्णकान्त पण्डित- १८४१७६२९४०
 १२३. देवीमाया दाहाल- १८४१३३३७९४
 १२४. निर्मला सुवेदी- १८४१५८२८५८
 १२५. ध्रुवराज न्यौपाने- १८४६०६५२०६
 १२६. लक्ष्मण रेग्मी- १८५११८८२५४
 १२७. देवराज घिमिरे-
 १२८. बोधनाथ रिमाल- १७४१००२५५७
 १२९. गोविन्दप्रसाद अर्याल- १८४१५४८३७८
 १३०. कल्पना कोइराला- १८४१८०३२००
 १३१. थीरकुमार खत्री- १८४१५७०९२२
 १३२. सोमराज शाह- १८४१०२७९२७
 १३३. सङ्गीता कार्की- १८४१७४९३४९
 १३४. शोभा थापा- १८४१८६५१०४
 १३५. रामशरण उप्रेती- १८४१३०६६७८
 १३६. प्रदीपकुमार कटुवाल- १८४१२९९५७१
 १३७. उमेशकुमार पुडासैनी- १८५११३०४२१
 १३८. दुर्गा काफ्ले- १८४१५१०५४७
 १३९. प्रशून अधिकारी- १८५११६६८१०
 १४०. रामहरि गौतम- १८५११०९६६३
 १४१. भूमिनन्द अर्याल- १८४५४६०५२
 १४२. मदन तिमिसिना- १८५११९८३४५
 १४३. हरराज न्यौपाने- १८४१२९२२५०
 १४४. राजेन्द्र मिश्र- १८४३०५२९४५
 १४५. तोमलाल सुवेदी- १८४१४७५२८७
 १४६. मनोज सिलवाल- १८६८४१२३८८
 १४७. कृष्णकुमारी बस्याल- १८४१७३२२७१
 १४८. रमेश पौडेल- १८४१२५३१८६
 १४९. जयराज भण्डारी- १८४१२४२६५५
 १५०. शम्भु बस्नेत- १८५१०७४००४

१५१. हरिहर बराल- १८४१३०५२४२
 १५२. केदार प्र. धिताल- १८५११५६०६२
 १५३. शिव अधिकारी- १८५१०४५८३६
 १५४. राजेन्द्र मानन्धर- १८४१२५९९५७
 १५५. अजय दाहाल- १८५११७८२३२
 १५६. सुरेन्द्र सिंखडा- १८४१३९५२६
 १५७. रघुनाथ अधिकारी- १८४१०६५२४३
 १५८. वीरेन्द्र कँडेल- १८५११८६०४७
 १५९. यमुनाप्रसाद भट्टराई- १८४१७३४१४३
 १६०. नरेन्द्रप्रकाश श्रेष्ठ- १८५५०७२१००
 १६१. रविप्रसाद गुरागाई- १८४१३२०३१०
 १६२. मणिराज नेपाल- १८५१०४००५६
 १६३. दीपा खकुरेल- १८४१४४८५३०
 १६४. मैया थापा- १८४११८४४०३
 १६५. सागर ज्ञवाली- १८५११४०२३०
 १६६. शम्भु बस्नेत- १८५१०७४००४
 १६७. राजेशकुमार राजथला- १८५११५९६५९
 १६८. देवेन्द्र अधिकारी- १८४६११९७७४
 १६९. ममता वली खरेल- १८४१३४४७२७
 १७०. देवकी उप्रेती त्रिपाठी- १८४१८७८७९८
 १७१. टेकनाथ तिवारी- १८५११७२२२२
 १७२. राजेन्द्रकुमार आचार्य- १८४१४१८४७६
 १७३. सुनीलकुमार महतो- १८५४०३०७३३
 १७४. हरिवीर सिलवाल- १८५१०७१६७७
 १७५. सुरेन्द्रबहादुर पाण्डे- १८५१०९८५६३
 १७६. प्रेमराज कोइराला- १७४५००७६६६
 १७७. नरेश मैनाली- १८४१४४९०१५
 १७८. विकास चित्रकार- १८४१३६११८९
 १७९. सृजना ख्याजु- १८४१९२३५३३
 १८०. विजयप्रसाद दास- १८६०८०७३८१
 १८१. कपिल मिश्र- १८४११२८०९३
 १८२. नलिनी ज्ञवाली- १८४१६८५९८२
 १८३. रीता बस्नेत- १८६००१३५६१
 १८४. सरस्वती अर्याल- १८४१०००५३१
 १८५. दण्डपाणि गौडेल- १८४१२६१६६६
 १८६. दीपक भण्डारी- १८५१२४४८६
 १८७. प्रमिला चौधरी- १८४११९४७०७
 १८८. वसन्तराज नेपाल- १८५११५०७२२
 १८९. विष्णुप्रसाद आचार्य- १८६०११९७११

१९०. चन्द्रकला निरौला- १८४१९२६०८१
 १९१. आनन्द सुवेदी- १८४१९७४४५५
 १९२. जगदीश शर्मा लामिछाने- १८४१५०१६०९
 १९३. अम्बिका खत्री- १८४१५६२६९७
 १९४. प्रकाश पराजुली- १८४३७२०९५
 १९५. सुभाष पाण्डे- १८४९०३३७६२
 १९६. विकास पुडासैनी- १८५१०३१०९६
 १९७. मातृकाप्रसाद सँगौला- १८४२६३३४६६
 १९८. सरोज श्रेष्ठ- १८५१२०२५२५
 १९९. यादवप्रसाद न्यौपाने- १८५११२३२४५
 २००. अम्बिका घिमिरे- १८४१५१६०७१
 २०१. जमुनाकुमारी खड्का- १८४१६६४९१८
 २०२. ऋतु श्रेष्ठ- १८५११७४०६८
 २०३. लक्ष्मीप्रसाद मिश्र- १८५११४७४१७
 २०४. प्रोमिशा मिश्र- १८४९८२९६९९
 २०५. जनक महत-१८४१४६३८१३/५५७४४४३
 २०६. रमेश खड्का- १८५१०७२२२२
 २०७. लक्ष्मण घिमिरे- १८५११८६९७३
 २०८. केदारप्रसाद पाण्डे- १८४१३६५४९०
 २०९. आविष्कार कला- १८५७०३७५८३
 २१०. सुभद्रा कोइराला- १८४९७५३२३२
 २११. विमला खड्का- १८४६०९६७५७
 २१२. पङ्कज राना- १८४७१९४६०
 २१३. जमुना पोखरेल- १८४१८४७२१३
 २१४. रीता खत्री- १८४९१०३९९४
 २१५. लोकहरि लुईटेल- १८९१०५४६६
 २१६. गङ्गा सापकोटा- १८४७५५४१०८
 २१७. प्रकाश कुँवर- १८४१२६१८२४
 २१८. रामप्रसाद पोखरेल- १८४१९५४८६६
 २१९. तीर्थराज न्यौपाने- १८४३१५०४९०
 २२०. समीरप्रसाद पोखरेल- १८५११६८२१४
 २२१. लोकेन्द्र बहादुर साउद- १८५१०९९१३३
 २२२. अन्जु कटुवाल- १८४१२५०७६६
 २२३. सरिता डङ्गोल- १८४१५०२९१२
 २२४. खेमराज भण्डारी- १८५१२४००७७
 २२५. सरोज घिमिरे- १८४१५४८०७२
 २२६. हरि घिमिरे-

२२७. हरिप्रसाद अधिकारी- १८५२०२८४५२
 २२८. वीरेन्द्र कुमार भा- १८५२०२४९४०
 २२९. सरोज कुमार श्रेष्ठ- १८४२०९८६९२
 २३०. आनन्द नेपाल- १८५२०२४६४५
 २३१. उज्वलराज नेपाल- १८५२०३२६१८
 २३२. विनोद सुवेदी- १८४१३०८३९६
 २३३. रमेशप्रसाद घिमिरे- १८५२०३१०७९
 २३४. निर्मला शर्मा- १८४१५४८७२५
 २३५. हरिप्रसाद घिमिरे- १८४१८२१४९२
 २३६. राजेन्द्र कोइराला- १८४१२९२०६०
 २३७. शेरजङ्ग कार्की- १८५११८८८५८
 २३८. सुरेन्द्रजङ्ग थापा- १८५१०४११८८
 २३९. राजनप्रसाद प्याकुरेल- १८४१७००७७०
 २४०. तुलाराम गिरी- १८५११६८२१९
 २४१. राजनऋषि कडेल- १८४१३४५४२३
 २४२. महेश्वर सत्याल- १८५१०९३१७०
 २४३. अनिता बजगाईं- १८४१६८६३४८
 २४४. नागेन्द्रकुमार यादव- १८५२०३९७०१
 २४५. हरिबोल हुमागाईं- १८४११७४८७१
 २४६. चाँदनी बि.क. - १८४७१०७२१४
 २४७. राजन पालुङ्गा - १८४१३७३७७६
 २४८. दिनेश शिवाकोटी - १८४५०१२४६७
 २४९. नारायण रेग्मी - १८५११४७४५४
 २५०. सागर शिवाकोटी - १८४१७८१२६४
 २५१. उमा न्यौपाने - १८१३६३६७९०
 २५२. मनुकुमारी पुलामी मगर - १८४४५९४२३६
 २५३. राजन फुयाँल -
 २५४. शम्शेरबहादुर न्हुच्छे प्रधान -
 २५५. निरबहादुर भण्डारी - १८४१३२७४७२
 २५६. राजु भण्डारी ..
 २५७. जयराम आचार्य - १८५११३१६९३
 २५८. मान्छु कुमारी श्रेष्ठ - १८४१८६५०१५
 २५९. ध्रुवराज प्रसाईं - १८४१६०२९२६
 २६०. मिलन मनुवा दाहाल - १८५१०१७३९०
 २६१. नारायणप्रसाद रिजाल - १८५०६४९४६१
 २६२. सुरेन्द्र पोखरेल - १८४१०६१७५४

विमोचित एवम् प्रकाशित कृतिहरू

१.	बूढो साउन र खडेरी	२०६७	केशव रूपाखेती	विमोचन/प्रकाशन
२.	गर्भे सुवेदार	२०६८	पुष्पनाथ शर्मा	विमोचन/प्रकाशन
३.	दृष्टिविहीन सत्ता	२०६९	पुण्य घिमिरे	विमोचन/प्रकाशन
४.	यथार्थ प्रतिबिम्ब	२०७०	मञ्जुलाल श्रेष्ठ	प्रकाशन
५.	हस्ताक्षर विश्लेषण	२०७१	मोहनकृष्ण उप्रेती	विमोचन
६.	परदेशतिर	२०७२	मोहनकृष्ण उप्रेती	विमोचन/प्रकाशन
७.	अतीतको पोको	२०७२	भुवनचन्द ठकुरी	प्रकाशन
८.	सम्भनाका फिल्लाहरू	२०७३	विष्णुबहादुर सिंह	विमोचन/प्रकाशन
९.	आखरको आरन	२०७३	कृष्णदेव रिमाल	विमोचन/प्रकाशन
१०.	बेथिति बिस्कन	२०७४	मञ्जुलाल श्रेष्ठ	विमोचन/प्रकाशन
११.	उर्मिलाको व्यथा	२०७४	हरिप्रसाद अधिकारी	विमोचन/प्रकाशन
१२.	नागरिकता	२०७४	राजु शर्मा	विमोचन/प्रकाशन
१३.	प्रकाशगृहका स्रष्टा	२०७४	कुलप्रसाद पराजुली	विमोचन/प्रकाशन
१४.	अनुग्रह	२०७४	वीरेन्द्र पाठक	विमोचन
१५.	अनुकम्पा	२०७४	वीरेन्द्र पाठक	विमोचन
१६.	अथक साहित्यसाधक मोहनबहादुर कायस्थ	२०७६	वाई.आर.घले	विमोचन/प्रकाशन

‘अमरज्योति सम्मान’बाट सम्मानित व्यक्तित्वहरू

१.	कुलप्रसाद पराजुली	२०६७
२.	मोहनबहादुर कायस्थ	२०६८
३.	पुष्पनाथ शर्मा	२०६९
४.	विष्णुबहादुर सिंह	२०७०
५.	कृष्णमोहन जोशी	२०७१
६.	केशव रूपाखेती	२०७२
७.	वीरेन्द्र पाठक	२०७३
८.	पुण्य घिमिरे	२०७४
९.	मोहनकृष्ण उप्रेती	२०७५
१०.	भुवनचन्द ठकुरी	२०७५
११.	मातृकाप्रसाद सङ्ग्रौला	२०७५
१२.	पुष्कर पुरी	२०७५
१३.	जुजुकाजी रञ्जीत	२०७६
१४.	देवेन्द्र अधिकारी (दुःखी माइला)	२०७६

अमरज्योति साहित्यिक त्रैमासिकका लागि लेखरचना उपलब्ध गराउने बारेको सूचना

विद्युत्कर्मि साहित्यिक समाजद्वारा नियमित रूपमा प्रकाशित हुँदै आएको 'अमरज्योति साहित्यिक त्रैमासिक'को आगामी अङ्कका लागि निम्नानुसारका लेखरचनाहरू यथासक्य छिटो पठाइदिनुहुन समस्त सर्जक/समीक्षक महानुभावहरूलाई अनुरोध गरिन्छ :

१. साहित्यका विविध विधासँग सम्बन्धित सिर्जनात्मक लेखहरू
२. समीक्षात्मक, अनुसन्धानात्मक वा संस्मरणात्मक भाषिक एवम् साहित्यिक लेखरचनाहरू
३. साहित्यका विभिन्न सिद्धान्त र वादहरूका सम्बन्धमा पूर्वीय र पाश्चात्य दृष्टिकोणसम्बन्धी आलेखहरू
४. नेपाली र विश्वसाहित्यमा देखापरेका नवीन मान्यतामा आधारित लेख रचनाहरू
५. अनुवाद साहित्य एवम् कला र संस्कृतिसम्बन्धी लेख-रचनाहरू ।

उपरोक्त अनुसारको अप्रकाशित लेखरचना प्रीति फन्टमा टाइप गरी निम्नलिखित विद्युतीय ठेगानामा फोटोसहित पठाइदिनुहुन साथै यस पत्रिकाका लागि प्रेषित सामग्रीहरू ६ महिनासम्म अन्य पत्रिकामा नपठाइदिनुहुनसमेत अनुरोध गरिन्छ ।

लेख/रचना पठाउने विद्युतीय ठेगाना:

amarjyoti@nea.org.np

विद्युत्कर्मि साहित्यिक समाज परिवार
नेपाल विद्युत् प्राधिकरण

नेपाल विद्युत प्राधिकरणको अनुरोध

- विद्युतको अनाधिकृत प्रयोग गर्नु/चोरी गर्नु कानूनी र सामाजिक अपराध हो ।
- विद्युत सम्बन्धित कार्य जोखिमपूर्ण हुन्छ, जानेर मात्र चलाऔं ।
- विद्युत दुर्घटना संयोग होइन, सुरक्षाप्रतिको बेवास्ता हो, सवैजना सवेदनशील होऔं ।
- विद्युतीय मर्मत संभारका काम गर्दा अनिवार्य सुरक्षा उपकरणको प्रयोग गरौं ।
- विद्युतीय मर्मत संभारमा संलग्न सवैले सवेदनशील भइ सत्प्रतिशत दायित्व निर्वाह गरौं ।
- गुणस्तरिय विद्युतीय सामग्री प्रयोग गरौं, घरायसी विद्युत दुर्घटनाबाट बचौं ।
- गुणस्तरिय विद्युत चुस्त व्यवस्थापन, सहज सेवा हाम्रो अभियान ।
- विद्युतीय भ्रान्छा विद्युतीय यातायात, हराभरा वातावरण खर्चमा किफायत ।
- विद्युत महशुल अब अनलाइन भुक्तानी गरौं ।(Fast, Cashless, Errorless & Safe)
- विद्युत महशुल समयमै भुक्तान गरी छुट सुविधा लिऔं, जरिवानाबाट बचौं ।
- ग्राहकको सेवामा अतिरिक्त समय लिनेछैनौं, गुनासोको अवसर दिनेछैनौं ।
- गुनासो भए ११५० मा जानकारी गराऔं ।

उज्यालो नेपालको संवाहक
राष्ट्र निर्माणको मेरुदण्ड

नेपाल विद्युत प्राधिकरण

